T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
DOKTORA TEZİ

BAYTARATÜ'L-VÂZIH'IN KIPÇAKÇA VE TÜRKMENCE YAZMALARINA GÖRE KIPÇAKÇANIN OĞUZCALAŞMASI (TÜRKMENCELEŞMESİ) ÜZERİNE BİR DİL ARAŞTIRMASI

Hazırlayan
Can ÖZGÜR

İSTANBUL
1994

ÖN SÖZ

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1985 yılında mezun oldum. Aynı yıl mezun olduğum bölümün Eski Türk Dili Anabilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başladım. Yüksek lisans öğrenimimi 1988 yılında tamamladım. Tez olarak veterinerliğe ait Baytaratü'l-Vâzıh adlı eserin Paris Bibliothèque Nationale'de bulunan Türkmence nüshasının transkripsiyonlu metni ile sözlüğünü hazırladım. (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Dili Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, *Baytaratü'l-Vazıh (Metin-İndeks)*, Hazırlayan: Can Özgür No: 270, Tezi Yöneten: Yrd. Doç. Dr. Osman F. Sertkaya, İstanbul 1988, 209 s.).

1988 Ekim'inde Eski Türk Dili Anabilim Dalının doktora programına kayıt oldum. Ders devamımdan sonra doktora tezi olarak Baytaratü'l-Vâzıh'ın İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkü Kütüphanesi 1695 numarada kayıtlı olan Kıpçakça yazması ile yüksek lisans tezinde hazırladığım Türkmence yazmasını karşılaştırdım. Tezimde Kıpçak Türkçesi (Kuzey Türkçesi) özellikleri taşıyan bir metnin Oğuz-Türkmen Türkçesi (Güney Türkçesi) özellikleri taşıyan 2. nüshasıyla mukayeseli metnini kurarak belli başlı dil olaylarını işledim. (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Tezi, *Baytaratü'l-vâzıh'ın Kıpçakça ve Türkmence Yazmalarına Göre Kıpçakçanın Oğuzcalaşması (Türkmenceleşmesi) Üzerine Bir Dil Araştırması*, Hazırlayan Can Özgür, Danışman Doç. Dr. Osman Fikri Sertkaya, İstanbul 1994, VIII+104 s.). Böylece dilin tarihi akışı içerisinde iki ayrı şivede yazılan bir esere dayanarak Türk dilinin tarihi gelişmesindeki bir merhaleyi tespit etmek mümkün oldu.

Doktora tezimi hazırlama esnasında danışmanım Doç. Dr. Osman Fikri Sertkaya'nın büyük teşviklerini ve yardımlarını gördüm. Yine zaman zaman hocalarım Prof. Dr. Kemal Eraslan ve Prof. Dr. Nuri Yüce'nin de bilgilerine başvurdum. Kendilerine teşekkür ederim.

Can ÖZGÜR

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 1
A. KIPÇAKÇA VE MEMLÛK KIPÇAKÇASI 1
B. MEMLÛK KIPÇAKÇASI İLE YAZILMIŞ ESERLER 2
1. LUGAT VE GRAMERLER 2
a. Kitâbü'l-idrâk li lisâni'l-etrâk 2
b. Kitâbü Mecmûu Tercümân-
ı Türkî ve Acemî ve Mugalî 2
c. Kitâbü't-Tuhfetü'z-Zekiyye fî'l-Lugati't-Türkiyye 2
ç. Kitâbü Bulgatü'l-Müştâk fî Lugati't-Türk ve'l-Kıfçak 2
d. El-Kavâninü'l-Külliye lî Zabti'l-Lugati't-Türkiye 2
e. Kitâbü'd-Dürretü'l-Mudîe fî Lugati'l-Arabiyye
ve'l-Türkiyye 2
2. EDEBÎ ESERLER 3
a. Gülistan Tercümesi (Kitâb-ı Gülistân Bi't-Türkî) 3
3. DİNÎ ESERLER 3
a. İrşâdü'l-Mülûk ve's-Selâtîn 3
b. Kitâbü fî'l-Fıkh 3
c. Kitabü fî'l-Fıkh bi'l-Lisâni't-Türkî 3
ç. Kitâbü Mukaddime-i Ebu'l-Leysi's-Semerkandî 3
4. OKÇULUKLA İLGİLİ ESERLER 3
a. Kitâbü fî İlmi'n-Nüşşâb 3
5. ATÇILIKLA İLGİLİ ESERLER 3
a. Kitâbü fi Riyâzati'l-Hayl 3
b. Münyetü'l-Guzât 4
C. BAYTARATÜ'L-VÂZIH 4
1. BV'ın ARAPÇA METNİ MÜTERCİMİ VE MÜSTENSİHİ 4
2. BV'IN KONUSU 4
3. BV'IN YAZMA NÜSHALARI 5
4. BV ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR 6
5. BV ÜZERİNE YAPTIĞIMIZ ÇALIŞMA 6

I. İSİM 7
A. Fiilden isim yapan ekler 7
B. İsimden isim yapan ekler 7
1. Geçici isim şekilleri yapan ekler 7
2. Doğrudan isimden isim yapan ekler 7
C. Yalın teklik haller 7
a. Nominatiy (yalın hâl) 7
b. Genitiy (ilgi hâli) 7
c. Akkuzatiy (yükleme hâli) 7
ç. Dativ (verme hâli) 8
d. Lokativ (bulunma hâli) 8
e. Ablativ (ayrılma hâli) 8
f. İnstrumental (vasıta hâli) 8
g. Ekvatif (eşitlik hâli) 8
ı. Yön gösterme 8
Ç. İyelik ekli şekiller (teklik isimlerde) 8
a. Genitiv 9
b. Akkuzativ 9
c. Dativ 9

ç. Lokativ 9
d. Ablativ 9
e. İnstrumental 9
f. Eşitlik 10
g. Yön gösterme 10
a. Genitiv 10
b. Akkuzativ 10
c. Dativ 10
ç. Lokativ 10
d. Ablativ 10
D. Yalın çokluk haller 10
a. Nominativ (yalın hâl) 10
b. Genitiv 10
c. Akkuzativ 10
ç. Dativ 11
d. Lokativ 11
e. Ablativ 11
E. İyelik ekli şekiller (çokluk isimlerde) 11

II. ZAMİR 11
A. Şahıs Zamirleri 11
Şahıs zamirlerinin çekimi 11
a. Genitiv 11
b. Dativ 11
c. Ablativ 11
B. İşaret zamirleri 11
1. Bu 11
a. Genitiv 11
b. Dativ 11
c. Ablativ 11
2. ol 11
C. Belirsiz zamirler 11

III. SIFAT 12
A. Niteleme Sıfatları 12
B. Soru sıfatları 12
C. Belirsiz sıfatlar 12
Ç. Sayı sözleri 12

IV. ZARF 12
A. Yer zarfları 12
B. Zaman zarfları 12
C. Tarz zarfları 12
Ç. Mikdar zarfları 12

V. EDAT 13
A. Bağlama ve cümle başı edatları 13
B. Son çekim edatları 13

VI. FİİL 13
A. İsimden fiil yapan ekler 13
B. Fiilden fiil yapan ekler 13
a. Faktitif 13
b. Pasiflik-meçhûllük eki 13
-I- 13

c. Dönüşlülük eki....13
-n-....14
ç. İşdeşlik (müşâreket) eki....14
-ş-....14
C. Müsbet fiil çekimi....14
a. Şimdiki zaman....14
b. Geniş Zaman....14
c. Öğrenilen geçmiş zaman....14
ç. Görülen geçmiş zaman....14
d. Gelecek zaman....14
e. Emir....14
f. Şart....14
g. Gereklilik....15
h. Fililerde soru şekli....15
Ç. Gerundiumlar (zarf-fiiller)....15
a. Vokal Gerundiumlar
-a, -e, -u....15
b. Konson gerundiumlar....15
D. Partisipler (isim-fiiller)....15
E. Menfi fiil çekimi....15
F. Birleşik Fiil....16
G. Bildirme....16
H. Hareket isimleri....16

VII. SES DEĞİŞME VE GELİŞMELERİ....16
A. Ünlü Değişmeleri....16
1. i->e-....16
a. i->e-....16
b. -i->-e-....17
c. -i>-e....17
2. -i->-ö-....17
3. -u->-o-....17
4. -ı->-a-....17
5. -u->-ö-....17
B. Ünlü Türemesi....17
C. Ünlü Düşmesi....17
1. u->ø-....17
2. -a->-ø-....18
3. -i->-ø-....18
Ç. Ünsüz değişme ve gelişmeleri....18
1. b->v-....18
2. b->ø....18
3. m->b-....19
4. -v->-f-....19
5. -v>ø....19
6. -ç->-c-....19
7. k->g-....19
8. -k->-g-....21
9. -k->-h-....21
10. -g-/-g>-k-/-k....21
11. -ğ-/-g-....21
12. -k>ø....22
13. -s>-z....22
14. ş->s-....22
15. t->d-....22

16. -t->-d- 24
17. -t>-d 24
18. ng>ñ 24
19. ng>-g/-k 26
20. l>ø 26
21. y->ø 26
22. Ünsüz ikizleşmesi 26

VIII. SES OLAYLARI 27
1. Darlaşma 27
2. Aykırılaşma (Dissimilation) 27
3. Düzleşme 27
a. Yalın halde düzleşme 27
b. Ek alarak çekimli hale gelen kelimelerde 27
4. Yuvarlaklaşma 27
a. Düz ünlünün yuvarlaklaşması 27
b. Çekimli halde ve yardımcı ünlü yuvarlaklaşması 28
5. Hece düşmesi (Haplologie) 28
a. Vurgu yüzünden hece düşmesi 28
b. Benzer hecelerin düşmesi 28
c. Kaynaşma yüzünden hece düşmesi 29
d. Kısalma temayülüyle hece düşmesi 29
6. Kelimenin kalın sıradan ince sıraya geçmesi 29

IX. İKİ METİN ÜZERİNDE KARŞILIKLI DEĞİŞMELER 29
A. Kelime, imla, ek ve ibare değişmesi 29
1. Kelime kadrosunda değişme 29
a. Değişik karşılıklar 29
b. Aynı anlamda 30
c. Zıt anlamda 31
2. Yabancı asıllı kelimelerin imlasında değişme 31
3. İbare değişmesi 33
4. İsim çekim ekleri 33
a. Soru eki (mu>mı) 33
b. Genitif -nıng, -ning>-ıñ, -iñ, -uñ, -üñ 34
c. Akkuzativ 34
1. -nı, -ni>-ı, -i, -y-ı, -y-i 34
2. -n>-ı, -i 34
ç. Dativ 34
1. -ka>-ġa 34
2. -ga, -ge>-y-a, -y-e 34
3. -ge, -ke- -ka>-ga, -ya, -ga 34
4. -ka, -ke 35
5. -lıkka, -likke>-lıga, -like 35
6. -makka, -mekke>-maga, -mege 35
d. Lokativ (de>da) 35
e. Ablativ (-dın, -din>-dan, -den) 35
5. İyelik ekleri 35
a. 3. teklik şahıs (i>u, i>ü, u>ı, ü>i) 35
b. 1. çokluk şahıs (-miz>-müz) 36
6. İsim işletme ekleri 36
a. -li>-lü 36
b. -luk>-lık 36
c. -lıg, -lig, -lüg, -lük>-lu, -lü, -li 36
ç. -siz>-süz 36

d. -sizün>-süz 36
7. Fiil çekim ekleri 36
a. biz>-iz 36
b. -kay>-gay 36
c. -er->-ür- 36
8. Gerundium ve partisipler 36
a. -p gerundiumu 36
b. Partisipler 36
1. -ar>-an 37
2. -dük>-dik 37
3. -miş>-dük 37
4. -muş>-mış 37
5. -miş>-müş 37
B. Eklerde nöbetleşme ve düşme 37
1. İsim çekim ekleri 37
a. -ning/ø 37
b. ø/-ıñ, -nıñ, -niñ 37
c. -nı/ø 37
ç. -ka/ø 37
d. -ka/-larka 37
e. -ga/-da 37
f. -da, -de/-dan, -den 37
g. -de/-e 37
h. -dan/-ı 37
ı. -din/-niñ 38
i. -gı/ø 38
2. İyelik ekleri 38
a. -ı, -i/ø 38
b. ø/-ı, -i 38
c. -sı/ø 38
ç. ø/-sı 38
d. -ı, -i/-ları, -leri 38
e. ø/-ları 38
f. Fiillerin önünde iyelik ekinin düşmesi 38
3. Mukayese ekinin düşmesi (ø/-rek) 38
4. Gerundium ekinin düşmesi (ø/-ken) 38
5. Ek nöbetleşmesiyle ilgili diğer örnekler 38
a. -i≠-li 38
b. -leri≠-ler 38
c. -li≠-i 39
ç. -ar≠-arsa 39
d. -gay, -gey≠-a, -e 39
e. -sa≠gay 39
f. megey≠mes 39
g. -p gerundiumu 39
h. -gan, -gen≠-gay, -gey, -kay 39
ı. -kanda≠-an 39
i. -gandın≠-makdan 39
j. -mek≠-gen 39

KARŞILAŞTIRMALI METİN 40-86
TIPKIBASIM 87-104

SUNUŞ

A. KIPÇAKÇA VE MEMLÛK KIPÇAKÇASI

Kıpçak Türkçesi, Merkez Türkçesinin batı grubuna giren eski bir şivedir. Kıpçak Türkçesi ile yazılan eserler üç ayrı saha ve coğrafyada kaleme alınan eserlerdir. Bu saha ve eserler şunlardır:

1. Bozkır Kıpçakçası
2. Memlûk Kıpçakçası
3. Ermeni Kıpçakçası

Kıpçaklar; kendilerinden önce Doğu Karadeniz'e göç eden kavimleri de bünyelerinde toplayarak Batı Türkçesinin Merkez kanadını teşkil etmişlerdir. Buna rağmen Kıpçak Türkçesi gelişmesini, asıl yurdundan çok uzakta 1250-1517 tarihleri arasında Suriye ve Mısır'da hüküm süren Memlûkler devleti zamanında meydana getirmiştir.

Bu devirde yönetimin Türklerde olması dolayısıyla, Türkçenin önemi artmış ve Araplara Türkçeyi öğretmek için kitaplar yazılmıştır. Ayrıca, Arapça ve Farsçadan muhtelif konularda eserler tercüme edilmiş ve başka sahalarda yazılan Türkçe eserlerin istinsahları yapılmıştır.

Sahaya gelip yerleşen Türklerin farklı boylardan olması yüzünden Memlûk Kıpçakçasıyla yazılmış eserlerin dili gramer bakımından ayrılıklar gösterir.

T. Halasi Kun, Memlûk-Kıpçak eserlerinde kullanılan dili üç grupta incelemektedir:

1. Asıl Memlûk Kıpçakçası,
2. Asıl Oğuzca,
3. Oğuz-Kıpçak karışımı bir dil[1].

Janos Eckman da Memlûk-Kıpçak eserlerinde kullanılan dili üç grupta toplamaktadır:

1. Asıl Memlûk Kıpçakçası: Harezm-Altın Ordu yazı diline çok yakın olan bu dil, ondan şu özelliklerle ayrılır:
   a. Kelime sonundaki *-ġ/-g* çoğu zaman düşer.
   b. Datif (yönelme hali) eki: *-ḳa/-ke* veya *-ġa/-ge*, fakat üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra *-n-a/-n-e*'dir.
   c. Ablatif eki: *-dan/-den*'dir (Harezm *-dın/-din)*
   ç. *ermez/ermes* yerine *degül* kullanılır.

2. Oğuz-Kıpçak karışık diyalekti. İki alt gruba ayrılır:
   a. Kıpçak öğelerinin daha çok olduğu grup,
   b. Oğuzca, yani Anadolu Türkçesi öğelerinin daha çok olduğu grup.

Bu karışık grupta dille birlikte imlâ da değişmiştir. Kıpçak imlasındaki *ñg* yerine *ñ* geçmiş ve ünlü harfleri de geniş ölçüde bırakılmıştır. Ayrıca Kıpçakça kelimelerin yerini çoğu zaman Anadolu Türkçesi kelimeleri almıştır.

3. Osmanlı Türkçesi: XV. yüzyılın ilk on yıllarından başlayarak aynı yüzyılın sonuna doğru Memlûk-Kıpçakçası yerini büsbütün Anadolu Türkçesine

---

[1] T. Halasi Kun, "Die Mameluk-Kiptschakischen", *KCsA*, c: 3/1, 1941, s. 80-83.

bırakmıştır. Sultan Kayıtbay, Muhammed b. Kayıtbay ve Kansu Gavri eserlerini bu dil ile yazmışlardır[2].

Dikkat edileceği gibi, T. Halasi Kun'un ikinci grupta "Asıl Oğuzca" dediği şive ile Janos Eckmann'ın üçüncü grupta verdiği "Osmanlıca" tabiri aynı anlama gelmektedir.

B. MEMLÛK KIPÇAKÇASI İLE YAZILMIŞ ESERLER

1. LUGAT VE GRAMERLER:

a. Kitâbü'l-idrâk li lisâni'l-etrâk

Araplara Türkçeyi öğretmek maksadı ile Ebû Hayyan tarafından yazılmıştır. Kitâbü'l-İdrâk, 20 Ramazan 712 (18 Aralık 1312)'de Kahire'de tamamlanmıştır. Eserin İstanbul kütüphanelerinde iki nüshası bulunmaktadır. İsmini bilemediğimiz bir kişi tarafından 1335 tarihinde istinsah edilen bu nüsha Bayezıd Devlet Kütüphanesi'nin Veliyüddin Efendi bölümünde 2896 numara ile kayıtlıdır. Ahmed İbn-i Şafiî tarafından Lazkiye'de H. 805 (1402-1403)'de istinsah edilen ikinci nüsha ise İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Halis Efendi yazmaları, no 6572'de kayıtlıdır. Eserin ilmî neşri Ahmed Caferoğlu tarafından yapılmıştır.

b. Kitâbü Mecmûu Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

Eserin müellifi bilinmemektedir. Müstensihi Halil b. Muhammed b. Yusuf el-Konevî adlı bir Türk'tür. Yazılış tarihi H. 27 Şa'bân 743 (25 Ocak 1343)'dür. Tercüman, kelime çeşitlerine göre hazırlanmış bir lugat ve gramer kitabıdır. Tek nüshası vardır. Bu nüsha Hollanda Leiden Akademisi Kütüphanesi'ndedir.

c. Kitâbü't-Tuhfetü'z-Zekiyye fî'l-Lugati't-Türkiyye

Müellifi bilinmeyen eser Türkçe ders kitabı olarak kullanılan gramer kitabı hüviyetindedir. Eserin içinde bulunan kayıttan, H. 829 (1425) yılından önce yazıldığı anlaşılmaktadır. Gramer ve lugat olarak iki kısımdır. Tek yazması İstanbul Bayezid Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi Bölümü'nde 3092 numarada bulunmaktadır.

ç. Kitâbü Bulgatü'l-Müştâk fî Lugati't-Türk ve'l-Kıfçak

Nadir değerde olan eserin yazarı Cemaleddin Ebu Muhammed Abdullah et-Türkî'dir. Eser tahmini olarak H. 835 (1451) yılından önce yazılmıştır. Tek nüshası Paris'te Bibliothèque Nationale'de bulunmaktadır.

d. El-Kavâninü'l-Külliye lî Zabti'l-Lugati't-Türkiye

Müellifi bilinmeyen bu eser Arap filolojisi metodu ile pratik dil öğretmek maksadıyla yazılmıştır. Tek nüshası İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Şehid Ali Paşa Bölümü 2659 numara da kayıtlı olan eser XV. yüzyılın başlarında Kahire'de yazılmıştır.

e. Kitâbü'd-Dürretü'l-Mudîe fî Lugati'l-Arabiyye ve'l-Türkiyye

Önemli sözlüklerden olan bu eseri Ananiasz Zajaczkowski bulmuş ve ilim âlemine tanıtmıştır. Kendisi İtalya Floransa'da Bibloetheca Medicea Laurenziena kütüphanesinde Orient 130 numarada kayıtlı bu eseri tespit edip neşrini yapmıştır.

---

[2] Janos Eckmann, "Memlûk-Kıpçakçasının Oğuzcalaşmasına Dair", *TDAY-B 1964*, s. 35-37.

2. EDEBÎ ESERLER:

a. Gülistan Tercümesi (Kitâb-ı Gülistân Bi't-Türkî)

Büyük İran Edibi Sadi'nin Gülistan adlı eserinin Türkçeye tercümesi olup, kelime hazînesi ve gramer özellikleri ile çok önemli bu eserin mütercimi Saraylı Seyf'dir. Dil özellikleri bakımından "Asıl Memlûk Kıpçakçası" grubuna girmektedir. Saraylı Seyf bu eseri (1 Eylül 1391) 1 Şevval 793 tarihinde bitirmiştir. Eserin tek yazma nüshası Hollanda'nın Leiden Akademisi Kütüphanesi'nde Or. 1553 numarada kayıtlıdır. Kitabın asıl tercüme kısmı 355 sahife tutmaktadır.

3. DİNÎ ESERLER:

a. İrşâdü'l-Mülûk ve's-Selâtîn

Eser melik ve sultanlara yol göstermek amacıyla Arapça'dan satır altı olarak tercüme edilmiştir. "Asıl Memlûk Kıpçakçası" grubuna giren eserin tamamlanması H. 20 Şevval 789 (1387) tarihinde gerçekleşmiştir. Müstensihi Berke Fakih'dir. Tek yazma nüshası İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Bölümü'nde 1016 numara ile kayıtlıdır.

b. Kitâbü fî'l-Fıkh

Eserin mütercimi, müstensihi ve istinsah yeri ile istinsah tarihi bilinmemektedir. Tek nüshası İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Bölümü'nde 1360 numara ile kayıtlı olan eserin son tarafı eksiktir. Fıkha ait dinî konuları ihtiva eden bu eser üzerinde herhangi bir ilmî çalışma yapılmamıştır.

c. Kitabü fî'l-Fıkh bi'l-Lisâni't-Türkî

Muhtelif fetvaları kapsayan eserin müellifi, telif edildiği yer ve tarih bilinmemektedir. 1421 tarihinden daha önceleri yazılmıştır. Tek yazma nüshası İstanbul Millet Kütüphanesi'nin Feyzullah Efendi kısmında 1046 numara ile kayıtlıdır.

ç. Kitâbü Mukaddime-i Ebu'l-Leysi's-Semerkandî

Dinî konuları anlatan eser Esenbay b. Sudun tarafından istinsah edilmiştir. "Asıl Memlûk Kıpçakçası" özellikleri taşıyan eserin nüshası İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya bölümü'nde 1451 numarada kayıtlıdır.

4. OKÇULUKLA İLGİLİ ESERLER:

a. Kitâbü fî İlmi'n-Nüşşâb

Arapçadan Türkçeye okçuluk konusunda tercüme edilen eserin mütercimi, tercüme yeri ve tercüme tarihi bilinmemektedir. İki nüshası vardır. Birinci nüshası, İstanbul Bayezid Umumî Kütüphanesi'nin Veliyüddin Efendi bölümünde 3176 numarada kayıtlı olan yazmanın 1b-66a varakları arasında bulunmaktadır. İkinci nüshası, Paris'te Bibliotheque Nationale Türkçe Yazmalar kısmında 197 numara ile kayıtlı olan yazmanın içinde bulunmaktadır.

5. ATÇILIKLA İLGİLİ ESERLER:

a. Kitâbü fi Riyâzati'l-Hayl

Farsçadan tercüme edilmiş olan bu eserin mütercimi, tercüme yeri ve tarihi bilinmemektedir. At kullanma ilmiyle ilgili konular eserde anlatılmaktadır. İki nüshası vardır. Birincisi, İstanbul Bayezid Umumî Kütüphanesi'nin Veliyüddin Efendi Bölümü'nde 3176 numara ile kayıtlı olan yazmanın 66b-102b varakları arasında bulunmaktadır. Müstensihi; sonundaki ibareden anlaşıldığına göre Hüseyin b. Ahmed el-Erzurumî'dir. İkinci nüshası, Paris Bibliothèque Nationale'nin Türkçe Yazmalar kısmında 197 numara ile kayıtlı bulunan yazmanın 63a-99b varakları arasında bulunmaktadır.

b. Münyetü'l-Guzât

Eserin mütercimi ile tercüme yeri ve tarihi bilinmemektedir. Dil özellikleri bakımından "Asıl Memlûk Kıpçakçası" grubuna girmektedir. Binicilik ve atçılığa dair altı fen ihtiva eden bu kıymetli dil yadigarının bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphanesi'nde 3468 numarada kayıtlıdır. Eser 1446 yılında istinsah edilmiştir.

C. BAYTARATÜ'L-VÂZIH

1. BV'ın ARAPÇA METNİ MÜTERCİMİ VE MÜSTENSİHİ

Atçılık ile ilgili eserlerden biri olan Baytaratü'l-Vâzıh, Baytara adlı Arapça bir kitaptan Memlûklerin hizmetinde padişah nedimi olan Tolu Beg'in emri ile tercüme edilmiştir. Eserin hangi Arapça kitaptan Memlûk Kıpçakçasına tercüme edildiği bilinmemektedir. J. Eckmann yaklaşık bir tarihle 1395'te tercüme edilmiş olabileceğini söylemektedir. El-Manhal es-Safî c. II, vs. 11, B-12 A'da Sultan Berkuk'un hasekilerinden Tovlu b. Abdullah adı zikrediliyor. Bu ad, H. 806 (M. 1405) tarihindeki hadiseler anlatılırken anılmıştır[3]. Bunun dışında Tolu b. Ali Şah adında bir Memlûk elçisinin Toktamış Han ve Yıldırım Bayezid'a gönderildiği bilinmektedir[4]. Burada iki şekilde geçen adlar aynı kişinin değişik adlandırılması olabilir.

BV'ın mütercimi, müstensihi ve tercüme yeri de kaynaklardan ve eserden tespit edilememektedir. Adı bilinmeyen mütercim kendisine tercüme işinin verilişini giriş kısmında şöyle anlatmaktadır: "... Tolu Beg, fakir ve zavallı bir kimse olan beni huzuruna çağırdı ve Baytara kitabının Arapçadan Türkçeye tercüme yetkisini bana verdiğini söyledi. Ben zavallı ve fakir hizmetçi şaşırdım ve emrini yerine getirmeme korkusunu hissettim. Bundan sonra ona itaat ettim ve bütün kabiliyetim ve meslekî azmimi kullanarak bu kitabı yazdım ve ona getirdim...".

BV'ın orjinal Arapça metninin yazarı hakkında eserden şu bilgiler söylenebilir:

a. Yazarın veteriner olduğu, ilaçların hazırlanması ve atların tedavisinde kendini yetiştirdiği anlaşılmaktadır.
b. Yazar, bazı ilaç formüllerinde ve hastalıkların iyileştirilmesinde Ebû Yûsuf el-Kindî'nin[5] tıbbî çalışmalarından istifade etmektedir.
c. Yazar okuyucuyu iş bilmeyen cahil veterinerlerin var olduğu ve bunlara karşı dikkatli olunması konusunda uyarmaktadır.
ç. Yazar, atlarla ilgili her bildiğini anlattığını söylemiyor. Bu kadarını bilmek yeterli daha fazlasına gerek yok şeklinde ifade de bulunuyor. Halkın bazı bilgileri unuttuğunu, kaybettiğini ileri sürüyor.

2. BV'IN KONUSU

Baytaratü'l-Vâzıh atçılık ve veterinerliğe ait bir eserdir. Eserde bir atın iyi mi yoksa kötü mü olduğunu tespit etmeyi mümkün kılan alâmetler tartışılmakta, hastalıklar tavsif edilmekte ve atların usülleri anlatılmaktadır.

10 bölümden meydana gelen BV'da konular aşağıdaki sırayla işlenmektedir:

1. Giriş
2. Kitabın tercüme edilmesinin sebebi *(Kitabnı 'arab tilindin Türk tili öze yazmaklıkka sebeb).*
3. Atın faydalı ve zararlı hallerinden bahseden bölüm *(... ahvâllerin bilgey kayusı yarar kayusı yaramas).*
4. Atın sıfatlarını açıklayan bölüm *(atnıñg sıfatların beyân kılmak).*

---

[3] A. İnan, "XIII. XV. asırlarda Mısır'da Oğuz-Türkmen ve Kıpçak Lehçeleri ve Halis Türkçe", *TDAY-B 1953*, s. ....

[4] Tekindağ, *Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı*, İstanbul 1961, s. 94-104.

[5] El-Kindî (Ebu Yusuf Yakub bin İshak) Arap filozofu (Kûfe, ? Bağdat 872). Daha çok akla dayanan Eflatun-Aristoteles felsefesini inceledi. *Meydan Larousse*, c. 4, s. 198-199.

5. Atın donlarını, görünümünü anlatan bölüm *(atnıñg endamlarınıñg yaḫşısın beyân kılur).*
6. Atların huylarını anlatan bölüm *(atlarnıñg hulkını takı hasletini bilmek).*
7. Erkek ve dişi atlarda yararlı ve zararlı durumlar *(irkek atda kayusı yahşı turur tişi atlarda yaramas takı kayusı tişi atlarda yarar irkek atlarda yaramas).*
8. Kısrakları anlatan bölüm *(Bu bâb kısraklarnı beyân kılur).*
9. Yeni ayıplardan bahseden bölüm *(yeñgi 'ayıblar kim vâkî' bolur atlarda takı 'illetler vâkî' bolur).*
10. At hastalıklarından ve tedavi yollarından söz eden bölüm *(atlarnıñg agrıglarnıñg 'ilâcın takı devâların beyan kılur).*

BV'ın 10. son bölümü en uzun ve en önemli bölümü olarak dikkat çekmektedir.

Bu son bölümde 315 tıbbî malzemeden meydana gelen 109 hastalık 246 formülde açıklanmaktadır[6]. Metinden BV'ın orjinalinin daha uzun bir çalışma olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, 249 at hastalığının varlığından söz edilirken sadece 107'si tartışılmıştır.

Eserde, 109 hastalık ismi geçmektedir. Bu hastalık isimlerinden 90'ı Arapça, 19 tanesi Türkçedir. Farsça hastalık ismi geçmemektedir. Hem Arapça hem Türkçe olarak örnekleri geçen 2 kelimeyle Türkçe hastalık ismi sayısı 21'e yükselmektedir. Bunun yanında BV'ın içinde 315 tıbbî materyal ismi bulunmaktadır. Adı geçen bu tıbbî terimlerin 234 tanesi Arapça, 74'ü Türkçe, 7 tanesi de Farsça kökenlidir.

Türkçe 46 tıbbî (ilaç) materyal aynen hastalık isimleri gibi açıklanmıştır. Genel olarak tıbbî terimler günlük hayatın içinde kullanılan kelimelerder.

BV, Türk dilinin ağırlıklı karakterinin dışında, teknik terimlerde Türkçe karşılıklar kullanılması bakımından da orjinal bir karakter taşımaktadır.

3. BV'IN YAZMA NÜSHALARI

Eserin iki yazması bulunmaktadır. Birinci yazma, İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkü Kütüphanesi'nde 1695 numarada kayıtlıdır[7]. Aharlı bir kâğıda yazılan bu nüsha 27,5X18 cm. ebadında 69 varaktır. Eckmann dışındaki araştırmacılar, eseri yanlış olarak 67 varak göstermişlerdir. Bu yanlışlığın sebebi 27. ve 28. varak numaralarının ayrı varaklara ikişer defa verilmiş olmasıdır. Yazmanın her sahifesinde 25 satır bulunmakta olup, yazılar siyah mürekkeple ve harekeli olarak Mısır Memlûk neshi ile yazılmıştır. Yazma kahverengi deri bir ciltle kaplıdır. Bu nüsha dil özellikleri bakımından "Asıl Memlûk Kıpçakçası" grubuna giren Kıpçakça olarak adlandırdığımız nüshadır.

Eserin ikinci yazması Paris, Bibliothèque Nationale, Suplement. Turc. 179, 1-99a'da muhafaza edilmektedir[8]. Yazma tahminen 1430 yıllarında Kahire'de istinsah edilmiştir. Memlûk neshi ile 18X13,5 ebadında yazılmış olup, her sahifesi 7 satırdan oluşmaktadır. Toplam 61 varaktır. Yazma dil özellikleri bakımından "Oğuzca" yani Anadolu Türkçesi unsurlarının yoğun olduğu Türkmence olarak adlandırdığımız grup içine girmektedir.

BV'ın Türkmence yazması Kıpçakça yazmasına göre eksiktir. Türkmence yazma yaklaşık Kıpçakça yazmanın 1/3'ini kapsamaktadır. Türkmence nüsha

---

6 A. Bodragligeti, "The medical terminology in the kitab Baytarat al-Vâzıh, a fourteenth century Mamlûk-Kıpchak treatise on Veterinary medicine (Veteriner İlmi Üzerine 14. asırda Memlûk-Kıpçak Bilimsel Araştırması Olan Kitab Baytarat al-Vâzıh'da Tıbba Ait Teknik Terimler", *TDED*, XXI, 31 Aralık 1973, s. 115-125.

7 F. Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, c. I, İstanbul 1961, s. 591, No: 1823.

8 E. Blochet, *Catalogue Des Manuscrits Turcs*, c. 1, Paris 1931, s. 249.

Kıpçakça nüshanın 32 (17a)'nın sonuna kadar gelmektedir; devamı yoktur. Daha önceki sahifelerde de yer yer atlamalar vardır. 9. bölümün "Yeni ayıplardan bahseden bölüm"ün bir kısmına kadar olanının anlatmaktadır. 10. bölüm ise Türkmence metinde mevcut değildir.

4. BV ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Saadet Çağatay Münih'te toplanan 24. Doğu-bilimciler Kongresi'nde bir bildiri sunarak BV'ı ilim alemine tanıtmıştır[9]. T. Halasi Kun yazmış olduğu bir makalede eserden bahsetmiş[10], Eckmann da "Memlûk Kıpçakçasının Oğuzcalaşmasına Dâir" adlı makalesinde İstanbul ve Paris nüshalarının ilk sahifelerinin dil bakımından mukayesesini yapmıştır[11]. Yine Eckmann "Memluk Kıpçak Edebiyatı" adlı makalesinde eseri inceleyip hakkında kısa bir nümune vermiştir[12].

A. Bodrogligeti, "Veteriner hekimlik üzerine 14. asra ait Memlûk Kıpçak eseri olan kitap Baytarat-al-vâzıh'da tıbbî terminoloji" adlı makalesinde eserdeki hastalık ve ilaç isimlerini istatistiki olarak ele almış ve bunların yapıları üzerinde durmuştur[13].

Bunlardan başka Mehmet Emin Ağar, master tezi olarak BV'ın Kıpçakça yazmasının (İstanbul nüshası) metin ve indeksini yapmıştır[14].

5. BV ÜZERİNE YAPTIĞIMIZ ÇALIŞMA

Daha önce yaptığımız yüksek lisans tezinde, BV'ın Türkmence (Paris) yazmasının transkripsiyonu, grametikal indeksi ile tıpkı basımı hazırlanmıştı. Doktora çalışmamızda ise, BV'ın Kıpçakça (İstanbul) yazması esâs alınarak, BV'ın Türkmence (Paris) yazmasındaki Türkmenceleşme meselesi ele alıp incelendi. Önce iki eserin müşterek olan (Türkmence metin Kıpçakça metinde 32 (17a)'nın sonunda bitmektedir) mukayeseli metni şu şekilde meydana getirildi:

a. Kıpçakça metni 1. satırda verirken, aynı satırın altında verilen Türkmence metinde sadece değişen gramer şekilleri ile kelimeler gösterildi.
b. İki metinde aynı olan gramer şekilleri ile kelimeleri aynen alt alta gelecek şekilde boş bırakıldı.
c. Kıpçakça ve Türkmence metinde karşılıklı bulunan veya bulunmayan kelime ve kısımlar da alt alta gösterildi.
d. Bunların yanında ibare değişmeleri parantez içinde alındı.

Daha sonra Kıpçakça metnin temel grameri verilmeye çalışıldı.

Son bölümde ise mukayeseli metinde geçen farklı kelime ve gramer şekillerinde "Türkmenceleşme meselesi" bütün örnekleriyle incelendi.

---

9 Saadet, Çağatay, "Eine Ost Türkische Handschrift: Baytaratu'l-Vâzıh", *Akten des Vierundzwanzigsten Internationalen Orientalisten Kongresses München 20 August-4 September 1957*, Wiesbaden 1959, s. 602-604.

10 bk. 1. dipnot

11 bk. 2. dipnot

12 Janos, Eckmann, "The Mamluk-Kiptchak Literature", *Central Asiatic Journal*, VIII, 1963, s. 304-319.

13 bk. 6. dipnot.

14 M. Emin Ağar, *Baytaratü'l-Vâzıh (inceleme-metin-indeks)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi, Ocak 1986.

I. İSİM

İsim, metinde geçen şekillerine göre şu başlıklar altında incelenmiştir:

A. Fiilden isim yapan ekler, B. İsimden isim yapan ekler,
C. Yalın teklik haller, Ç. İyelik ekli şekiller (teklik isimlerde),
D. Yalın çokluk haller, E. İyelik ekli şekiller (çokluk isimlerde).

A. Fiilden isim yapan ekler:

1. **-çı, -çi** : *sevvençi* (2/1) *küvençi* (1/25)
2. **-g** : *katıg* (5/12), *tolug* (16/15)
3. **-k** : *yitik* (14/5)
4. **-uk, -ük** : *bazuk* (6/11), *çuguk* (16/19), *yügrük* (23/2)
6. **-kak** : *kayışkak* (28/10)
7. **-uş** : *tutuş* (13/9)

B. İsimden isim yapan ekler:

1. Geçici isim şekilleri yapan ekler:

a. **-lı, -li** : *çaklı* (9/21), *burınlı* (8/10), *kefelli* (29/18), *itli* (6/15), *küçli* (5/10),
-lu, -lü : *saburlu* (14/8), *sevüklü* (14/9)
b. **-lıg, -lig** : *atlıg* (2/7), *itlig* (15/17)
-lüg : *örkülüg* (1/14)
c. **-sız, -siz** : *sansız* (1/2), *itsiz* (5/17). Metinde bir yirde bu ekin, kendisinden sonra instrumental eki alan şekli görülmektedir. *vakitsizün* (31/24)
ç. **-rek** : *biyükrek* (16/11)

2. Doğrudan isimden isim yapan ekler:

a. **-lik** : *fârislik* (2/24)
-luk, -lük : *tanukluk* (10/8), *idgülük* (1/14)
b. **-kül** : *törtkül* (17/4)

C. Yalın teklik haller:

a. Nominativ (yalın hâl):

Metinde nominativ hâlin edatlar ve yardımcı fiillerle kullanıldığı görülmektedir.

1. Edatlar ile birlikte: ayak *birle* (23/6) temür kazuk *gibi* (18/17)
2. Yardımcı fiiler ile: *ikli süngük turur* (12/9) *şak şak kılgay* (28/20)
tik bolgay (30/17) *liff eyler* (31/17)

b. Genitiv (ilgi hâli):

Metinde genitiv ekinin sadece düz ünlülü *-nıng, -ning* şekli geçmektedir.

atnıŋg (5/3) *kefelniŋg* (29/17)
bıgınnıŋg (16/15) *kişiniŋg* (2/19)
toynaknıŋg (14/14) *yügenniŋg* (9/3)

c. Akkuzativ (yükleme hâli):

Metinde akkuzativ ekinin iki türü geçmektedir.

1. **-nı, -ni** : *atnı* (31/14), *kitâbnı* (1/22), *nefesni* (11/11)
2. **-n** : *yamanın* (1/7, *kuyrukın* (30/23), *yahşısın* (2/21), *ilin* (23/25), *ikisin* (22/9)

ç. Dativ (verme hâli):
Metinde dativ ekinin dört şekli de *-ga, -ge ve -ka, -ke* kullanılmıştır.

arşûnga (23/3)	*hasletge* (31/8)
kitâbga (2/14)	*tengrige* (1/3)
suvga (24/5)	*yirge* (9/4)
atka (2/18)	*ta'âlâke* (1/20)
toynakka (13/18)	*yinçükke* (18/25)
suvka (24/14)	*süngükke* (9/25)

d. Lokativ (bulunma hâli):
Metinde lokativ eki *-da, de* şeklinde geçmektedir.

atda (4/11)	*vakitde* (3/21)
sıfatda (20/12)	
kuyrukda (31/1)	

e. Ablativ (ayrılma hâli):
Metinde ablativ eki *-dın, -din* ve *-dan, -den* şeklinde geçmektedir.

barçadın (1/4)	
yırakdın (21/16)	
yokdın (1/3)	
yukarudın (12/5)	
atdan (4/4)	*kâhilden* (15/9-10)
	kezden (22/9)
	itden (29/1)

f. İnstrumental (vasıta hâli):
Metinde örneği geçmemektedir.

g. Ekvatif (eşitlik hâli):
Metinde yalın teklik halde bir örneği geçmektedir.
barça (31/12)

ı. Yön gösterme:
Metinde yön gösterme eki üç yerde geçmektedir.
taşkaru (30/10), (29/14); *içkerü* (11/19)

Ç. İyelik ekli şekiller (teklik isimlerde):
Metinde geçen iyelik ekleri ve iyelik eklerinden sonra gelen isim hâl ekleri şunlardır:

Teklik 1. şahıs:
Metinde 1. şahıs teklik iyelik ekinin örneği geçmemektedir.Dolayısıyla metinde 1. şahıs iyelik ekinden sonra isim hâl ekli şekiller de görülmemektedir.

Teklik 2. şahıs:
Metinde 2. şahıs teklik iyelik ekinin de örneği geçmemektedir. Metinde sadece 2. şahıs iyelik ekinden sonra dativ eki almış tek bir örnek görülmektedir.
katınga (21/18)

Teklik 3.şahıs:
Metinde 3. şahıs teklik iyelik ekleri *-ı, -i* ve *-sı, -si* şeklindedir. Buna karşılık bir yerde 3. şahıs teklik iyelik eki *-ü* şeklinde geçmektedir. *yinçükü* (13/1)

Diğer örnekler:

atı (2/12)	*takâti* (15/20)
soŋğı (3/6)	*nefesi* (7/25)
kulakı (7/22)	*tili* (1/23), *töşi* (6/22)

sürûrı(1/24) *sünĝüki* (15/6)
kayusı (2/20) *'acâbesi* (13/15)
sınçısı (21/14) *kendüsi* (3/22)
ortası (23/19) *iyesi* (4/3), *kögsi* (6/21)
yukargusı (14/22) *nukresi* (28/16)

Metinde 3.şahıs eklik iyelik ekinden sonra gelen isim hâl ekli şekiller şunlardır:

a. Genitiv:

agzınıĝ (7/18) *havşebiniĝ* (13/24)
bıgınınıĝ (7/5-6) *nefesiniĝ* (8/15)
gilefsârınıĝ (8/8) *ili-niĝ* (2/12)
toynakınıĝ (7/11) *özi-niĝ* 2/12
burnınıĝ (8/3-4) *yüziniĝ* (28/9)
uçasınıĝ (29/9) *hasiyesiniĝ* (17/14), *iki-si-ning* (12/19)

b. Akkuzativ:

1. **-nı, -ni**

tanungunı (8/2) *vaktini* (3/21)
topukını (30/18) *ilini* (31/16)
burnını (8/1) *közini* (23/15)
arasını (22/22)

2. **-n** (krş. yalın teklik haller)

yamanın (1/7) *ilin* (23/25)
kuyrukın (30/23)
yahşısın (2/21) *ikisin* (22/9)

c. Dativ:

maĝlayına (8/8) *yinçükine* (12/24)
uçına (28/14) *közine* (24/5), *sünĝükine* (9/18), *iĝsesine* (11/3)

ç. Lokativ:

ayakında (18/9) *vaktinde* (4/1)
ileyinde (1/14), *iĝsesinde* (11/2)
toynakında (20/11) *töşinde* (6/18)
üstünde (15/22)

Metinde lokativ ekli 3.şahıs iyelikli şekilden sonra aitlik eki almış iki örnek geçmektedir. *arasındaki* (17/19), *töpesindeki* (9/24)

d. Ablativ:

astından (6/21) *tilindin* (1/22) *sinçüsindin*(4/6)
süngükindin (8/4)
vaktinden (4/24), *tizinden* (12/18)
közinden (9/12), *tübinden* (9/20)

e. İnstrumental:

Metinde örneği geçmemektedir.

f. Eşitlik:
râyınça (4/2) *tilinçe* (8/18)

g. Yön gösterme:
Metinde örneği geçmemektedir.

Çokluk 1. şahıs:
Metinde 1. şahıs çokluk iyelik ekinin örneği geçmemektedir. Yine bu ekin isim hâl ekli şekilleri de görülmemektedir.

Çokluk 2.şahıs:
Metinde 2.şahıs çokluk iyelik eki ve bu ekin isim hâl ekli şekilleri de görülmemektedir.

Çokluk 3.şahıs:
Metinde 3.şahıs çokluk iyelik eki *-ları, -leri* şeklinde geçmektedir.
baganakları (7/13) *sahabebeleri* (1/18)
kılları (9/23) *sıŋgirleri* (6/14)
toynakları (6/15) *uylukları* (18/24)
butları (5/11) *süŋgük-leri* (8/6)
Metinde 3.şahıs çokluk iyelik ekinden sonra gelen isim hâl ekleri şunlardır:

a. Genitiv:
yanlarınıŋ (9/23) *eyegülerініŋ* (16/13)
endâmlarınıŋ (7/15) *yirlerініŋ* (19/7-8)
bogunlarınıŋ (5/16) *süngüklerініŋ* (4/6)

b. Akkuzativ:
ayaklarını (6/12) *ehvâllerini* (21-22)
endâmlarını (27/8)

c. Dativ:
atlarınka (3/18), *başlarına* (17/2), *yinçüklerine* (6/14)

ç. Lokativ:
itlerinde (6/25)

d. Ablativ:
süŋgüklerindin (16/11), *iyegülerinden* (16/16)

D. Yalın çokluk haller:
a. Nominativ (yalın hâl):
Metinde çokluk eki *-lar, -ler* şeklindedir.
atlar (4/19) *nerseler* (24/25)
gulâmlar (32/15) *bigler* (1/25)

b. Genitiv:
atlarnıŋ (1/12) *'illet-leriŋ* (31/13)
kısraklarnıŋ (25/2)

c. Akkuzativ:
at-larnı (1/7) *vakitlerni* (4/21), *eşeklerni* (1/10), *yirlerni* (24/8)

ç. **Dativ:**
atlarga (30/4), *atlarka* (9/17)

d. **Lokativ:**
atlarda (4/14) *seferlerde* (4/19)
kısraklarda (22/17-18)

e. **Ablativ:**
'illetlerdin (4/19)

E. **İyelik ekli şekiller (çokluk isimlerde):**
Metinde çokluk isimlerin iyelik şekilli ve kendisinden sonra isim hâl eki almış tek bir örneği geçmektedir. *karındaşlarımga* (1/21-22)

II. ZAMİR

A. **Şahıs Zamirleri:**
Metinde sadece 1. teklik şahıs zamirinin örneği geçmektedir.

özi hizmetine *men* za'îf bî-çâreni kiltürüp (2/6)

Şahıs zamirlerinin çekimi:
Metinde sadece 3. teklik şahıs zamirinin çekimli şekilleri geçmektedir.

a. **Genitiv** : takı *anıñ* üze 'itimâd kıldım (2/16)
b. **Dativ** : *anıgar* hecîn dirler (10/15)
c. **Ablativ** : *andın* artuk yirge barmagay (3/15)

B. **İşaret zamirleri:**

1. **bu** : Metinde sadece çekimli şekilleriyle geçmektedir.

a. **Genitiv** : *munuñ* kibi atlarga (32/19)
b. **Dativ** : *munıgar* hîç hîle yok turur (31/6)
c. **Ablativ** : *mundan* burun takı (14/13)

2. **ol** : *ol* sünügükke aşacı dirler (13/14)

C. **Belirsiz zamirler:**

1. **birisi** : bir kulakı uzun *birisi* kıska bolmak (27/22)
2. **biri biri, biri birine, biri birinden** : toynaklarını *biri biri* katında koyar (22/25), iki art ayakını *biri birine* koşar (22/15), ya'nî *biri birinden* yırak bolmagay (22/8)
3. **kimerse** : ol turur kim bir *kimerse* atka mingeşse (/)

Metinde bunların dışında diğer zamir şekillerinin örnekleri geçmemektedir.

III. SIFAT

A. Niteleme Sıfatları:

takı anası *tatarî* at bolsa (10/14), toynakı *yuvga* at kayırmaz kim (7/9),
bu bâbda *yaŋğı* 'ayıb-lar kim (31/9)

B. Soru sıfatları:

1. **kayu** : *kayu* at yarışka yarar anı sınçılap bilgey (3/11)
2. **ni** : ol 'ayıblarga *ni kılmak* kerek (3/2)

C. Belirsiz sıfatlar:

1. **tigme** : takı *tigme* at ni kadar yörimek-ke tözer (3/14)
2. **ni** : *ni* yirde kim men aysam (10/17)

Ç. Sayı sözleri:

Bir at-nıng *tört* ayakı-nıng (22/20), *yüz ming* şükür (1/2)

IV. ZARF

A. Yer zarfları:

aşaka irini (28/19)
yukargu irinine (9/1), *[yu]karı* süŋğüki (15/1)
biri birinden *yırak* bolgay (30/8)

B. Zaman zarfları:

kaçan kim iki art ayakını açsa (22/16)
niçük kim biz burun yâd kılduk (15/15)

C. Tarz zarfları:

kögsi *katıg* berk bolgay (6/21)
kaçan kim *yalguz* milinse (32/9)
kim *berk* bolgay (10/23)

Ç. Mikdar zarfları:

iŋğen katıg kıska bolmagay (6/18)
nefes çıkgan yiri *kiŋğ* bolgay (5/9)
pes muhtâc bolur (6/5)
takı oglanlar *üküş* oynamakdan bolur (32/17)

V. EDAT

A. Bağlama ve cümle başı edatları:

uşol delîl kılur ol atnıñg yahşılıkına (8/14)
uşbu ma'nî-ler üçün (21/19)
yassı bolsa *yâhôz* ol yirleri (27/12)
hamd *ve* senâ (1/21)
kögsi itli bolgay *takı* iki bâzûsı (12/8)
ikisin *birge* habs kılgay (22/9)

B. Son çekim edatları:

kaçan kim anıñg *kibi* bolsa (9/12)
anıñg *teñgi* bolmas (22/24)
anıñg ehl-i beyti *üze* bolsun (1/17)
burnı uçına *tigi* kıska bolgay (28/15)
iki uyluk sünügükine *tigin* turur (19/16)
toynak-nıñg kırıgına *tigrü* vazîfîn dirler (13/14)
kendüsi *üçün* bir atnı ihtiyâr kılgay (3/22)

VI. FİİL

Metinde geçen şekillerine göre fiil şu bakımlardan incelenmiştir:

A. İsimden fiil yapan ekler,
B. Fiilden fiil yapan ekler,
C. Müsbet fiil çekimi,
Ç. Gerundiumlar,
D. Partisipler,
E. Menfi fiil çekimi,
F. Birleşik fiil,
G. Bildirme,
H. Hareket isimleri.

A. İsimden fiil yapan ekler:

1. **-e-** : *til-e-* (3/3)
2. **-la-, -le-** : *baş-la-* (2/12), *tiş-le-* (31/7), *köz-le-* (24/8)
3. **-r-** : *belgü-r-* (23/23)
4. **-sa-** : *suv-sa-* (15/20)

B. Fiilden fiil yapan ekler:

a. Faktitif:
1. **-er-** : *kit-er-* (32/12), *köt-er-* (30/24)
2. **-tür-** : *kil-tür-* (31/16)
3. **-t-** : *ay-ı-t-* (10/12/, *tepre-t-* (30/23), *yörü-t-* (23/13)
4. **-ur-, -ür-** : *bat-ur-* (24/5), *köt-ür-* (31/15)

b. Pasiflik-meçhûllük eki: **-l-**:
tap-u-l- (5/5), *sürt-ü-l-* (18/22)

c. Dönüşlülük eki: -n-:
tepre-n- (24/24), *kör-ü-n-* (8/5)

ç. İşdeşlik (müşâreket) eki: -ş-:
miŋ-e-ş-se (/), *sürt-ü-ş-* (30/8)

C.Müsbet fiil çekimi:

a. Şimdiki zaman:
Metinde örneği geçmemektedir.

b. Geniş Zaman:
Metinde geçen geniş zaman ekleri ve örnekleri şunlardır:
1. **-ur, -ür** : *ayt-urlar* (14/1), *bırag-ur* (4/3), *bir-ür* (10/8), *bol-ur* (10/25), *körün-ür* (8/5), *sürtül-ür* (18/22)
2. **-ar, -er** : *kit-er* (32/14), *koş-ar* (22/15), *kör-er* (19/12), *tut-ar* (22/14), *tüş-er* (31/24)
3. **-r** : *tişle-r* (31/7), *közle-r* (24/8), *suçu-r* (32/25)

c. Öğrenilen geçmiş zaman:
Metinde geçen öğrenilen geçmiş zaman ekleri, şekil zaman eki değil partisip eki fonksiyonundadır.

ç. Görülen geçmiş zaman:
Metinde geçen görülen geçmiş zaman ekleri ve örnekleri şunlardır:
1.şahıs teklik: **-dı-m, -di-m, -tı-m:**
başla-dım (2/12), *yarat-tım* (1/11), *kıl-dım* (2/16), *bir-dim* (2/15)
2. şahıs teklik: Metinde örneği geçmemektedir.
3. şahıs teklik: **-dı, -di:**
ay-dı (1/13), *ti-di* (1/12), *bol-dı* (1/23), *tük-di* (1/12)
1.şahıs çokluk: **-dük, -tuk:**
ayıt-tuk (3/12), *ti-dük* (27/10)
Bunların dışında metinde 2. ve 3. şahıs çokluk görülen geçmiş zaman şekilleri geçmemektedir.

d. Gelecek zaman:
Metinde gelecek zaman eki *-gay, -gey, -kay* şeklinde geçmektedir.
tap-gay (10/9), *kıl-gay* (3/4), *bil-gey* (3/10), *bol-gay* (11/23), *közle-gey* (22/4), *tut-kay* (22/6)

e. Emir:
Emir kipi her şahsına ayrı bir ek alması ile diğer fiil şekillerinden ayrılır. Metinde geçen örnekleri şunlardır:
1.şahıs teklik: **-(e)yin:** *kılabilme-yin* (2/10)
2. şahıs teklik: **-gıl, -gil, -kıl:** *al-gıl* (23/24), *bol-gıl* (2/18), *evür-gil* (2/8), *kiltür-gil* (23/25), *ölç-gil* (22/21), *saklan-kıl* (31-23)
3. şahıs teklik: **-sun:** *bol-sun* (1/17)

Metinde emir kipinin çokluk şahısları geçmemektedir.

f. Şart:
Şart eki metinde *-sa, -se* şeklinde geçmektedir.
tapılsa (5/5), *belgür-se* (23/23), *sınçıla-saŋ* (21/18), *kil-seŋ* (21/13), *ökü-se* (2/13), *kör-sem* (22/13), *tüş-se* (7/10)

g. Gereklilik:

1. **-malı, -meli** : Metinde örneği geçmemektedir.
2. **kerek** : Niçük kim turganda bassa *kerek* kim (22/3)

h. Fililerde soru şekli:

Metinde fillerin zaman ve kiplerinde soru şekli geçmemektedir. Sadece iki yerde isim gövdesinden sonra soru ekli şekil görülmektedir.

yahşı mu (3/7), *yavuz mu* (3/8)

Ç. Gerundiumlar (zarf-fiiller):

Metnimizde zarf-fiil eklerinin ünlü ve ünsüz örnekleri kullanılmıştır.

a. Vokal Gerundiumlar: -a, -e, -u :

kork-a ayman-u basmagay (6/13),
boynı-nıng tirisi *tipren-e* turgay (11/14)

b. Konson gerundiumlar:

1. **-p** : ol at hecîn turur *ti-p* bilgil (10/19)
   kaya at yarışka yarar anı *sınçıla-p* bilgey (3/11)
2. **-p, -(ü)p** : anı firâset *kılı-p* bilgey (3/8)
   at-nı *kör-üp* bilmese (4/1)
3. **-günçe** : bu at *öl-günçe* ol 'âdet-ni koymas (31/6)
4. **-ınça, -ınçe, -unça** : yukarı *uzun-ınça* takı (8/2),
   küç *yitmiş-ınçe* fikir *irmişinçe* (2/10)
   burnı-nıng süngüki *uzun-unça* tüz bolsa (8/7)
5. **-ken** : ma'lef-de turur *i-ken* tipremes (31/3)

D. Partisipler (isim-fiiller):

Metinde geçen isim-fiil ekleri ve örnekleri şunlardır:

1. **-gan, -gen** : nefes *çık-gan* yir tar bolur (5/25)
   tüg *bit-gen* yiri-ning içine ayturlar (13/16)
2. **-ür, -ar** : anıng songı niçük *kilürin* tay vaktinde (3/6)
   nefesi *çık-ar* yiri tar bolur (28/13)
3. **-dük** : ol bâzû *ti-dükümiz* iki süngük turur (12/9)
4. **-dukça** : tâkat *bol-dukça* boyun sunup (2/11)
5. **-mış, -miş, -muş** : singiri yinçükine *yapuş-mış* bolgay (12/24)
   biri birine *kir-miş* bolgay (29/25)
   singirleri yinçüklerine *yapuş-muş* bolgay (6/15)

E. Menfi fiil çekimi:

Metinde menfi fiil çekimi geniş zaman dışında fiil kökünün sonuna *-ma, -me* eki getirilerek yapılmaktadır.

tap-masa (5/1), *tepren-megey* (24/24), *tig-megey* (14/15), *bol-masa* (3/25), *tut-magay* (30/16)

Metinde geniş zaman menfi fiil çekimi ise *-maz, -mas, -mez* ekleriyle yapılmaktadır.

kayır-maz (7/9), *kil-mes* (4/2), *bol-mas* (2/19), *kör-mes* (28/4), *tut-mas* (30/14), *yügür-mes* (23/11)

F. Birleşik Fiil:

Metinde sadece bil- yardımcı fiili ile yapılan iktidari birleşik fiil örneği geçmektedir.

özindin utanıp sözini redd *kılabilmeyin* buyrukına (2/10)
arpasın tili birle alabilmes töker (31/22)

G. Bildirme:

Metinde sadece 3. teklik şahısta bildirme geçmektedir. Bildirme ifadesi olarak tur- fiilinin geniş zaman şekli olan turur kullanılmaktadır. Buna karşılık, bunun haploloji ile kısalarak ekleşmiş ve kelime başında *t>d* değişmesine uğramış *-dür* şekli de geçmektedir.

fâris muhtâc *turur kim* (3/22)
kayusı *yavuzdur* kayusı yahşı *turur* (4/10)
üstâd-lar katında katı 'ayıb *degül-dür* (32/12)

H. Hareket isimleri:

Metinde hareket isimlerinden *-mak, -mek* eki almış olan fiil ismi görülmektedir.

İley saçı az *bolmak* 'ayıb turur (27/16)
ni 'alef *birmek* kerek (3/19)

VII. SES DEĞİŞME VE GELİŞMELERİ

BV'ın gerek Kıpçakça gerek Türkmence varyantlarında birçok ses değişmesi ve gelişmesi görülmektedir. Ses değişme ve gelişmelerinden ünlü türemesi ve ünlü düşmesiyle beraber ünlülerde (12)'si, ünsüz ikizleşmesiyle beraber ünsüzlerde (22)'si metinde tespit edilmiştir.

A. Ünlü Değişmeleri:

1. *i->e-; -i->-e-; -i>-e:*

Kelime başında ve ilk hecede görülen i/e meselesinde Kıpçakça metne göre Türkmence metin *e* tarafındadır. Yalnız *yir* kelimesi ve *ti-* fiilinin çekimli şekilleriyle geçen örneklerinin her iki metnimizde de *i* tarafında olduğu görülmektedir.

a. *i->e-:*

iksük-ni: eksük (23/4).
ili: eli (6/12, 24/1, 24/2, 29/25, 30/10, 31/15); *ili-ning: eliniñ* (20/10, 20/13); > *elinüñ* (5/15, 30/5); *ilini: elini* (22/8, 31/6); *ilin: elin* (23/25); *elini* (24/2); *il-leri: elleri* (12/13).
ingeki: eñeki (8/19, 8/22, 23/20); *ingeki-ning: eñeki* (8/6).
ingse: eñse (11/5, 11/20); *ingsening: eñseniñ* (27/15); *ingsesi: eñsesi* (27/17); *ingsesine: eñsesine* (11/3, 11/5); *ingsesinde: eñsesinde* (11/2).
it: et (19/16); *itge: ete* (17/18, 17/19); *itden: etden* (29/1); *iti: eti* (11/10, 11/21, 13/11, 15/6, 15/17, 17/1, 17/15, 18/10, 18/13, 19)8, 23/18, 28/17, 30/21); *itinde: etine* (17/6); *itleri: etleri* (15/16, 16/11); *itlerinde: etlerinde* (6/25); *itli: etli* (6/15, 6/25, 8/9, 8/16, 8/17, 8/18, 12/8, 12/11, 14/12, 15/2, 16/10, 16/18, 19/4, 19/21, 25/1); *etlü* (17/20); *eti* (13/1, 13/11); *itlig: etli* (15/17); *it-siz: et-siz* (9/18, 12/18, 23/20); *et-süz* (7/1).
iyesi: eyesi (4/3); *iyesin: eyesin* (32/14, 32/21).
iyegüsi: eyegüsi (16/16, 16/17, 16/18); *iyegüleri: eyegüleri* (15/18); *iyegüleri-ning: eyegüleri-niñ* (15/17); *iyegülerinden: eyegülerinden* (16/16).
iyer: eyer (5/10, 32/24); *iyerning: eyeri-niñ* (11/4); *iyerining: eyeriniñ* (15/6).
izer: ezer (31/21).

b. *-i->-e-*:
big: bek (2/4); *big-ler: begler* (1/25).
kiçigen: geçgen (20/6).
kilseng: gelse (21/15); *kilse: gelse* (32/18); *kilmes: gelmez* (4/2); *kilmegey: gelmes* (29/7); *kilmeke: gelmeke* (31/7).
kiltürür: getürür (31/15); *kiltürgey: getürgey* (30/4); *kiltürüp: getürüp* (2/6, 21/18).
kisik: kesik (31/19, 32/2).
niçük: neçük (3/6, 3/9-9, 15/14, 18/4, 22/1, 22/4).
niçük kim: neçükkim (22/2).
tiger: deger (14/23); *tigse: degse* (28/2-2, 28/3); *tiygen: degen* (6/16); *tiggen: teggey* (6/17); *tigmegey: degmegey* (14/15); *tigmese: degmese* (14/18).
tigin: degin (2/12, 9/20, 11/3, 11/23, 12/18, 17/14, 17/24, 17/24, 18/7, 18/10, 18/12, 19/1, 19/16, 23/4).
tigirmi: degirmi (6/8, 17/15, 19/9).
tigme: degme (3/14).
tilüki: delüki (23/18, 24/6).
tiper: deper (3/13-13); *deprer* (31/6); *tipmes: depmes* (31/4).
tipremes: deprenmes (31/4).
tiprene: deprene (11/4).
tiri-si: derisi (6/6); *tirisi: derisi* (7/11, 9/18, 11/12, 11/13, 11/14, 12/24, 17/1-1, 17/23, 19/25).
tive: deve (28/20).

c. *-i>-e:*
ni: ne (3/2, 3/3, 3/14, 3/17, 3/18, 3/19, 3/20, 3/21, 9/21, 10/17, 10/19, 10/21, 16/1-1).

2. *-i->-ö-:*
biyük: böyük (14/2, 14/3, 14/17, 14/21, 15/8, 16/9, 16/22, 16/24, 17/9, 24/10, 29/13, 29/21); *böyük-rek* (17/7); *biyük-rek: böyükrek* (16/11); *biyük-lükine: böyük-lükine* (14/4).

3. *-u->-o-:*
kulan: kolan (32/22).

4. *-ı->-a-:*
sıgır: sagır (16/19).

5. *-u->-ö-:*
uşunı: öşüni (15/5).

B. Ünlü Türemesi:

Kıpçakça metinde geçen 2 kelimenin Türkmence metindeki karşılıklarında kelime ortasında *-ı-* ünlüsünün türediği görülmektedir.
yagrın: yagırın (15/16).
yalguz: yalıguz (32/9).

C. Ünlü Düşmesi:

Kıpçakça metinde geçen, 4 kelimeden yalnız 1 kelimenin Türkmence karşılığında kelime başında ünlü düşmesi görülmektedir. Diğer örneklerde ise kelime ortasında vurgusuz orta hece ünlüsü düşmektedir.

1. *u->ø-; -u->-ø-:*
uşol: şol (8/4).
kayusı: kaysı (2/23-23, 2/24, 4/10-10).

2. *-a->-ø-:*
aşakakı-nı: aşkak-nı (30/19).

3. *-i->-ø-:*
kiçigen: geçgen (20/6).

Ç. Ünsüz değişme ve gelişmeleri:
1. *b->v-:*

Kelime başı *b-* sesi Türkçede aslî bir sestir, *b-* sesi Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerde *v-* şeklinde gelişmiştir. Metinde geçen 3 kelimede *b->v-* gelişmesi görülmektedir.
bar: var (1/3, 9/11, 32/4); *barmagay: varmagay* (3/15).
birür: virür (19/8); *birgey: virgey* (4/23); *birmek: virmek* (3/19).

2. *b->ø:*

Kelime başı *b-* sesi Kıpçakça metinde kendisini muhafaza etmektedir. Ancak Türkmence metinde *bol-* fiilinin 21 değişik gramer kullanılışında *b-* sesi düşmektedir.
bolur: olur (3/2, 4/4, 4/20, 5/2, 5/5-5, 5/22, 5/25, 6/5, 7/11, 7/13, 7/21, 8/9, 8/19, 8/20, 8/23, 9/13-13, 9/14, 10/7, 10/25, 11/12, 11/15, 11/22, 12/12, 12/13, 12/20, 12/21, 14/18-18, 14/19, 14/20, 14/24, 16/3, 18/5, 18/6, 19/10, 19/11, 21/15, 21/16, 23/1, 24/6, 24/7-7, 24/9-9, 24/10-10, 24/11, 24/12-12, 24/13, 24/14, 28/8, 28/13, 31/22, 31/23, 32/16, 32/17, 32/22, 32/23, 32/25); *boldı: oldı* (1/23); *bolgay: olgay* (3/23, 3/24-24, 4/9, 5/7-7, 5/9-9, 5/10, 5/11, 5/12, 5/16, 5/17-17, 5/18-18, 6/8, 6/9, 6/14, 6/15, 6/16, 6/18, 6/20-20, 6/21-21, 6/22-22, 6/23, 6/25, 7/2, 7/3, 7/19, 7/20, 7/22, 8/12, 8/15, 8/16, 8/17, 8/21, 8/22, 9/5-5, 9/7, 9/8-8, 9/9, 9/10-10, 9/12, 9/15-15, /18-18, 9/19-19, 9/21, 9/24, 10/3, 10/9, 10/13, 10/23, 11/3, 11/5, 11/7, 11/8, 11/9, 11/10-10, 11/11, 11/12, 11/13, 11/20-20, 11/23, 11/24-24, 12/2, 12/3, 12/4, 12/5, 12/6, 12/7, 12/8-8, 12/11-11, 12/14, 12/15, 12/16, 12/17, 12/18, 12/19-19, 12/21, 12/22, 12/23, 12/24, 12/25-25, 13/1-1, 13/3-3, 13/6, 13/7, 13/9, 13/11-11, 13/12, 13/15, 13/21-21-21, 13/22, 13/24, 14/1, 14/2, 14/3, 14/6, 14/8-8, 14/9-9, 14/10, 14/11, 14/14, 14/16, 14/25, 15/1-1, 15/2, 15/3, 15/4, 15/5-5, 15/6, 15/7, 15/9, 15/10, 15/11, 15/14-14, 15/16, 15/17, 15/18-18, 15/21, 15/23, 15/24-24, 16/1-1, 16/2, 16/8, 16/12, 16/14-14, 16/15-15, 16/16, 16/17, 16/18-18, 16/19, 16/20, 16/22, 16/23, 16/24, 16/25, 17/2, 17/3, 17/6-6, 17/7, 17/9, 17/15-15, 17/23, 18/2, 18/3, 18/13-13, 18/14, 18/15, 18/17, 18/24, 19/8, 19/14, 19/23, 20/9, 20/12, 20/13, 22/7, 22/10, 22/11, 23/8, 23/10, 23/11, 23/13, 23/16, 23/18, 23/19, 23/22, 23/23, 25/2, 27/9, 27/10, 27/12, 27/19, 27/20, 27/24, 27/25, 28/10, 28/15, 28/16, 28/17, 28/18-18, 28/19, 29/1, 29/2-2, 29/5, 29/11-11, 29/12, 29/13, 29/14-14, 29/15, 29/16, 29/20, 29/21-21, 29/22-22, 29/23, 29/24, 29/25-25, 30/1, 30/6-6, 30/8, 30/10, 30/12-12-12, 30/13-13, 30/14-14, 30/15, 30/17-17, 30/18, 30/20, 30/21, 32/2); *olmagay* (6/24, 15/13, 20/5, 29/19); *bolgıl: olgıl* (2/18); *bolsun: olsun* (1/17-17, 1/19, 1/20, 1/22, 2/4, 2/5); *bolsa: olsa* (5/19, 5/24, 6/1, 7/9, 7/10, 7/24, 7/25, 8/1, 8/6, 8/7, 8/8, 8/19, 8/23, 9/13, 10/7, 10/10, 10/14, 11/6, 11/22, 12/12-12, 15/19, 16/3, 17/11, 22/23, 23/1, 27/8, 27/13, 28/6, 28/13); *olmasa* (12/20) *bolmas: olmaz* (2/19, 5/21, 5/24); *bolmas* (8/20, 21/16, 22/24, 28/7, 21/25, 32/3, 32/11); *olmasa* (28/7); *bolmaz: olmaz* (8/5, 10/11); *bolmagay: olmagay* (6/15, 6/18, 6/25, 7/1, 8/13-13, 8/16, 9/25, 10/10, 11/6, 11/7, 11/8, 11/21-21, 13/1, 13/4, 13/7, 13/11, 13/23, 13/24, 15/11, 15/12, 15/13, 16/4-4, 16/5, 16/6, 16/9-9, 16/19, 17/1, 17/9, 18/3, 18/17, 18/19, 19/21, 20/9, 22/7, 23/12, 24/24, 25/1-1, 27/20, 29/19); *bolgay* (6/25, 12/3, 13/22); *bolmasa: olmasa* (3/25, 5/23, 6/2, 8/9, 8/10-10, 8/11, 11/17-17, 11/18-18,

11/19, 14/21, 14/23); *olsa* (6/2); *bolmak: olmak* (27/16-16, 27/18-18, 27/22, 27/23, 28/1, 28/23-23, 28/24); *bolmak-ka: olmak* (6/16); *bolmakdan: olmakdan* (32/23); *bolmak-lık-ka: olmaga* (6/7); *olmak-lıga* (6/6).

3. *m->b-:*

Kıpçakça metinde sekunder *m-* sesi ile başlayan bütün kelimeler munung: munuñ 32/19 örneğinin dışında Türkmence metinde primer *b-* sesi ile geçmektedir.

men: ben (2/6, 2/9).

minse: binse (4/1); *mingen: biñen* (2/18); *mingen-de: bingende* (6/9); *bingende* (24/24); *minmek: binmek* (1/11); *minmekke: binmeke* (3/10, 32/20).

ming: biñ (1/2).

mingeşse: biñeşse (16/21).

munung: bunuñ (23/1, 30/4); *mungar: bu* (31/17); *buña* (31/6, 31/8); *mundan: bundan* (14/13).

4. *-v->-f-:*

Kıpçakça kelime ortasında -v- sesi tek bir kelimenin 5 mükerrer şeklinde Türkmence metinde -f- sesi olarak gelişmiştir.

yuvka: yufka (23/18, 23/19, 23/20, 30/13, 30/15).

5. *-v>ø:*

suv kelimesinin sonundaki *v* sesi Kıpçakça metnin 4 değişik gramer kullanılışında görülmektedir. Bu ses Türkmence metinde düşmektedir.

suv: su (4/22, 4/23, 4/25, 23/24, 24/4, 24/14, 31/20); *suv-ka: suga* (24/14); *suvsar: susar* (15/20); *suvsamas: susamas* (7/22).

6. *-ç->-c-:*

Kıpçakça metinde 18 farklı gramer şeklinde geçen kelimelerin Türkmence metindeki karşılıklarında -ç->-c- ses gelişmesi olmuştur.

ançak: ancak (32/4).

hilâfınca: hilâfınca (29/1).

kiçe: gice (28/4).

küvençi: güvenci (1/25).

ölgünçe: ölince (31/6).

râyınça: râyınca (32/11).

sevvençi: sevinci (2/1).

sınçı-sı: sinci-si (21/14); *sinçusındın: sinci-sinden* (4/6).

sınçı-lasang: sincileseñ (21/18); *sınçı-lamakı: sincilemeki* (21/20).

tilinçe: dilince (8/18, 9/1, 9/11, 10/1, 13/5, 13/10, 13/13, 13/15, 15/3, 15/8, 15/9, 15/25, 16/8, 16/24, 17/8, 17/17, 17/19, 17/21, 18/3, 18/7, 18/8, 18/19, 18/24, 19/1, 19/9, 20/1).

uçı: ucı (28/1, 28/7); *uçına: ucına* (28/14).

uçası: ucası (24/10).

uzunınça: uzununca (8/2); *uzununça: uzunınca* (8/7, 17/25).

yinçke: ince (8/16, 11/1, 11/21, 27/11).

7. *k->g-:*

Kelime başı *k-* sesi Türkçede aslî bir ses olup Eski Türkçe devresinden bugüne kadar devam etmiştir. Ancak Kuzey Türkçesi (Kıpçak) ile Doğu Türkçesi (Özbek-Uygur) sahalarında aynen yaşayan bu kelime başı ünsüzü Batı Türkçesinde yumuşayarak *k->g-* şeklinde gelişmiştir.

Kıpçakça BV metninde 27 kelime değişik gramer hallerinde 60 çeşitli kullanılışı ile *k-* olarak geçmektedir.

Bu Kıpçakça kelimeler BV'in Türkmence yazmasında yumuşayarak *g-* şeklini almıştır.

kerek: gerek (3/2, 3/3, 3/9, 3/10, 3/14, 3/17, 3/19, 3/20, 3/21, 4/5, 4/18, 5/2, 6/11, 6/17, 16/24, 20/12, 21/19, 22/3, 22/19).
kendüsi: gendüsi (3/22).
kezden: gezden (22/9, 22/10).
kibi: gibi (4/6, 7/24, 8/22, 9/12, 9/15, 9/17, 9/21, 10/6, 10/9-9, 11/2, 11/11, 11/13, 11/15, 11/22, 12/20, 14/10, 16/2, 16/19, 18/12, 18/18, 19/11, 20/11, 21/16, 22/2, 22/3, 22/4, 22/10-10, 22/11, 23/1, 23/22, 24/15, 27/21, 28/13, 28/20, 29/7, 30/4, 30/15, 32/19).
kiç: giç (22/4, 23/1).
kiçe: gice (28/4).
kiçig: giçig (6/22, 12/14, 13/11, 13/15, 14/9, 14/25, 15/11, 18/18, 19/23, 20/29, 29/22); *kiçi* (6/22, 7/2, 24/13, 27/18, 29/21); *kiçig kelimesi* 11 *örnekte giçig şeklinde -g ile* 5 *örnekte ise giçi şeklinde -g/-ø ile geçer.*
kiçigen: geçgen (20/6).
kilseng: gelse (21/15); *kilse: gelse* (32/18); *kilmes: gelmez* (4/2); *kilmegey: gelmes* (29/7); *kilmeke: gelmeke* (31/7).
kiltürür: getürür (31/15); *kiltürgey: getürgey* (30/4); *kiltürüp: getürüp* (2/6, 21/8).
king: giñ (5/9, 6/1, 6/2-2, 6/6-6, 8/1, 8/2, 8/21, 9/8, 9/9, 9/10, 9/14, 9/21, 11/8, 11/11, 12/3, 12/4, 14/6, 14/8, 14/22, 15/14, 15/18, 16/14, 16/15, 16/20, 17/25, 19/5, 23/18, 24/5, 24/7, 27/12, 28/16).
kirmiş: girmiş (29/25).
kiter: gider (32/13).
kiterürler: giderürler (32/12).
kögüs: gögüs (29/23); *kögsi: gögsi* (6/21, 12/4, 12/5, 12/7, 24/25, 25/1, 29/24).
kök: gök (27/24-24, 28/7).
kökçek: gökçek (7/4, 7/16, 8/3, 8/9, 8/23, 10/7, 10/25, 24/20); *kökçek turur: gökçek-dür* (4/15).
köngüller: göñüller (1/24); *könglünde: göñlünde* (10/23).
körer: görer (19/12); *körerler: görerler* (29/8); *körgey: görgey* (2/20, 4/10); *körseng: görseñ* (22/10); *körgen: görgen* (21/16); *görgey* (29/7); *körüp: görüp* (4/1); *körmes: görmes* (28/3, 28/4-4); *körmes biz: görmeziz* (31/3); *körmeke: görmege* (32/3); *körmemek: görmemek* (31/13).
körünür: görinür (21/15, 21/19, 22/21, 32/4); *görünür* (8/5).
kötergey: götürgey (30/24); *kötürgey: götürgey* (29/3); *kötürür: götürür* (31/15); *kötürgen: götürgen* (22/10).
közi: gözi (9/9, 9/13, 9/14, 24/7, 24/8, 27/24-24, 27/25, 28/7, 31/13); *közi-ning: gözi-niñ* (28/1, 28/5, 28/7, 28/8, 28/16-16); *gözinüñ* (9/7, 9/9, 9/10, 27/23); *gözi* (9/6, 9/8); *közini: gözini* (23/15); *közine: gözine* (24/5); *közinden: gözinden* (9/12).
közler: gözler (24/8); *közlegey: gözlegey* (22/4, 23/14, 23/15); *közlemeki: gözlemeki* (23/13, 24/7).
küç: güç (2/10, 19/12); *küçli: güçli* (5/10, 5/12, 6/9, 6/11, 6/12, 7/3, 8/19, 11/4, 11/5, 11/15, 12/20, 14/9, 16/3, 18/5, 18/18, 19/11).
künine: günine (2/12).
küneş: güneş (28/2).
küvençi: güvenci (1/25).

Kural dışı örnekler:

Türkmence metinde 3 kelime Arap harflerinin yetersizliği yüzünden bugünkü söylenişlerine göre okunmuştur.
kisik: kesik, kişi-ning: kişi-nüñ, kişige: kişiye, kimerse: kimseler, kimerseni: kimesne.

8. *-k->-g-:*

Kıpçakça metinde 15 kelimenin 32 değişik çekimli şekilleriyle iki ünlü arasında geçen örneklerinde *-k-* ünsüzü Türkmence metinde yumuşayarak *-k->-g-* şeklinde gelişmiştir.

akı: agı (28/6, 28/8).
asil-lıkına: asil-lıgına (9/16).
aşaka: aşaga (28/19).
'atîk-lıkı: 'atîk-lıgı (23/23).
ayakı: ayagı (6/10, 14/19, 18/20, 18/21, 22/21, 30/1, 31/5); *ayakı-nıng: ayagınıñ* (17/13); *ayagı-nıñ* (19/25, 22/20, 24/13); *ayaginuñ* (30/16).
ayak; ayakını: ayagını (13/23, 14/19, 22/14); *ayakın: ayagın* (14/14, 14/24); *ayakında: ayagından* (18/9); *ayagında* (20/11).
bakmakı: bakmagı (9/9, 9/13).
kabakı: kabagı (28/1).
körmeke: görmege (31/25, 32/3).
kulakı: kulagı (7/22, 7/24, 9/14, 9/19, 15/12, 15/13, 24/8, 27/19, 27/20, 27/21-21, 27/22-22, 32/2); *kulakı-nıng: kulagı-nuñ* (9/20).
kuyrukı: kuyrugı (17/14); *kuyrukı-nıng: kuyrugınıñ* (17/15); *kuyruginuñ* (18/11); *kuyrukını: kuyrugını* (30/25); *kuyrukın: kuyrugın* (30/23, 30/24).
topukı: topugı (19/22, 24/12); *topukı-nı: topugını* (30/18).
toynakı: toynagı (5/17, 14/2, 14/21, 19/23, 23/10, 30/11, 30/13-13, 30/15); *toynakı-nıng: toynaginuñ* (7/11, 14/7, 30/11); *toynagı-nuñ* (14/6); *toynagı-nıñ* (14/2).
uylukı: uylugı (30/17).
yahşı-lıkına: yahşı-lıgına (8/14, 10/7).
yangakı-nıng: yañagı-nuñ (8/15); *yañagı-nıñ* (23/19, 28/17).

9. *-k->-h-:*

Kıpçakça metinde tek bir kelimenin örneklerinde kelime ortasında *-k-* ünsüzü BV'ın Türkmence yazmasında sertleşmiş ve *-k->-h-* şeklinde gelişme göstermiştir.
takı: dahı (1/3, 1/5, 1/6, 1/12, 1/15-15, 1/17-17, 1/19, 2/5, 2/13, 2/14, 2/15, 2/16-16, 2/20, 2/25, 3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5, 3/18, 3/20, 3/23, 3/24, 3/25, 4/4, 6/11, 7/1, 12/24, 13/6, 20/8, 21/15, 21/19, 22/2, 29/11, 31/5).

10. *-g-/-g>-k-/-k:*

Kıpçakça metinde kelime ortasında ve sonunda *-g* sesi taşıyan 11 kelime Türkmence yazmada sertleşerek *g>k* şeklinde gelişmiştir.
ölç-gil: ölç-kil (22/21).
bıgını-nıng: bıkını-nıñ (7/5-6).
bıragur: bırakur (4/3).
big: bek (2/4).
bitgen: bitken (13/16, 13/19).
çıkgan: çıkkan (5/25); *çıgık: çıkık* (11/9, 18/2); *çıguk: çıkuk* (12/2, 12/7, 16/19, 29/15).
kayışgan: kayışkan (16/5).
togganda: togkanda (10/4).
yarışganda: yarış-kanda (3/18).
yatıg: yatık (15/12); *yatuk* (15/13-13).
yuvga: yuvka (7/8, 7/9).

11. *-ġ-/-g-; -ġ/-g>ø:*

Kıpçakça metinde 11 kelimede hece sonunda ve ek başında bulunan -ġ, -g sesleri BV'ın Türkmence metninde düşmektedir.
azıg: azı (28/24).
ölgünçe: ölince (31/6).

ulug: ulu (7/7, 12/21, 13/10, 14/1, 15/5, 15/16, 18/19, 19/5, 20/9, 23/9, 25/1, 30/6).
belgürse: belürmese (23/23).
çıkgan: çıkan (12/4).
katıg: katı (5/17, 5/19, 5/20, 5/23, 5/24, 5/25, 6/8, 6/16, 6/18, 6/21, 7/10, 14/10, 18/1, 18/23).
kiçig: giçi (7/2, 27/18, 29/21, 30/12).
toggandan: togandan (3/1).
tolug: tolu (15/6, 16/15, 17/15, 17/20, 17/23, 18/10, 18/13, 18/14, 19/8, 19/16, 19/18).
turgan: duran (8/24).
yukargu: yukarısı (23/21); *yukarusına* (9/1).

12. *-k>ø:*

Mukayeseli metinde 2 kelimede örneği geçmektedir.
kayışkak: kayışak (28/10).
nitek kim: nitekim (1/8, 1/13).

13. *-s>-z:*

Kıpçakça metinde kelime sonunda sedasız *-s* sesi taşıyan 9 kelime BV'ın Türkmence metninde sedalı *-z* sesi ile geçmektedir.
alabilmes: alabilmez (6/3).
baturmas: baturmaz (24/15).
bolmas: olmaz (2/1, 5/21, 5/24); *bolmaz* (4/19).
kalmas: kalmaz (15/20).
kılabilmes: kılabilmez (6/4, 6/5).
kilmes: gelmez (4/2).
tutmas: dutmaz (30/14).
yaramas: yaramaz (2/20, 2/23, 2/25, 4/7, 4/18).
yügürmes: yügürmez (23/1).

14. *ş->s-:*

Mukayeseli metinde tek bir kelimede örneği geçmektedir.
şak şak: sak sak "dudaktan çıkan ses" (28/20).

15. *t->d-:*

Kelime başı *t-* sesi Türkçede aslî bir sestir. Eski Türkçe devresinden bugüne kadar devam etmiştir. Ancak Kuzey Türkçesi (Kıpçak) ile Doğu Türkçesi (Özbek-Uygur) sahalarında genel olarak kendini muhafaza eden bu *t-* sesi, Batı Türkçesinde bazı kelimelerde yumuşayarak *d-* şeklinde gelişip günümüze kadar gelişmiştir. Tarihî metinlerde hem *t-* ile hem *d-* ile yazılı örnekler bir arada bulunmakta ve bu durum karışıklığa yol açmaktadır. Kıpçakça BV metninde 42 kelime değişik gramer hallerinde 81 çeşitli kullanılışı ile *t-* şeklinde geçmektedir. Bu Kıpçakça kelimelerin BV'ın Türkmence yazmasında yumuşayarak *d-* şeklinde geliştiği görülmektedir.
takı: dahı (1/3, 1/5, 1/6, 1/12, 1/15-15, 1/17-17, 1/19, 2/5, 2/13, 2/14, 2/15, 2/16-16, 2/20, 2/25, 3/1, 3/2, 3/3-3, 3/4, 3/5, 3/18, 3/20, 3/23, 3/24, 3/25, 4/4, 6/11, 7/1, 12/24, 13/6, 20/8, 21/15, 21/19, 22/2, 29/11, 31/5).
tapgay: dapgay (10/19).
tar: dar (7/25).
taşkaru: daşkarı (30/10).
temür: demür (18/17).
teprenmegey: deprenmegey (24/24); *tiprene: deprene* (11/4).
tepretgey: depretgey (30/23); *tepretseng: depretseñ* (24/24).
tirler: dirler (30/9); *tidi: didi* (1/12); *tidük: didük* (27/10, 27/12, 27/13); *tidükümiz: didükümüz* (5/6, 12/9, 12/15, 16/4, 16/6, 16/20, 19/10, 19/15).

tip: diyüp (1/14, 2/8, 10/12, 10/19, 13/13, 13/15, 13/17); *diyip* (10/18, 10/21, 27/8); *didi* (1/10); *didük* (27/9).
tiger: deger (14/23); *tigse: depse* (28/2-2, 28/3); *tiygen: degen* (6/16); *tigmegey: degmegey* (14/15); *tigmese: degmese* (14/18).
tigin: degin (2/12, 9/20, 11/3, 11/23, 12/18, 17/14, 17/24, 18/7, 18/10, 18/12, 19/1, 19/16, 23/4).
tigirmi: degirmi (6/8, 17/15, 19/9).
tigme: degme (3/14).
tik: dik (14/8, 14/23, 20/14, 27/20, 29/23, 30/10, 30/12, 30/17).
tikgen-de: dikilende (6/13).
tili: dili (1/22, 7/19, 7/20, 28/22, 31/19, 31/22); *diline* (2/7); *tilinde: dilinden* (21/22); *tilindin: dilinden* (1/22, 2/7); *tilinçe: dilince* (8/18, 9/1, 9/11, 10/1, 13/5, 13/10, 13/13, 13/15, 13/19, 13/20, 13/25, 14/3, 14/4, 14/7, 14/11, 14/16, 15/2, 15/3, 15/8, 15/9, 15/25, 16/8, 16/24, 17/8, 17/17, 17/21, 18/3, 18/7, 18/8, 18/19, 18/24, 19/1, 19/9, 20/1).
tiledim: diledüm (2/16).
tileseng: dileseñ (23/5).
tilüki: delüki (23/18, 24/6).
tiper: deper (3/13-13); *deprer* (31/6); *tipmes: depmes* (31/4).
tipremes: deprenmes (31/4).
tirgende: dirgende (6/13).
tiri-si: derisi (6/6); *tirisi: derisi* (7/11, 9/18, 11/12, 11/13, 11/14, 12/24, 17/1-1, 17/23, 19/25); *dirisi* (9/10).
tirsek: dirsek (6/23); *tirseki: dirseki* (24/11).
tişi: dişi "atın dişisi" (4/14, 8/20, 22/12, 24/19, 24/20, 25/1).
tişi: dişi (28/3, 31/24-24); *tişli: dişi* (9/6); *tişleri: dişleri* (9/5, 28/24).
tişler: dişler (31/7); *tişlemes: dişlemes* (31/4); *tişlemek: dişlemek* (32/15).
tive: deve (28/20).
tiz: diz (12/16); *tizi: dizi* (12/22, 23/22, 24/11, 30/7); *tizi-ning; diziniñ* (12/21, 14/25); *tizini: dizini* (31/14); *tizinden: dizinden* (24/11, 12/18); *tizleri: dizleri* (12/22, 30/6).
tolug: dolu (19/16).
toynak-ları: dıynak-ları (6/15).
töker: döker (31/22).
töpesindeki: depesindeki (9/24).
tört: dört (22/20, 22/21, 23/3).
töş: döş (12/13); *töşi: döşi* (6/22); *töşinde: döşinde* (6/18, 32/22).
turur: durur (1/14, 3/22, 4/5, 4/10, 4/11-11, 4/13, 4/16, 5/7, 6/11, 8/11, 8/12, 10/18, 10/19, 10/20, 10/21-21, 10/22, 10/23, 11/19, 12/9, 12/10, 12/16, 14/10, 16/5, 16/6, 16/21, 16/24, 18/4, 18/23, 19/3, 19/16, 19/17, 19/18, 20/6, 22/12, 22/13, 22/18-18, 22/23, 22/24, 23/7, 23/8, 23/17, 24/2, 24/4-4, 24/20, 24/22, 24/23, 27/13, 27/16, 27/17, 27/18-18, 27/23, 27/25, 28/1, 28/6, 28/9, 28/23, 28/24-24, 29/9, 29/10, 29/18, 29/24, 30/14, 30/25, 31/1, 31/2, 31/12, 31/13, 31/19, 31/23, 32/1, 32/3, 32/4, 32/5, 32/6, 32/15, 32/20).
turgan: durgan (5/10); *duran* (8/24); *turgay: durgay* (11/14).
tutmas: dutmaz (30/14); *tutabilmes: dutabilmes* (32/1); *tutmagay: dutmagay* (30/16).
tutuş: dutaş (13/9).
türlük: dürlü (4/20, 21/15).
tüşer: düşer (31/24); *tüşse: düşse* (7/10); *tüşmiş: düşmiş* (8/13); *tüşgen-de: düşgende* (6/9).
tüz: düz (5/15, 5/17, 8/3, 13/9, 15/10, 18/3, 18/15).

16. *-t->-d-:*

Kıpçakça metinde kelime ortasında *t* sesi taşıyan ve 18 değişik gramer kullanılışı ile geçen 8 kelime Türkmence yazmada *-t->-d-* şeklinde gelişme göstermektedir.

atı: adı (2/2, 2/14); *atlıg: adlu* (2/7).

artı: ardı (13/18, 14/2, 14/4, 14/21, 15/16, 20/2); *artı-nıng: ardınıñ* (13/16); *artına: ardına* (15/13, 22/6, 27/20); *artında: ardında* (13/20); *artından: ardından* (18/11).

ayturlar: aydurlar (10/12, 13/16-17, 14/1, 14/13, 17/8, 17/20, 17/21, 18/9).

butı: budı (17/1, 17/10, 18/13, 19/11); *butı-nıng: budı-nıñ* (17/12, 19/8); *budınıñ* (17/16, 18/10); *budınuñ* (23/9); *butları: budları* (5/11).

çulgaşturur: çulgaşdurur (31/17).

kiter: gider (32/13); *kiterürler: giderürler* (32/12-12).

yatgan: yadgan (6/2).

yutabilmes: yudabilmes (31/21).

17. *-t>-d:*

Mukayeseli metinde 2 kelimede örneği görülmektedir.

at: ad "isim anlamında" (2/15).

ot: od "ateş anlamında" (32/13).

18. *ng>ñ:*

Türkçede *ng* aslî bir sestir. Bu ses diğer Türk şivelerinin dışında Batı Türkçesinde *ñ* (sağır kef) şeklinde gelişme göstermiştir.

agzı-nıng: agzınıñ (23/15-16); *agzınuñ* (7/18); *agzınıng: agzınıñ* (28/18).

anıng: anıñ (3/6, 5/21, 8/22, 9/17, 10/8, 10/17, 11/11, 11/14, 11/16, 11/22, 12/20, 16/2, 16/21, 19/11, 20/3, 20/11, 22/2, 22/3, 22/4, 22/9, 22/24, 28/13, 29/7, 31/13); *anuñ* (2/16, 4/2, 4/16, 4/18, 5/24, 6/10, 6/16, 7/9, 7/13, 7/21, 7/24, 8/1, 9/12, 9/15, 10/6, 14/20, 15/18, 31/19); *angar: aña* (3/5, 3/14, 3/19, 6/10, 7/14, 9/10, 10/13, 10/15, 10/16, 13/5, 13/19, 14/3, 14/6, 15/1, 15/7, 17/4, 17/17, 18/3, 19/6, 19/7, 19/12, 20/4, 20/10, 23/24, 27/17, 28/2, 28/3, 28/5, 28/6, 28/10, 28/12, 28/15, 29/12, 30/9, 32/6); *anıng üçün: anuñçün* (28/1-2, 32/3).

artı-nıng: ardınıñ (13/16).

at-nıng: at-nıñ (4/5, 4/6, 31/11); *atnıñ* (7/15, 7/16, 7/23, 10/12); *at-nun* (5/3, 5/6, 5/19); *atnuñ* (5/10); *atıñ* (8/14, 8/14-15, 9/3, 9/4, 9/16, 9/24, 10/7, 10/14, 10/15, 10/20, 10/24, 12/4, 21/14, 21/20, 21/22, 21/24, 22/19, 23/12, 23/16, 23/23, 27/7, 28/5, 28/11); *atuñ* (23/7); *at-larnıng: atlarıñ* (1/12, 31/21); *at-laruñ* (8/17).

ayakı-nıng: ayakınıñ (20/12); *ayagınıñ* (17/13, 19/25, 22/21-22); *ayagı-nıñ* (22/20, 24/13); *ayagınuñ* (30/16).

'aybesi-ning: 'aybe-sinüñ (17/18).

'ayıb-larnıng: 'ayıb-larıñ (32/2, 32/6); *'ayıb-laruñ* (32/14, 32/20).

endâm-ları-nıng: endâm-ları-nuñ (7/15).

eyegüleri:ning: eyegüleriniñ (16/13); *iyegüleri-ning: eyegüleri-niñ* (15/17).

iki-si-ning: iki-si-niñ (12/19, 13/1); *ikisi-ning: iki-si-niñg* (22/22).

ili-ning: eliniñ (20/10); *ili-ning: elinüñ* (30/5).

'illet-lerning: 'illet-leriñ (31/24); *'illet-lerüñ* (31/13, 31/18-19).

ingeki: eñeki (8/19); *ingeki-ning: eñeki* (8/6).

ingse: eñse (11/20); *ingsening: eñseniñ* (27/15); *ingsesi: eñsesi* (27/17); *ingsesine: eñsesine* (11/3, 11/5); *ingsesinde: eñsesinde* (11/2).

iyerning: eyeri-ning (11/4); *iyerining: eyeriniñ* (15/6).

ongurga: oñurga (8/11, 11/6, 16/12); *oñurgaları* (16/11); *ongurgaları: oñurgaları* (7/5); *ongurgaları-nıng: oñurgaları-nuñ* (16/10).

özi-ning: özi-nüñ (2/12, 2/14).

uçası-nıng: uçası-nıñ (11/3, 15/24, 16/2, 16/12, 16/13); *uçasınıñ* (16/10, 29/9).
baganakları-nıng: baganaklarınıñ (13/5-6).
başı-nıng: başınıñ (17/8, 17/16, 19/6, 30/21); *başınuñ* (16/23, 17/22).
bâzûları-nıng: bâzûlarınıñ (11/9-10).
bıgın-nıng: bıgın-nıñ (16/15); *bıgınıñ* (16/16-17); *bıgını-nıng: bıkını-nıñ* (7/5-6).
bilek-ning: bilek-niñ (13/25); *bilekiniñ* (13/10).
bogun-ları-nıng: bogun-larınuñ (5/16).
borbayı-nıng: borbayı-nıñ (16/19, 20/8).
boyun-nıng: boynunuñ (23/21); *boynı-nıng: boynı-nıñ* (10/25, 11/8, 11/13, 11/20, 11/21, 11/23, 28/25, 29/1, 29/4, 29/6); *boynınıñ* (11/17-18); *boynunuñ*.
boynı-nın (11/13).
burnı-nıng: burnınıñ (8/7); *burnı-nıñ* (23/19); *burnınuñ* (8/12, 23/17).
butı-nıng: budınıñ (18/10); *budı-nıñ* (19/8).
çigini-ning: çigini-niñ (11/6).
hâriki-ning: hâriki-niñ (16/7, 24/9).
hasiyesi-ning: husye-si-niñ (17/14).
havşebi-ning: havşebi-niñ (13/24).
kalıng: kalıñ (17/23).
karnı-nıng: karnı-nıñ (29/10).
kaşı-nıng: kaşı-nıñ (9/17); *kaşınuñ* (15/6).
katıngga: katıña (21/18).
kefel-ning: kefeli-nüñ (19/17); *kefeli-ning: kefeli-nüñ* (15/23); *kefel-nüñ* (15/24).
kısrak-nıng: kısraknıñ (22/17).
king: giñ (5/19, 6/1, 6/2-2, 6/6-6, 8/1, 8/2, 8/21, 9/8, 9/9, 9/10, 9/14, 9/21, 11/8, 11/11, 12/3, 12/4, 14/6, 14/8, 14/22, 15/14, 15/18, 16/14, 16/15, 16/20, 17/25, 19/5, 23/18, 24/5, 24/7, 27/12, 28/16).
kişi-ning: kişi-niñ (18/22); *kişi-nüñ* (2/19, 3/25).
köngül-ler: göñüller (1/24); *könglünde: göñlünde* (10/23).
körseng: görseñ (22/13, 22/20).
közining: gözinüñ (27/23); *közi-ning: gözi-niñ* (28/1, 28/5, 28/8); *göziniñ* (28/16-16); *gözinüñ* (9/7, 9/9, 9/10).
kulakı-nıng: kulagı-nuñ (9/20).
kuyrukı-nıng: kuyrugınıñ (17/5).
manglayına: mañlayına (8/8).
mingen: biñen (2/18).
mingeşse: biñeşse (16/21).
munung: munuñ (32/19); *mungar: buña* (31/6).
nasûrları-nıng: nasûrlarınuñ (14/8).
saç-nıng: saçınuñ (27/14); *saçı-nıng: saçınuñ* (9/23).
sançı-lasang: sincileseñ (21/18).
singir: siñir (20/3, 20/4); *singirning: siñiriniñ* (20/2); *singiri: siñiri* (11/5, 11/21, 13/22, 20/5, 20/8); *siñirleri* (12/24, 19/24); *singiri-ning: siñiriniñ* (20/5); *singirine: siñire* (19/24, 20/1); *singirleri: siñirleri* (6/14, 11/2, 12/25, 13/6, 13/12, 17/13, 19/20, 30/6).
songı: soñı (3/6, 3/7).
sulbı-nıng: salebi-niñ (18/4).
süngük: süñük (12/19, 13/2, 18/2, 20/6-6, 20/9); *süñüki* (18/10); *süngük-ning: süñük* (19/18); *süngükke: süñüke* (9/25, 13/4, 14/2, 15/3); *süngüki: süñüki* (8/7, 13/3, 15/1, 15/2, 15/4, 15/16, 15/22, 18/14, 19/4, 20/8, 28/9, 28/11); *süñükleri* (9/24); *süngükine: süñükine* (9/18, 13/9, 19/16); *süñükleri* (16/23); *süngükindin: süñükünden* (8/4); *süngük-leri: süñükleri* (8/6, 12/10, 12/21, 23/9, 23/19); *süñük-leri* (9/7, 16/12); *süngük-leri-ning: süñük-leri* (9/7, 16/12); *süngük-leri-ning: süñük-leri* (5/16);

süngükleri-ning: süñüklerinden (4/6); *süngük-lerindin: süñük-leriniñ* (16/11).
tengri: teñri (1/8, 1/20, 2/15, 2/16); *tengri-ge: teñri-ye* (1/3).
tepretseng: depretseñ (24/24).
tileseng: dileseñ (23/5).
tizi-ning: diziniñ (12/21, 14/25).
toynak-nıng: toynak-nıñ (14/11); *toynakı-nıng: toynagınıñ* (14/21-22); *toynak-nıñ* (14/4); *toynagınuñ* (7/11, 14/7, 30/11); *toynagı-nuñ* (14/6); *toynakları-nıng: toynakları-nıñ* (22/20, 23/2); *toynakları-nuñ* (22/25).
yagırlık-nıng: yagırlık-nıñ (15/8).
yangakı: yañagı (27/21); *yangakı-nıng: yañagı-nıñ* (23/9, 28/17); *yañagı-nuñ* (8/15); *yangakında: yañagında* (8/13); *yangakları: yañakları* (8/9, 8/16).
yangı: yiñi (4/19, 31/9).
yangırtgay: yiñiledgey (4/24); *yangırtmasa: yiñilenmese* (5/1).
yanı-nıng: yanı-nıñ (14/4, 15/15); *yanları-nıng: yanları-nuñ* (9/23).
yinçük-ning: inçükinüñ (19/17).
yirining: yirnüñ (17/22); *yiri-ning: yiriniñ* (13/16-16, 13/18); *yirleri-ning: yirleriniñ* (19/7-8).
yörütseng: yörütseñ (23/13).
yüzining: yüziniñ (28/9).

19. *ng>-g/-k:*

Mukayeseli metinde iki kelimede *ng* sesinin *-g* ve *-k* seslerine dönüştüğü görülmektedir.
ingen: igen (6/18, 6/24, 7/1, 20/9, 23/8).
tanungum: tenükini (8/2).

20. *l>ø:*

Kıpçakça metinde *-l* ünsüzü taşıyan 3 kelimenin Türkmence karşılıklarında bu ünsüz düşmektedir.
ol: o (13/4).
olturgan: oturgan (16/21).
kiltürür: getürür (31/15); *kiltürgey: getürgey* (30/4); *kiltürgil: getürgil* (23/25); *kiltürüp: getürüp* (2/6, 21/18).

21. *y->ø:*

Kıpçakça metinde 4 kelimenin 12 farklı gramer kullanılışında kelime başında bulunan y- sesi Türkmence metinde düşmektedir.
yırak: ırak (12/3, 30/8).
yinçke: inçke (7/22, 9/15, 9/20, 10/24, 29/14, 29/16); , *ince* (8/16, 11/1, 11/21, 23/21, 27/11).
yinçük: inçük (19/15, 19/18); *yinçük-ning: inçükinüñ* (19/17); *yinçükke: inçüke* (18/25); *yinçüki: inçük* (12/10); *inçüki* (7/1, 12/23, 19/14, 24/12, 29/23, 30/17); *yinçükü: inçüki* (13/1); *yinçükine: inçükine* (12/24); *yinçük-lerine: inçük-lerine* (6/14).
yiti: iti (9/10, 20/12, 23/14, 23/15, 24/8).

22. Ünsüz ikizleşmesi:

Kıpçakça metinde Türkmence metnin aksine tek bir kelimede -V ünsüzünün ikizleştiği görülmektedir.
sevvençi: sevinci (2/1).

VIII. SES OLAYLARI

1. Darlaşma:

Kıpçakça metinde 4 farklı kelimenin ilk hecesindek *-a-* ünlüsünün, bu kelimelerin Türkmence karşılıklarında *-ı-*, *-i-* şeklinde darlaştığı görülmektedir.
kalada: kılada (15/10).
taşkaru: tışgaru (29/14).
yangı: yiñi (4/19, 31/9).
yangırtgay: yiñiledgey (4/24); *yangırtmasa: yiñilenmese* (5/1).

2. Aykırılaşma (Dissimilation):

Aykırılaşma, kelime içinde yan yana bulunan iki ses arasında bir ayrım oluşturan veya var olan bir ayrımı daha da belirginleştiren değişme olayıdır. Mukayeseli metnimizde 2 kelimede örneği geçmektedir.
ayıttuk: eyitdük (3/12).
yarattım: yaratdum (1/11).

3. Düzleşme:

a. Yalın halde düzleşme:

Yalın halde kelime gövdesindeki ilk hecede 2 kelimede *u-* ve *ü-* ünlüsünün *-i,* ikinci hecede 5 kelimede *-u-* ünlüsünün *-ı-* ve yine ikinci hecede 1 kelimede *-u-* ünlüsünün *-a-* olduğu görülmektedir.
uşbu: işbu (21/19).
uyluk: uylık (19/15).
üçün: içün (1/11-11, 3/22, 3/25, 4/18, 4/22-22-22, 4/24, 5/24, 6/10, 6/16, 10/7, 14/20, 21/19).
bazuk: bazık (5/11, 6/7, 6/11, 6/24, 7/2, 11/10, 12/16, 12/23).
burun: burın (14/13, 15/15).
kazuk: kazık (18/17).
tutuş: dutaş (13/9).
yogun: yogın (17/16, 17/18).

b. Ek alarak çekimli hale gelen kelimelerde:

Kıpçakça metinde 7 kelimenin Türkmence karşılıklarında bağlantı ve yardımcı ünlüleri düzleşmekte, 2 kelime doğrudan kök olarak yuvarlak sıradan düz sıraya geçmekteler. 1 kelimenin ise 3. hecesindeki ünlü düzleşmektedir.
uzunınça: uzunınca (8/7, 17/25).
üstünde: üstinde (15/22, 16/25, 20/9).
baturur: batırır (24/5).
körünür: görinür (21/15, 21/17, 21/19, 22/21, 32/4).
sürtülür: sürtilür (18/22).
sürtüşgey: sürtişgey (30/8).
toynak-ları: dıynak-ları (6/15).
töpe-sindeki: depesindeki (9/24).
yukarusı-nıng: yukarısı-nıñ (8/21).
yapuşmış: yapışmış (6/15, 7/13).

4. Yuvarlaklaşma:

a. Düz ünlünün yuvarlaklaşması:

Kıpçakça metinde geçen 2 kelimede düz ünlünün, 5 kelimede görülen geçmiş zaman ekinin ve 2 kelime kökündeki aslî düz ünlünün Türkmence metinde yuvarlaklaştığı görülmektedir.
aşık: aşuk (18/16); *aşıklı: aşuklı* (18/14, 20/8).
okısa: okusa (2/13); *okıgan: okugan* (1/21).
başladım: başladum (2/11, 2/14, 5/4).

birdim: birdüm (2/15).
kıldım: kıldum (2/16).
tiledim: diledüm (2/16).
yarattım: yaratdum (1/11).
yatıg: yatuk (15/13-13).
yörigende: yörügende (21/23); *yörigen-de: yörügende* (7/21).

b. Çekimli halde ve yardımcı ünlü yuvarlaklaşması:

Kıpçakça metinde düz ünlü taşıyan çekimli haldeki 33 kelimenin düz ünlü taşıyan, Türkmence metinde yuvarlak ünlüyle geçmektedir.
agzı-nıng: agzınuñ (7/18).
anıng: anuñ (2/16, 4/2, 4/16, 4/18, 5/24, 6/10, 6/16, 7/9, 7/13, 7/21, 7/24, 8/1, 9/12, 9/15, 10/6, 14/20, 15/18, 31/19); *anıng üçün: anuñçün* (28/1-2, 32/3).
aşıgıp: aşagup (21/20).
at-nıng: at-nuñ (5/3, 5/6, 5/19); *atnuñ* (5/10); *atuñ* (23/7).
ayakı-nıng: ayagınuñ (30/16).
'aybesi-ning: 'aybe-sinüñ (17/18).
'ayıb-larnıng: 'ayıb-laruñ (32/14, 32/20).
endâmları-nıng: endâm-ları-nuñ (7/15).
içirgey: içürgey (4/23); *içirmek: içürmek* (4/22).
ili-ning: elinüñ (30/5).
'illet-lerning: 'illet-lerüñ (31/13, 31/18-19).
ongurgaları-nıng: oñurgaları-nuñ (16/10).
özi-ning: özi-nüñ (2/12, 2/14).
utanıp: utanup (2/9).
uzunınça: uzununca (8/2).
üstini: üstün (7/6).
bakıp: bakup (1/7, 3/7).
başı–nıng: başınuñ (16/23, 17/22).
bogun-ları-nıng: bogun-larınuñ (5/16).
boynı-nıng: boynunuñ (11/13).
burnı-nın: burnınuñ (8/12, 23/17).
kaşı-nıng: kaşınuñ (15/6).
kefel-ning: kefeli-nüñ (19/17); *kefeli-ning: kefel-nüñ* (15/24); *kefeli-ning: kefeli-nüñ* (15/23).
kılıp: kılup (1/4, 3/8).
kişi-ning: kişi-nüñ (2/19, 3/25).
közi-ning: gözinüñ (9/17, 9/9, 9/10); *közining: gözinüñ* (27/23).
kulakı-nıng: kulagı-nuñ (9/20).
nasûrları-nıng: nasûrlarınuñ (14/8).
saç-nıng: saçınuñ (27/14); *saçı-nıng: saçınuñ* (9/23).
toynakı-nıng: toynagınuñ (7/11, 14/7, 30/11); *toynagı-nuñ* (14/6); *toynakları-nıng: toynaklarınuñ* (22/25).
yangakı-nıng: yañagı-nun (8/15).
yanları-nıng: yanları-nuñ (9/23).
yinçük-ning: inçükinüñ (19/17).

5. Hece düşmesi (Haplologie):

a. Vurgu yüzünden hece düşmesi:

Tek bir kelimede örneği geçmektedir.
karındaş-larım-ga: kardaşlarga (1/21-22).

b. Benzer hecelerin düşmesi:

7 kelimede örneği görülmektedir.
asil turur: asil-dür (10/18).

bar turur: gökçek-dür (4/15).
kökçek turur: gökçek-dür (4/15).
nişânı turur: nişânıdur (7/23).
yahşı turur: yahşıdur (31/5).
yiri turur: yiri-dür (12/5).
yok turur: yokdur (3/5, 31/8).

Bu örneklerin dışında mukayeseli metinde ters yönde yalnız 1 örnekle karşılaşmaktayız.
degül-dür: degül durur (32/12).

c. Kaynaşma yüzünden hece düşmesi:

Tek bir kelimede örneği geçmektedir.
turur iken: tururken

d. Kısalma temayülüyle hece düşmesi:

Tek bir kelimede örneği görülmektedir.
kimerse: kimse (31/5).

6. Kelimenin kalın sıradan ince sıraya geçmesi:

Kıpçakça metinde kalın sırada geçen 4 kelime Türkmence metinde ince sırada geçmektedir. *aymanu: eymenü* şeklinde mukayeseli metinde bulunan kelimenin ise tarihî metinlerde her iki sırada görüldüğüne dikkat çekmek için bu kelime Kıpçakça metinde kalın, Türkmence de ise ince sırada okunmuştur.
ayıttuk: eyitdük (3/12).
aymanu: eymeni (6/13).
tanungunı: tenükini (8/2).
sınçı-sı: sinci-si (21/14); *sınçusından: sinci-sinden* (4/6).
sınçılasang: sincileseñ (21/18).
sınçı-lamakı: sincilemeki (21/20).

IX. İKİ METİN ÜZERİNDE KARŞILIKLI DEĞİŞMELER

A. Kelime, imla, ek ve ibare değişmesi:

BV'ın Kıpçakça ve Türkmence metinleri arasında, kelime kadrosunda, yabancı kelimelerin imlasında, ibarelerde ve eklerin kullanılışında birçok değişme görülmektedir.

Aşağıda bu değişmeler metinde geçen bütün örnekleriyle verilmektedir.

1. Kelime kadrosunda değişme:

a. Değişik karşılıklar:

alın: öñ (15/16); *alından: altından* 11/3.
anglayay: bilgey (3/3).
anung: atnıñ (8/11); (10/8).
ardı: eti (14/15).
ırgı: uylugı (19/5).
içki: geçi (8/10).
ili: iki (31/5).
irnine: uylugına (31/15).
ulug: odlu (9/7).
başı: yassı (29/20).
boş: düz (29/5).
birle: dirler (17/19).
biyük: dik (14/16).

burnu-nung: yüzi-niñ (28/11); *burnını: agzını* (24/4).
firâset: fikir (3/5); (3/8).
kılgay: bilgey (3/4).
kulak: kolan (29/15).
singiriki: deliki (8/1).
sürûrı: serveri (1/24).
tapmasa: yise (4/25).
tapulsa: bolsa (5/5).
tartgan: turgan (18/12).
tiggen: yatgan (14/12).
tirisi: yarısı (16/14).
tişli: dişi (9/6).
tiz[i]: toynakları (7/12).
toynakında: ayagında (20/10).
tübinden: boynından (9/20).
tükdi: kıldı (1/2).
yapuk: yakın (15/12).
z̲ırâ'-nın: aranıñ (12/17).

b. Aynı anlamda:

aşıklı: aşaga (18/22).
evürgil: döndergil (2/8).
idgüsin: yahşı-sını (1/7); *idgülük: yahşı-lık* (1/14); *idgülükni: yahşı-lıgı* (1/12).
iley: ileri (9/22, 9/23); *iley: öñ* (10/1, 10/2, 10/8, 10/10, 11/14, 23/21, 27/14, 27/15, 27/16); *ileyi: öñi* (15/8, 15/23); *ileyinde: alnında* (1/14); *öñinde* (17/18).
irini: tutagı (28/19, 28/21); *dudagı* (28/20).
örkülüg: baglu (1/14).
üküş: çok (32/8, 32/13, 32/17).
üze: üzre (24/1, 30/3, 30/25); (1/19, 1/20, 1/23, 2/16, 5/21, 21/21, 24/2).
baganakları: dırnakları (7/13).
birge: bile (10/5, 22/9).
gulâm-lar: oglanlar (32/15).
kamug: barça (1/3).
kayışkak: yasık (29/12).
kayu: kankı (4/8-8, 4/9, 4/13, 4/14); *kaysı* (3/11, 4/16); *kayusı: kankısı* (2/20-20, 4/11-11).
kırıgına: kenarına (13/14).
kiñ: uzun (7/19).
nerse: nesne (3/19, 4/13, 4/14, 21/20, 21/21, 22/18, 23/1, 24/20, 24/21); *nerseler: nesneler* (24/25); *nerselerni: nesneleri* (3/12).
niçük: niçün (14/13, 24/15).
râstî: gerçek (2/18).
sansız: pâyânsız (1/2).
sevüklü: sevgülü (14/9, 14/18).
şak şak: sak sak (28/20).
tâkati: güci (15/20).
takı: yine (2/21, 2/22, 2/23, 2/24, 2/25, 3/8, 3/10, , 3/13-13, 3/14, 3/16, 3/18, 3/19, 4/1, 4/3-3, 4/5, 4/6, 4/7-7, 4/8, 4/9, 4/10, 4/13, 4/14, 4/15, 4/16, 4/17, 4/21, 4/22-22, 4/23-23, 5/5, 5/7, 5/11, 5/15, 5/16, 5/17, 5/18, 5/23, 6/1, 6/2, 6/3, 6/4, 6/6, 6/8-8, 6/11, 6/12-12, 6/13, 6/14-14, 6/15, 6/16, 6/19, 6/20, 6/21-21-21, 6/22, 6/24-24, 7/1-1, 7/2-2, 7/3-3, 7/5-5, 7/6, 7/7, 7/8-8, 7/10, 7/11, 7/12, 7/18, 7/19, 7/21, 7/22, 8/2, 8/6, 8/7, 8/9, 8/10, 8/11, 8/14, 8/16, 8/17, 8/19, 8/20, 8/22, 9/1, 9/3, 9/4, 9/6, 9/7, 9/8, 9/9-9, 9/10, 9/11, 9/13, 9/14, 9/15, 9/16, 9/17, 9/18-18, 9/19-19, 9/20, 9/22-22,

9/23, 9/24, 10/2, 10/7, 10/8, 10/12, 10/14, 10/19, 10/20, 10/21, 10/22, 10/24, 10/25, 11/2, 11/4, 11/6, 11/7, 11/8-8, 11/10, 11/11, 11/12, 11/13, 11/15, 11/16, 11/17-1711/18-18, 11/19, 11/20-20, 11/21, 11/22, 11/23, 11/24, 12/1, 12/2, 12/4, 12/5-5, 12/7-7, 12/8, 12/10, 12/11, 12/12, 12/13-13, 12/14, 12/16, 12/17-17, 12/18, 12/19, 12/2012/22-22, 12/23-23, 12/24, 12/25, 13/1-1, 13/2, 13/3, 13/4, 13/5, 13/7, 13/11-11, 13/12, 13/14-14, 13/19, 13/20, 13/21-21, 13/22, 13/23, 13/24, 14/1-1, 14/2, 14/14, 14/5, 14/7, 14/8-8, 14/9-9, 14/11, 14/12, 14/14, 14/18-18, 14/19, 14/21, 14/22, 14/23, 14/25-25, 15/1, 15/2, 15/3, 15/4, 15/5-5, 15/6, 15/8, 15/9, 15/10, 15/11, 15/12, 15/14-14, 15/16, 15/17, 15/18, 15/21, 15/23, 15/24, 15/25, 16/1, 16/3, 16/4, 16/5, 16/6, 16/7, 16/10, 16/11, 16/13, 16/14, 16/15-15, 16/16, 16/18-18, 16/20, 16/22-22, 16/25-25, 17/2, 17/5, 17/7, 17/10-10-10, 17/11, 17/12-12, 17/13, 17/15, 17/17, 17/18, 17/20-20, 17/21, 17/23, 17/24, 17/25-25, 18/1, 18/2, 18/5, 18/6, 18/8-8, 18/9, 18/11-11, 18/13-13, 18/14-14, 18/16, 18/17, 18/18-18, 18/20, 18/23, 19/4, 19/5, 19/6, 19/8, 19/9, 19/13-13, 19/14, 19/16, 19/17, 19/19, 19/20, 19/22, 19/23, 19/24-24, 19/25, 20/2, 20/3, 20/5, 20/8, 20/10, 20/11, 21/21, 21/23-23-23-23, 21/25, 22/3-3, 22/4-4, 22/6, 22/7, 22/8, 22/9, 22/10, 22/12, 23/8, 23/9, 23/10-10, 23/11, 23/14-14, 23/15, 23/18-18, 23/19, 23/20, 23/21-21, 23/22, 23/24, 24/4, 24/5, 24/6-6, 24/7-7, 24/9-9, 24/10-10, 24/11, 24/12-12, 24/13, 24/21, 24/22, 24/23-23, 24/24-24, 24/25-25, 25/1, 25/2, 27/15, 27/16, 27/17, 27/18, 27/20-20, 27/22, 27/24, 27/25-25, 28/1, 28/4-4, 28/7, 28/13, 28/15, 28/16, 28/17, 28/18, 28/22, 28/23, 28/24, 29/1, 29/2, 29/4, 29/5, 29/6, 29/10, 29/11-11, 29/13-13, 29/14-14, 29/15, 29/19-19, 29/20, 29/21-21, 29/22-22, 29/23, 29/24, 29/25, 30/1, 30/3, 30/6-6-6, 30/8, 30/9, 30/10, 30/12-12-12, 30/13-13, 30/15-15, 30/17, 30/18-18, 30/19, 30/20-20, 30/23, 30/25, 31/1-1, 31/7, 31/10, 31/12, 31/18, 31/19, 31/20, 31/21, 31/24-24, 31/25, 32/2-2, 32/4, 32/7, 32/10, 32/14, 32/15, 32/16-16, 32/17, 32/18, 32/20, 32/21, 32/22-22, 32/25-25); *ve* (1/11, 1/18).

te'dîb: terbiyet (3/9).

tengi: gibi (22/24).

tigi: degin (11/5, 28/15); *dek* (29/15); *tigrü: degin* (2/19, 8/9, 13/14, 13/18, 15/10, 15/23, 16/13, 21/22).

tigirmi: müdevver (18/12).

toynak-nıng: dı(r)nagı-nıñ (13/13-14); *toynak-ka: dı(r)naga* (13/18).

tutuşgan: ulaşgan (17/16).

yavuz: yaman (4/11); *yavuz mu: yaramaz mı* (3/8).

ve: dahı (1/15).

yügen-ning: üyen (9/3); *üyeniñ* (28/14).

yügrük: yügürgen (23/2).

c. Zıt anlamda:

artından: öñinden (18/25).

astını: üstin (15/17); *astına: üstine* (17/14); *astından: üstinden* (6/27).

bogazları: bogazlayacak (10/24).

ileyinden: ardından (18/25).

kayırmas: kaydasa (7/9).

tik: düz (13/23).

2. Yabancı asıllı kelimelerin imlasında değişme:

BV Arapça aslından Memlûk Kıpçakçasına tercüme edilmiştir. Bu eserde yer alan Arapça kelimeler, Kıpçakça metinden Türkmence metne geçerken genellikle imlaları değişmiş olarak ortaya çıkmaktadır.

'acâbe: 'ucâye (13/17); *'acâbesi: 'ucâyesi* (13/15).

'acâye: 'ucâye (13/19).

'acibe: 'aceb (18/3).
'acz: 'acûz (17/18).
âliyye: eliyye (14/16).
'amî: 'amâ (31/18).
'arafe: 'urfe (10/3).
'asfûr: 'usfûr (10/1).
aşacı': aşacıg (13/4).
'ayıbı: 'aybı (32/4, 32/5).
'azûd: 'azud (15/4).
ibre: ibere (20/8).
il-'alemîn: el-'alemîn (2/6).
'irayân: 'araya (17/7).
irtihâş: irtihas (30/9).
'işâ: 'aşâ (28/5).
'ûr: 'aver (31/18).
ümmü kırdân: ümmü ferdân (13/24); *ümmü kîrdân*; *ümmü ferdân* (13/25).
cahfeletü'l-sıfla: cahfeletü'l-sufla (9/2).
cimâh: cemâh (32/6).
darâme: sarâme (9/11).
fakme: fakâme (28/22).
garâb: gurâb (17/19, 17/21).
hacibe: hacebe (16/24).
hanis: hasen (28/10).
hasiye: husye (18/18, 18/19); *hasiyesi-ning: husye-si-niñ* (17/14).
haşîn: haşin (10/10); *hişîn: haşîn* (13/23).
hezime: hezeme (8/18).
hikmetü'l-faris: hakemetü'l-feres (9/4).
kâditân: kâdîtân (19/7).
kâhil: kâhel (15/9).
kanve: kanû (28/12).
liff: lütf (31/17).
mâ'bidân: mâîdân (20/10).
mariz-leri: maraz-ları (31/12).
mukrif: mukref (10/21).
nâkız: nâkıs (6/25).
nâsûr: nusûr (14/11, 14/22); *nasûrı: nusûrı* (14/9).
nukresi: nakresi (28/16).
rablatân: baylatân (19/6).
rablatân: baylatân (19/6).
sabur: sabır (5/22, 6/4, 6/5).
sahhat: sıhhat (14/7).
şenne: şünne (13/20).
sulbı-ning: salebi-niñ (18/4).
şu'al: şa'al (31/1).
tagayyîr: tagayyür (21/16, 21/25).
vakit: vakt (4/23).
vazîfetîn: vazîfeyn (13/13); *vazîfî: vazîfeyn* 13/13; *vazîfîn: vazmfeyn* (13/14).
za'ab: zagub (10/6).
zırâ': zırâ'ı (12/15).

Yukarıdaki Arapça kelimelerin dışında, yalnız Farsça kökenli 2 kelimenin imlasında değişme görülmektedir.
gilefsârının: gülefsârınıñ (8/8).
pes: bes (6/5).

3. İbare değişmesi:

BV'ın Kıpçakça ve Türkmence metinleri arasında karşılıklı geçen 16 ibarenin tercümeden ve tercümandan dolayı değişik şekillerde geçtiği görülmektedir.

at yügeni-ning
(*yine atıñ üyen*) (8/23).

içkeri kovruk
(*ince ve kuruk*) (11/9).

içke burunlı
(*inçke*) (28/11).

ol süngükke
(*añа*) (20/7).

bilgey
(*bilmek gerek*) (4/5).

king bolgay
(*katı giñ gerek yine*) (5/8).

râyınça
(*izdegeni gibi*) (4/2).

redd kılabilmeyin buyrukına
(*kurtarımadum kim*) (2/10).

resûli' l-hafikayn muhammedi' l-mustafa
(*resûlen-beyne' l-hafikayn muhammed mustafa*) (1/16).

suv tapmasa
(*suya yitmese*) (5/1).

yahşı
(*yiri yaman*) (4/10).

yaramas
(*kankı nesne yamandur*) (4/14).

yarı yanına
(*yarısına*) (17/22).

yavuzdur
(*yiri yahşı*) (4/10).

yukargu irini takı aşaga irini kalıng
(*yukarusı iñli etlü kalın olmagay*) (8/25).

yuvka irinli bolgay
(*yukarı iñli bolgay*) (9/1).

4. İsim çekim ekleri:

a. Soru eki (mu>mı)

Kıpçakça metinde yuvarlak şekilde geçen soru eki Türkmence metinde düz olarak geçmektedir.

yahşı mu: yahşı mı (3/7).
yavuz mu: yaramaz mı (3/8).

b. Genitif *-nıng, -ning>-ıñ, -iñ, -uñ, -üñ:*

Kıpçakça metinde *-nıng, -ning* şekillerinde genitif eki alan 6 kelimenin Türkmence metindeki *-ıñ, -iñ, -uñ, -üñ* şekillerinde geçmektedir.
at-nın: atıñ (8/14, 8/14-15, 9/3, 9/4, 9/16, 9/24, 10/7, 10/14, 10/15, 10/20, 10/24, 12/4, 21/14, 21/20, 21/22, 21/24, 22/19, 23/16, 23/23, 27/7, 28/5); *atuñ* (23/7); *at-larnıng: at-laruñ* (8/17); *atlarıñ* (1/12, 31/21).
'ayıb-larnıng: 'ayıb-larıñ (32/2, 32/6); *'ayıb-laruñ* (32/14, 32/20).
'illet-lerning: 'illet-leriñ (31/24); *'illet-lerüñ* (31/13, 31/18-19).
bıgın-nıng: bıgınıñ (16/16-17).
kısrak-larnıng: kısrak-larıñ (25/2).
toynak-nıng: toynagıñ (14/14, 14/15); *toynaguñ* (14/17, 14/21).

c. Akkuzativ:

Kıpçakça ve Türkmence metin arasında akkuzatif ekinin kullanılışında değişme görülmektedir.

1. *-nı, -ni>-ı, -i, -y-ı, -y-i:*
'âdet-ni: 'âdeti (31/7).
'âlem-ni: 'âlemi (1/3).
arpanı: arpayı (31/20).
at-nı: atı (3/17, 3/22, 4/1, 23/24, 29/8); *at-larnı: atları* (1/7, 1/10).
'ayıb-nı: 'ayıbı (32/12).
eşek-lerni: eşekleri (1/10).
bî-çâreni: bî-çâreyi (2/6).
hayvânlarnı: hayvân-ları (1/6); *hayvânât-larnı: hayvânâtları* (1/5).
katırlarnı: katırları (1/10).
kitâb-nı: kitâbı (1/22, 2/7, 2/11, 2/14).
nefes-ni: nefesi (6/3).
yirlerni: yirleri (24/8).

2. *-n>-ı, -i:*
ilin: elini (24/2).
yamanın: yamanı (1/7).

ç. Dativ:

Kıpçakça ve Türkmence metin arasında dativ ekinin karşılıklı kullanılışında aşağıdaki değişik şekiller dikkat çekmektedir.

1. *-ka>-ğa:*
at-ka: at-ga (19/11); *at-larka: atlarga* (9/17).

2. *-ga, -ge>-y-a, -y-e:*
ançaga: ançaya (2/19).
kişige: kişiye (29/7).
suvga: suya (24/5).
ta'âlâ-ga: ta'âlâ-ya (2/16).
tengri-ge: teñri-ye (1/3).

3. *-ge, -ke- -ka>-ga, -ya, -ga:*
haslet-ge: haslet-ga (31/8).
ta'âlâ-ke: ta'âlâ-ya (1/20).
suv-ka: suga (24/14).

4. *-ka, -ke; -ga, -ge>-a, -e:*
at-ka: ata (2/18, 3/9, 4/16, 4/18, 10/12, 16/21, 28/21); *at-larınka: atlarına* (3/18).
'ayıb-larga: 'ayıb-lara (3/2).
itge: ete (17/18, 17/19).
katıngga: katuña (21/18).
kısrak-ka: kısraka (4/17).
kitâb-ga: kitâba (2/14).
saçka: saça (10/6).
süngükke: süñüke (9/25, 13/4, 14/2, 15/3).
yarışka: yarışa (3/11).
yinçükke: inçüke (18/25).
yirge: yire (9/4, 14/14, 14/15, 14/16, 14/17, 14/19, 14/23, 15/9, 18/1, 23/15).

5. *-lıkka, -likke>-lıga, -like:*
bilmek-likke: bilmek-like (4/4).
bolmak-lık-ka: olmak-lıga (6/6).
çıkmak-lık-ka: çıkmak-lıga (8/23).
yazmak-lık-ka: yazmak-lıga (1/23).

6. *-makka, -mekke>-maga, -mege:*
çapmak-ka: çapmaga (6/4).
kılmak-ka: kılmaga (5/4, 5/22).
minmekke: binmeke (3/10, 32/20).
saklamak-ka: saklamaga (2/23).
sürmek-ke: sürmege (6/5).
yazmakka: yazmaga (2/11).
yörimek-ke: yörimeke (3/15).

d. Lokativ *(de>da):*
vakit-de: vaktda (3/20, 3/21); *vaktinde: vaktında* (4/1, 4/25, 5/1).

e. Ablativ *(-dın, -din>-dan, -den):*
Kıpçakça metinde 13 kelimede -dın, -din şeklinde geçen ablativ eki, bu kelimelerin Türkmence karşılıklarında *-dan, -den* şeklinde geçmektedir.
andın: andan (3/12, 3/15).
'illet-lerdin: 'illet-lerden (4/19).
barçadın: barçadan (1/4).
kılgandın: kılmakdan (1/21).
sinçüsindin: sinci-sinden (4/6).
süngükindin: süñükünden (8/4).
ta'âlâ-dın: ta'âlâ-dan (2/15).
tilindin: dilinden (1/22, 2/7).
vaktinden: vaktından (4/24).
yakın-dın: yakından (3/13).
yırakdın: yırakdan (21/16, 23/13, 23/14).
yokdın: yokdan (1/3).
yukarudın: yukarudan (12/5).

5. İyelik ekleri:
Mukayeseli metinde 3. teklik şahıs iyelik eki ve 1. çokluk şahıs iyelik ekiyle geçen kelimelerde bu ekin değişik şekilleri görülmektedir.

a. 3. teklik şahıs *(i>u, i>ü, u>ı, ü>i):*
boynı-nıng: boynunuñ (11/13).

süngükindin: süñükünden (8/4).
tanungunı: tenükini (8/2).
töşünde: döşinde (32/22).
yinçükü: inçüki (13/1).

b. 1. çokluk şahıs *(-miz>-müz):*
tidükümiz: didükümüz (12/15); *didükümüz* (5/6, 12/9, 16/4, 16/6, 16/20, 19/15).

6. İsim işletme ekleri:
Mukayeseli metinde örnekleri tespit edilen isim işletme ekleri şunlardır:

a. *-li>-lü:*
it-li: etlü (17/20).
burunlı: burunlu (8/10).
küçli: güçlü (6/11, 11/4, 16/3).

b. *-luk>-lık:*
tanukluk: tanuk-lık (10/8).

c. *-lıg, -lig, -lüg, -lük>-lu, -lü, -li:*
atlıg: adlu (2/7).
itlig: etli (15/17, 18/14).
türlük: dürlü (4/20, 21/15, 21/18).

ç. *-siz>-süz:*
it-siz: etsüz (5/17, 7/1).

d. *-sizün>-süz:*
vakit-sizün: vakt-süz (31/24).

7. Fiil çekim ekleri:
Mukayeseli metinde, 1. çokluk şahıs eki, gelecek zaman ve faktitiv ekiyle geçen 3 farklı kelimede, bu eklerin karşılıklı durumu şöyledir:

a. *biz>-iz:*
körmes biz: görmeziz (31/3).

b. *-kay>-gay:*
tutkay: tutgay (22/6).

c. *-er->-ür-:*
kötürgey: götürgey (30/24).

8. Gerundium ve partisipler:
a. *-p* gerundiumu:
Kıpçakça metinde *-p* gerundiumu taşıyan *tip* kelimesinin aynı ek alan Türkmence karşılıklarında bağlantı ünlüleri değişmektedir.
tip: diyip (10/18, 10/21, 27/8); *diyüp* (1/14, 2/8, 10/12, 13/13, 10/19, 13/15, 13/17, 17/8, 17/19, 17/21, 17/22).

b. Partisipler:
Kıpçakça ve Türkmence metin arasında 5 farklı kelimede karşılıklı olarak partisip ekleri şu şekillerde geçmektedir:

1. *-ar>-an:*
çıkar: çıkan (28/13).

2. *-dük>-dik:*
tidükümiz: didikümüz (12/15).

3. *-miş>-dük:*
yitmişinçe: yitdüginçe (2/10).

4. *-muş>-mış:*
yapuşmuş: yapışmış (6/15, 12/24).

5. *-miş>-müş:*
örtülmiş: örtülmüş (13/12).

B. Eklerde nöbetleşme ve düşme

Karşılıklı geçen kelimelere değişik fonksiyonda eklerin gelmesi demek olan nöbetleşmeye ve aynı fonksiyondaki eklerin teklik-çokluk halde değişmesine Kıpçakça metinde ekli Türkmence metinde eksiz veya Türkmence metinde ekli Kıpçakça metinde eksiz geçen kelimelere ait örnekler aşağıda verilmektedir:

1. İsim çekim ekleri:

a. *-ning/ø:*
közi-ning: gözi (9/6).

b. *ø/-ıñ, -nıñ, -niñ:*
at: atıñ (10/22); *at-nıñ* (11/16).
izi: iziniñ (22/22).

c. *-nı/ø:*
atası-nı: arası (22/22).
at-nı: at (31/14).
endâmlarını: endâmları (27/8).

ç. *-ka/ø:*
at-ka minse: at binse (4/1).

d. *-ka/-larka:*
at-ka: at-larka (7/24).

e. *-ga/-da:*
at-larga: at-larda (22/12-13).

f. *-da, -de/-dan, -den:*
aslında: aslından (11/18).
ayakında: ayagından (18/9).
tilinde: dilinden (31/22).
yirinde: yirinden (13/25, 32/22).

g. *-de/-e:*
itinde: etine (17/16).

h. *-dan/-ı:*
at-dan bilmek-likke: atı bilmek-like (4/4).

ı. *-din/-niñ:*
süngük-lerindin: süñük-leriniñ (16/11).

i. *-gı/ø:*
arasındagı: arasında (17/19).

2. İyelik ekleri:

a. *-ı, -i/ø:*
artı: art (18/11).
kuyakı: kulak (10/4).
nefesi: nefes (28/13).
taşı: taş (14/10).
topukı: topuk (19/23).
toynakı: toynak (14/15).
yiri: yir (8/24, 28/13).

b. *ø/-ı, -i:*
ayak: ayagı (23/6).
baş: başı (16/20).
kuyruk: kuyrugı (30/23).
süngük: süñüki (18/10).
yan: yanı (29/20, 30/21).

c. *-sı/ø:*
yassı-sı: yassı (6/20).

ç. *ø/-sı:*
barça: barçası (31/12).
yarı: yarısı (24/6).

d. *-ı, -i/-ları, -leri:*
singiri: siñirleri (12/24).
süngüki: süñükleri (9/24).
yahşı-rakı: yahşı-rakları (22/13).

e. *ø/-ları:*
ongurga: oñurgaları (16/11).

f. Fiillerin önünde iyelik ekinin düşmesi:
nefes çıkgan: nefesi çıkgan (6/1); *nefesi çıkgan: nefes çıkgan* (7/25); *nefes alur: nefesin alur* (6/1).
kısrak körseng: kısrakı görseñ (22/13).

3. Mukayese ekinin düşmesi *(ø/-rek):*
biyük: biyük-rek

4. Gerundium ekinin düşmesi *(ø/-ken):*
tay: tayiken (3/6).

5. Ek nöbetleşmesiyle ilgili diğer örnekler:

a. *-i≠-li:*
tügi: tügli (19/21).

b. *-leri≠-ler:*
yirleri: yirler (11/10, 27/12).

c. *-li≠-i:*
kefelli: kefeli (29/18).

ç. *-ar≠-arsa:*
koşar: koşarsa (22/15).
tutar: tutarsa (22/14).

d. *-gay, -gey≠-a, -e:*
bolgay: ola (16/10).
tikgey: dike (23/15).

e. *-sa≠gay:*
bolsa: olgay (12/23).

f. *megey≠mes:*
kilmegey: gelmes (29/7).

g. *-p* gerundiumu:
tip: dirler (18/8); *didi* (1/10); *didük* (27/9); *didükleri* (13/25); *dimek* (14/1).
sınçılap: sincilegey (3/11).

h. *-gan, -gen≠-gay, -gey, -kay:*
çıkgan: çıkkay (5/9).
kılgan: kılgay (24/25).
körgen: görgey (29/7).
tiggen: tiggey (6/17).

ı. *-kanda≠-an:*
togkanda: togan (2/25).

i. *-gandın≠-makdan:*
kılgandın: kılmakdan (1/21).

j. *-mek≠-gen:*
minmekden: mingenden (32/9).

BAYTARATÜ'L - VÂZIH

1(1b) **1 Bismi'l-lâhi'r-rahmâni'r-rahîm**

2 yüz ming şükür ve sansız hamd ve senâ ol 'âlem-lerni beslegen
biñ pâyânsız

3 bir [ü] bar tengri-ge kim kamug 'âlem-ni yokdın bar kıldı takı
teñri-ye barça 'âlemi yokdan var dahı

4 âdem oglanlarını barçadın artuk kılıp 'akıl ve fehim
barçadan kılup

5 rûzî kıldı takı barça hayvânât-larnı âdem oglına musahhar
dahı hayvânâtları

6 kıldı takı âdem oglına firâset birdi kim bu hayvânlarnı
dahı hayvân-ları

7 bakıp idgüsin takı yamanın bildürdi takı at-larnı
bakup yahşı-sını (--) yamanı (--) atları

8 âdem oglanlarına merkûb takı ziynet kıldı nitek kim tengri
(--) nite teñri

9 ta'âlâ kur'ân-ı mecîd içinde yâd kıldı
(-------)

10 tip ya'nî at-larnı takı katırlarnı takı eşek-lerni
didi atları (--) katırları (--) eşekleri

11 âdem oglanlarına minmek üçün takı ziynet üçün yarattım
binmek içün ve içün yaratdum

12 tidi takı hayrı idgülükni at-larnıng alnında tükdi
didi dahı yahşı-lıgı atlarıñ kıldı

13 nitek kim resûl 'aleyhi's-selâm aydı
nite aytdı

14 tip ya'nî idgülük at ileyinde örkülüg turur tip
diyüp yahşı-lık alnında baglu durur diyüp

15 aydı takı tümen ming durûd ve tahiyyât ve's-selâm ol sâhibi'l
aytdı dahı (----------) dahı (--)

16 kevser ve'l-haremeyn ve imâmü'l-takıleyn ve resûli'l-hafikayn muhammedi'l-mustafa
(resûlen-beyne'l-hafikayn muhammed mustafa)

17 üze bolsun takı anıng ehl-i beyti üze bolsun takı hulefâ-i

18 (--)râşidîn agırlıg sahabeleri ebûbekir takı 'ömer takı 'osmân takı
er-râşidîn (-----) sahabeler (---) (---) ve

19 'alî üze bolsun takı yulduzdın üküş barça (---------) yârânları
üstine olsun dahı (----------) nebînün

20 üze bolsun rıdvânu'l-lâhi 'aleyhim ecma'în ammâ tengri ta'âlâ-ke
üstine olsun teñri ta'âlâ-ya

21 hamd ve senâ kılgandın soñra bu kitâb-nı okıgan karındaş
(u) kılmakdan kitâbnı okugan kardaş

22 -larım-ga ma'lûm bolsun kim bu kitâb-nı 'arab tilindin
larga olsun kitâbı dilinden

23 türk tili üze yazmak-lık-ka sebeb ol kişi boldı kim
dili üstine yazmak-lıga oldı

24 köngül-ler sürûrı yigit-ler serveri 'izzet mekânı
gönüller serveri (----------)

25 devlet [erkânı] sultân inancı big-ler küvenci halâyık küsenci
begler güvenci (----------)

2(2a)

1 miskîn-ler sevvençi atı eylik-lig alçak köngül-lüg
sevinci (----------

2 mahlûk-lar ödründüsi 'âkil-ler tirgüsi 'ulemâlar mürebbisi
---

3 zu'afâlar mukavvi-si 'akıl içre yitiz bilig içre tingiz
---

4 fâzıl ve kâmil 'âkil bigimiz tolu big yaşı uzun bolsun
----------) bek olsun

5 devleti dâyim bolsun dünyâda takı âhiretde âmîn yâ rabb
olsun dahı

6 il-'âlemîn özi hizmetine men za'îf bî-çâreni kiltürüp
el ben bî-çareyi getürüp

7 bu baytara atlıg kitâb-nı 'arab tilindin türk tili üze
(-) adlu kitâbı dilinden diline (---)

8 evürgil tip ingen ragbet birle taleb kıldı irse
döndergil diyüp (----) (----------) (--)

9 men miskîn-i bî-çâre kul özindin utanıp sözini
ben (-------) utanup

10 redd kıla bilmeyin buyrıkına küç yitmişinçe fikir irmişinçe
(kurtarımadum kim) güç yitdüginçe (----------)

11 tâkat buldukça boyun sunup bu kitâb-nı yazmakka
buldukça kitâbı yazmaga

12 başladım özi-ning atı kıyâmet künine tigin bâkî kalsun
başladum özi-nüñ adı günine degin

13 tip takı bu kitâb-nı kim okısa özini du'â birle yâd kılsun
(--) dahı kitâbı okusa

14 tip özi-ning atı birle bu kitâb-nı başladım takı bu kitâb-ga
(--) özinüñ adı kitâbı başladum dahı kitâba

15 baytaratü'l vâzıh at birdim takı tevfîk tengri ta'âlâ-dın
ad birdüm dahı teñri ta'âlâ-dan

16 tiledim takı tevekkül tengri ta'âlâ-ga kıldım takı anıng üze
diledüm dahı teñri ta'âlâ-ya kıldum dahı anuñ üstine

17 'itimâd kıldım

18 tip ammâ bilgil ve âgâh bolgıl kim râstî at-ka mingen (---)
(-) olgıl gerçek ata biñen kişi

19 kişi-ning fârisliki tamâm bolmas ançaga tigrü kim at-larnı
kişi-nüñ olmaz ançaya degin atlarını

20 körgey takı ahvâl-lerin bilgey kayusı yarar (-) kayusı yaramas
görgey dahı kankısı ve kankısı yaramaz

21 yahşı-sın yamanın bilgey takı nişân-ların takı dâirelerin
yahşı-sından yine yine

22 bilgey takı 'illet-lerin bilgey takı anıng 'ilâcını bilgey
yine (----------)

23 takı kayusı saklamak-ka yarar kayusı yaramas anı
yine kaysı saklamaga kaysı yaramaz

24 bilgey takı kayu at birle fâris-lik kılmak (---) yarar (----------)
kayusı
yine fârislik üçün bolgay ve
kaysı

25 yaramas anı takı bilgey takı ol 'ayıb-lar kim at birle togkanda
yaramaz dahı yine togan

3(2b)

1 toggan-da birge togar takı ol 'ayıb-lar (--) toggandan
(----------) dahı kim togandan

2 soñra bolur anı bilgey takı ol 'ayıb-larga ni kılmak kerek
olur dahı 'ayıb-lara ne gerek

3 takı ni kılmamak kerek anı anglagay takı ol 'ayıb-nıng
dahı ne gerek bilgey dahı 'ayıb-laruñ

4 'ilâcı ni turur anı kılgay takı ol 'ayıb-nıng kim 'ilâcı
ne durur bilgey dahı 'ayıb-laruñ

5 yok turur angar zahmet çekmegey takı tay at-larnı firâset
yokdur aña yine atları fikir

6 kılgay kim anıng songı niçük kilürin tay vaktinde
anıñ soñı neçük gelür tayiken (---------)

7 bakıp bilgey songı yahşı mu çıkar yok irse
bakup soñı yahşı mı (--------)

8 yavuz mu çıkar anı firâset kılıp bilgey takı bu kişi
yaramaz mı fikir kılup yine

9 at-ka niçük riyâzet kılmak kerek takı niçük te'dîb
ata neçük gerek yine neçük terbiyet

10 kılmak kerek anı bilgey takı kayu at meydân-da minmekke
gerek (bilmek kerek) yine binmeke

11 yarar (--------) takı kayu at yarışka yarar anı sınçılap bilgey
bolgay (---) kaysı yarışa sincilegey

12 bu nerselerni kim biz ayıttuk andın haberdâr bolgay
nesneleri eyitdük andan

13 takı her at kim yakın-dın tiper takı yörigende tiper
yine yakından deper yine deper

14 angar ni kılmak kerek anı bilgey takı tigme at ni kadar
aña ne gerek yine degme ne

15 (--) yörimek-ke tözer anı bilgey andın artuk yirge barmagay
yir yörimeke andan varmagay

16 saklagay kim ol at helâk bolmagay takı fâris kişi
olmagay yine

17 at-nı sürgende ni kılmak kerek yırak yirlerde takı yırak
atı ne gerek (---------)

18 yarışganda anı takı bilgey takı yarış at-larınka ni
yarış-kanda dahı yine atlarına ne

19 'alef birmek kerek takı ni nerse angar yarar yidürmek
virmek gerek yine ne nesne aña

20 içinde anı takı yahşı bilgey ni vakit-de yidürmek kerek (--)
dahı ne vakt-da gerek ve

21 ni vakit-de yidürmemek kerek vakti-ni bilgey ammâ evvel
ne vaktda gerek vaktnı

22 fâris (--) muhtâc turur kim kendüsi üçün bir at-nı ihtiyâr
kişi durur gendüsi içün atı

23 kılgay kim ol at yahşı at bolgay sûreti takı bitişi
olgay dahı

24 yahşı bolgay (----) nefes-li bolgay takı berk saburlı bolgay
olgay yine olgay dahı olgay

25 anuñ üçün kim eger bu kişi-ning ma'rifeti bolmasa takı
içün kişi-nüñ olmasa dahı

4(3a)

1 takı at-nı körüp bilmese takı bir at-ka minse hâcet vaktinde
(---) atı görüp yine at binse vaktında

2 ol at anıng râyınça kilmes taksîr-lık kılur hâlet-i
anuñ (izdegeni gibi) gelmez

3 zarûret-de takı anı yazıda bıragur at takı iyesi yazıda
zarûretde yine bırakur bile eyesi

4 kalur takı helâk bolur ammâ fâris kişi at-dan bilmek-likke
dahı olur atı bilmek-like

5 muhtâc turur kerek kim evvel at-nıng hâlinden bilgey takı
durur gerek at-nıñ yine

6 at-nıng sınçusındın bilgey takı süngük-leri-ning
at-nıñ sinci-sinden yine süñüklerinden

7 yirinden bilgey takı bogun-ların bilgey takı arkasın
(---------) yine yine

8 -dan bilgey kayu yiri uzun bolgay takı kayu yiri
kankı yine kankı

9 kıska bolgay takı kayu yiri yassı bolgay andan bilgey
yine kankı olgay

10 takı kayusı yavuzdur kayusı yahşı turur anı körgey takı
(---) kaysı (yiri yahşı) kaysı (yiri yaman) durur görgey yine

11 irkek at-da kayusı yahşı turur kayusı yavuz turur
atda kankısı durur kankısı yaman durur

12 takı tişi at-larda kayusı kökçek turur kayusı yavuz turur
(----------)

13 anı bilgey takı irkek at-larda kayu nerse yahşı turur
yine kankı nesne durur

14 ol tişi at-larda yaramas takı kayu nerse tişi at-larda
(-) dişi atlarda (kankı nesne yamandur) yine kankı nesne dişi

15 kökçek turur irkek at-larda yaramas anı bilgey takı 'ilâc
gökçek-dür (yamandur) (bilmek gerek) yine

16 kılmak-da takı anıng kibi turur kayu 'ilâc irkek at-ka yarar
kılmakda yine anuñ gibi durur kaysı ata

17 kısrak at-ka yaramas takı ol 'ilâc kim kısrak-ka yarar
ata yaramaz yine kısraka

18 irkek atka yaramas anı takı bilmek kerek anıng üçün kim
ata yaramaz (--) gerek anuñ içün

19 at-lar yangı 'illet-lerdin hâlî bolmas seferlerde takı (----)
atlar yiñi 'illet-lerden bolmaz seferde (--) evde

20 çapganda takı sürgende türlüg türlüg 'ayıb-lar vâki' bolur
(----------). dürlü 'ayıb olur

21 takı fâris kişi vakit-lerni kısmet kılgay 'alef birmek
yine vakt-larını

22 üçün takı suv içirmek üçün takı na'l kılmak üçün
içün yine su içürmek için yine içün

23 ol vakit 'alef birgey takı suv içirgey takı na'lîn
vakt virgey yine su içürgey yine

24 yangırtgay vaktinden aşurmagay anuñ üçün kim at
yiñiledgey vaktından içün

25 'alîk vaktin-de 'alîk tapmasa takı suv içer vaktinde
vakt-da yise (--) su vaktında

5(3b)

1 suv tapmasa takı na'l vaktinde yangırtmasa ol at imgenür
(suya yitmese) yine vaktında yiñilenmese (--------)

2 takı helâk bolur bu vakit-leri elbette saklamak kerek at
(--) olur vakt-ları gerek

3 saklagan kişi ammâ bilgil kim at-nıng sıfat-ların
at-nuñ

4 beyân kılmak-ka başladım kaçan kim ol sıfat-lar at-da
kılmaga başladum

5 tapulsa ol at yahşı at bolur takı saburlı bolur ol
bolsa olur yine olur

6 sıfat-lar tidükümiz ol turur kim at-nıng boynı dürüst
didükümüz oldurur at-nuñ

7 bolgay takı sâbit bolgay evvel asıl bu turur andan soñra
olgay yine olgay durur

8 katıg nefes-li bolgay takı nefes yiri king bolgay nefes
(----------) (katı giñ gerek yine)

9 çıkgan yiri king bolgay takı boynı uzun bolgay
çıkkay giñ olgay yine olgay

10 takı iyer turgan yiri at-nıng (---) berk küçli bolgay
yine eyer durgan atnuñ katı güçli olgay

11 ol yirge hârik dirler takı iki butları bazuk bolgay
yine budları bazık olgay

12 takı tolug bolgay takı bili berk katıg küçli bolgay takı
(----------) katı güçli olgay (---

13 iki yinçüki-ning tamarları yinçük-ke yapuşmış bolgay
---

14 taşra bilgürmegey yinçük singirleri arasında
---

15 örtülmiş bolgay takı iki ili-ning bogunları tüz
----------) yine elinüñ düz

16 bolgay takı bogun-ları-nıng süngük-leri-ning tarafları
olgay yine bogun-larınuñ süñük-leri

17 tüz bolgay takı it-siz bolgay takı toynakı katıg berk
düz olgay yine etsüz olgay yine toynagı katı

18 bolgay takı saburlı bolgay imgek işlerde takı katıg
olgay yine olgay (----------

19 sürgen-de ammâ kaçan kim at-nıng nefesi katıg bolsa ve
----------) at-nuñ katı olsa

20 likîn bu sıfat-lardan birisi bolmasa ol katıg nefes-li
katı

21 bolmak menfa'ati bolmas kaçan kim anıng üze çapmak
olmaz anıñ üstine

22 sürmek üzense sabur kılmak-ka muhtâc bolur kaçan kim
sabır kılmaga olur

23 ol at-nıng sabûrı bolma[sa] takı nefesi katıg bolmasa menfa'ati
at-nıñ sabrı olmasa yine katı olsa

24 bolmas anıng üçün kim kaçan kim nefesi katıg bolsa nefes
olmaz anuñ içün katı olsa nefesi

25 çıkgan yir tar bolur sabur kılabilmes ve eger nefesi katıg
çıkkan olur sabır kılabilmez katı

6(4a)

1 bolsa (--) nefes çıkgan yiri king bolsa takı nefes alur
olsa yine nefesi yir giñ olsa yine nefesin

2 yiri king bolmasa takı tirisi (-) king bolmasa öpke yatgan
yir giñ olmasa yine (---) yir giñ olsa yadgan

3 yiri nefes-ni içinden alabilmes takı şişer takı solur
yir nefesi alabilmez yine

4 yırak-ka (--------) sabur kılabilmes takı uzun uzak çapmak-ka takı
(--------) bir vakt sabır kılabilmez yine çapmaga (--)

5 sürmek-ke sabur kılabilmes pes muhtâc bolur öpkesi
sürmege sabır kılabilmez bes olur

6 yatgan yiri king bolmak-lık-ka takı tiri-si king bolmak-ka
giñ olmak-lıga yine derisi giñ olmak

7 takı uçası uzun bolmak-ka amımâ iki but-ları bazuk
(--) olmaga butları bazık

8 bolgay takı tigirmi bolgay takı bili uçası katıg berk
olgay yine degirmi bolgay yine katı

9 küçli bolgay mingen-de tüşgen-de kayışa turmagay
güçli olgay bingende düşgende

10 anıng üçün kim iki yan başı iki art ayakı angar müte'allık
anuñ içün ayagı añа

11 turur kerek iki butları bazuk takı küçli bolgay takı iki
durur gerek bazık dahı güçlü yine

12 ili küçli takı sâbit bolgay takı yörigen-de ayak-larını
eli güçli yine yine yörigende ayaklarını

13 tirgen-de takı tikgen-de sâbit basgay korka aymanu basmagay
dirgende yine dikilende eymenü

14 takı bogun-ları berk bolgay takı singirleri yinçük-lerine
yine olgay yine siñirleri inçük-lerine

15 yapuşmuş bolgay itli (---) tügli bolmagay takı toynak-ları
yapışmış olgay etli yine olmagay yine dıynak-ları

16 katıg berk bolgay anıng üçün (-) evvel yirge tiygen takı taşlarga
katı olgay anuñ içün kim degen yine

17 tiggen ol turur ammâ boynı kıska at eyle kerek kim arkası
teggey oldurur gerek

18 töşinde boynı yassı bolgay ingen katıg kıska bolmagay
döşinde olgay igen katı olmagay

19 takı hârik töşi biraz yücerek bolgay takı iki yagrınları
(----------) yine

20 yassı bolgay uzunı takı yassı-sı yukarudın bolgay
olgay yine yassı olgay

21 takı astındın bolgay takı kögsi katıg berk bolgay takı
yine üstinden olgay yine gögsi katı olgay yine

22 bâzûları kıska bolgay takı töşi başı kiçig bolgay
olgay yine döşi giçig olgay

23 iki tirsek yirinden takı zırâ'-ları uzun bolgay
dirsek (--) olgay

24 yukarudın takı iki butları ingen katı bazuk bolgay takı
yine igen bazık olmagay yine

25 iki-si haşîn-rak bolgay itli bolmagay itlerinde nâkız bolmagay
ikisi olgay etli olgay etlerinde nâkıs olmagay

7(4b)

1 takı ingen it-siz takı bolmagay takı iki yinçüki kıska
yine igen et-süz dahı olmagay yine inçüki

2 bolgay takı bazuk bolgay takı iki yagrın başları kiçig
olgay yine bazık yine giçi

3 bolgay takı berk küçli bolgay takı bili aşak bolgay meger kim
olgay yine güçli yine

4 iti kökçek bolgay katı aşak bolmagay uçası kıska
gökçek

5 bolgay takı ongurgaları yassı bolgay takı iki bıgını
yine oñurgaları yine bıkını

6 -nıng üstini kefeli birle yakın bolgay takı bogun-ları
-nıñ üstün yine

7 yogun ulug bolmagay takı bogun-ları boş bolmagay
ulu yine

8 takı toynak-ları yuvga bolmagay takı yumşak bolmagay ve
yine yuvka yine

9 eger toynakı yuvga at kayırmaz (----------) kim anıng nefesi bolsa
toynakları yuvka kaydasa yarışamaz anuñ olsa

10 takı bitişi yahşı bolsa [-] (---) ve eger bir katıg iş tüşse
yine olsa dise katı düşse

11 iki ili fâsıd bolur takı toynakı-nıng art tirisi kopar
(-) olur yine toynagınuñ dirisi

12 takı toynakları açılur takı toynakları tözer takı tiz[i]
(----------) yine toynakları

13 helâk bolur anıng birle menfa'at kılmas baganakları
olur anuñ dırnakları

14 barça açılur angar şazâ dirler bu bâb-da
aña

15 at-nıng endâmları-nıng yahşı-sın beyân kılur ammâ
atnıñ endam-ları-nuñ

16 at-nıng yüzi kökçek bolgay takı iley saçı birle üstün
atnıñ gökçek (----------

17 irini arası yırak bolgay kaçan kim anıng kibi bolsa
---

18 delîl kılur ol at-nıng yahşı-sına takı agzı-nıng (-----)
----------) yine agzınuñ içi-niñ

19 yukarusı kiñ bolgay takı singiriki king bolgay takı tili
uzun olgay (----------) yine dili

20 uzun bolgay kaçan kim tili uzun bolsa agzı yarısı
olgay dili

21 üküş bolur takı yörigen-de anıng birle râhat-lanur
olur yine yörügende anuñ

22 suvsamas takı iki kulakı yinçke bolgay ol yahşı bolgay ol yahşı
susamas yine kulagı inçke olgay

23 at-nıng nişânı turur ol at-ka 'atîk dirler kaçan kim
atnıñ nişânıdur at-ga

24 iki kulakı yassı bolsa ol yahşı degül anıng kibi at-ka
kulagı olsa anuñ gibi at-larga

25 hecîn dirler ve eger nefesi çıkgan yiri tar bolsa takı
nefes dar olsa (--)

8(5a)

1 iki singiriki king bolsa anıng burnını yargaylar yukaru
(-) (deliki) giñ olsa anuñ burnı-nı

2 uzunınça takı aşagasını king kılgay takı tanungunı
uzununca (--) giñ yine tenükini

3 kökçek kılgay dâîre yargay tüz yarmagay burnı
gökçek düz

4 -nıng süngükindin aşurmagay kaçan kim andan
(----) süñükünden

5 aşursa kabîh körünür yahşı bolmaz ammâ nefes i-ning
görünür olmaz (-----)

6 mahreci tar bolsa takı iki ingeki- ning süngük-leri arası
olsa yine eñeki (---) süñükleri

7 tar bolsa iki tarafından takı burnı-nıng süngüki uzununça
olsa yine burnınıñ süñüki uzunınca

8 tüz bolsa kilefsârınıng kayışı turgan yiri manglayına
olsa gülefsârınıñ mañlayına

9 tigrü takı yangakları itli bolmasa gâyet kökçek bolur
degin yine yañakları etli olmasa gökçek olur

10 kaçan kim burnı kayışkak bolmasa takı içki burunlı bolmasa
olmasa yine geçi burunlu olmasa

11 ya'nî ongurga burunlı bolmasa yahşı turur takı anıng
oñurga olmasa durur yine atnıñ

12 hüsni ol turur kim burnı-nıng üstini ak bolgay yüzine
durur burnınuñ üstü olgay

13 tüşmiş bolmagay ya'nî iki yangakında ak tüg bolmagay
düşmiş olmagay yañagında (-) olmagay

14 uşol delîl kılur ol at-nıng yahşı-lıkına takı at
şol atıñ yahşı-lıgına yine

15 -nıng iki yangakı-nıng yukarusı yassı bolgay takı
ıñ yañagı-nuñ olgay (--)

16 uzunı yinçke bolgay takı yangakları itli bolmagay
ince olgay yine yañakları etli olmagay

17 takı irkek at-larnıng boynı birle hâriki arası itli bolgay
yine at-laruñ etli olgay

18 ol yirge 'arab tilinçe hezime dirler ol yiri itli
dilince hezeme etli

19 bolsa irkek at-larda boynı sâbit bolur takı ingeki küçli
olsa olur yine eñeki güçli

20 bolur tişi at-larda ol yahşı bolmas takı iki ingeki
olur dişi olmas yine (-----)

21 -ning yukarusı-nıng arası king bolgay aşagasından
nıñ yukarısı-nıñ giñ olgay

22 takı aşaga ingeki arası tar bolgay kaçan kim anıng kibi
yine eñeki olgay anıñ gibi

23 bolsa nefesi çıkmak- lık-ka kökçek bo[lur] at yügeni-ning
olsa (-----) çıkmak- lıga gökçek olur (yine atıñ uyan)

24 halka-sı turgan yiri agzında andan aşagası
halkası duran yir

25 yukargu irini takı aşaga irini kalıng itli bolmagay
(yukarusı iñli etlü kalın olmagay)

9(5b)

1 yuvka irinli bolgay yukargu irinine 'arab tilinçe
(yukaru iñli olgay) yukarusına (-----) dilince

2 cahfeletü'l-'ulyå dirler takı aşaga irinine cahfeletü'l- sıfla
yine aşagasına (-----) cahfeletü'l- sufla

3 dirler takı yügen-ning halkası turgan yiri at-nıng
yine üyan atıñ

4 agzında ol yirge hikmetü'l- faris dirler takı at-nıng
yire hakemetü'l- feres yine atıñ

5 tişleri uzun bolgay takı yumgalak bolgay kıska
dişleri olgay (--) yumgak olgay

6 tişli takı tört-kül tişli bolmagay takı iki közi-ning
dişi (----------) olmagay yine (-) gözi (---)

7 süngük-leri ulug bolgay takı közi-ning süngük-leri
(----------) odlu olgay yine gözinüñ süñük-leri

8 içi king bolgay takı iki közi- ning karası katı kara bolgay
giñ olgay yine gözi (---) olgay

9 takı iki közi-ning arası king bolgay takı bakmakı közi
yine gözinüñ giñ olgay yine bakmagı gözi

10 yiti bolgay takı közi-ning tirisi king bolgay angar
iti olgay yine gözinüñ dirisi giñ olgay aña

11 'arab tilinçe darâme dirler takı iki nukre kim bar iki
dilince sarâme yine var

12 közinden yukaru ol tar bolgay kaçan kim anıng kibi
gözinden olgay anuñ gibi

13 bolsa bakmakı katı bolur takı közi yiti bolur nazarı
olsa bakmagı olur yine gözi olur

14 artuk bolur takı iki közi birle iki kulakı arası king
olur yine gözi kulagı giñ

15 bolgay takı iki kaşı yinçke bolgay kaçan anıng kibi
olgay yine inçke olgay anuñ gibi

16 bolsa delîl kılur ol at-nıng asil- lıkına takı yahşı-sına
atıñ asil- lıgına yine

17 anıng kibi at-larka 'atîk dirler takı kaşı-nıng iki yanı
anıñ gibi atlarga yine kaşı-nıñ

18 yassı bolgay takı it-siz bolgay takı tirisi süngükine
olgay yine et-siz olgay yine derisi süñüküne

19 yapuşmuş bolgay takı iki kulakı uzun bolgay takı
olgay yine kulagı olgay yine

20 tübinden ucına tigin yinçke bolgay takı kulakı- nıng
boynından degin inçke yine kulagı- nuñ

21 içi ni tar bolgay ve ni king bolgay orta çaklı bolgay
(-) ne giñ çaglı olgay

22 takı iley saçı uzun [uzun] bolgay takı yumşak bolgay
yine ileri (------) olgay yine olgay

23 takı iley saçı-nıng yanları-nıng kıl-ları takı yumşak
yine ileri saçınuñ yanları-nuñ kıl(l)arı (---)

24 bolgay takı at-nıng töpe-sindeki süngüki belgüsiz
olgay yine atıñ depesindeki süñükleri

25 bolgay ol yukaru çıkmış bolmagay ol süngükke
olmagay süñüke

10(6a)

1 'arab tilinçe 'asfûr dirler kim iley saç anıng
dilince 'usfûr öñ (-----)

2 üze biter ol mutma'în bolgay takı ol iley saçına
üzerinde (----------) yine öñ

3 'arab tilinçe 'arafe dirler ol saçı uzun bolgay iki
(----) 'urfe olgay

4 kulakı arasında kim ol saç anasından togganda
kulak togkanda

5 birge togar ol anasından togganda birge toggan
bile (----------)

6 saçka 'arab tilinçe za'ab dirler kaçan anıng kibi
saça (----) zagub anuñ gibi

7 bolsa gâyet kökçek bolur takı ol at-nıng yahşı- lıkına
olsa gökçek olur yine atıñ yahşı- lıgına

8 tanukluk birür takı kim kim anıng iley saçını tutsa
tanuk-lık virür yine atnıñ öñ

9 anıng kibi tapgay anı kim harîr kibi yumşak bolgay
anıñ gibi dapgay (-) gibi (--------) olgay

10 haşin bolmagay ve eger ol iley saçı haşîn bolsa
omagay öñ saç haşin olsa

11 ol at hecîn-den yırak bolmaz ammâ bilgil kim 'arab-lar
olmaz 'arablar

12 'atîk tip ol at-ka ayturlar kim ol at-nıng atası takı
diyüp ata aydurlar atnıñ yine

13 anası asil 'arabî at bolgay angar 'atîk dirler ammâ ol
olgay aña
(----------)
atıñ atası yine anası asil 'arabî at olgay aña 'atîk dirler

14 (---------) at-nıng atası 'arabî at bolsa takı anası tatarî at
ammâ ol atıñ olsa yine (-)tarî

15 bolsa angar hecîn dirler ve ammâ ol at-nıng atası tatarî
aña atıñ

16 at bolsa takı anası 'arabî kısrak bolsa angar mukrif
aña

17 dirler munı anıng üçün yâd kıldım kim ni yirde kim men
dir(-) anıñ içün ne

18 aysam ol 'atîk turur tip bilgil kim ol at asil turur
durur diyip (-) asil-dür

19 takı ni yirde kim men aysam ol at hecîn turur tip bilgil
yine ne durur diyüp

20 kim ol at-nıng atası 'arabî turur takı anası tatarî kısrak
atıñ durur yine

21 turur takı ni yirde kim men aysam ol at mukrif turur tip
durur yine ne (-) mukref durur diyip

22 bilgil kim ol at atası tatarî at turur takı anası 'arabî
atıñ durur yine

23 kısrak turur munı könglünde saklagıl kim berk bolgay
durur munı gönlünde (gerek) olgay

24 ammâ at-nıng boynı uzun bolsa takı bogazları yiri yinçke
atıñ yine bogazlayacak inçke

25 bolsa aşagasından gâyet kökçek bolur takı boynı- nıng
gökçek olur yine boynı- nıñ

11(6b)

1 üstüni yinçke bolgay ingsening iki yanına tigrü
ince olgay (----------)

2 takı iki boyun singirleri ingsesinde ter kibi berk
yine siñirleri eñsesinde gibi

3 katı bolgay uçası-nıng alnından ingsesine tigin
olgay uçası-nıñ altından eñsesine degin

4 berk takı küçli bolgay ya'nî iyerning iley kaşından
yine güçlü eyeri-niñ öñ

5 ingesine tigi iki ingse singiri küçli sâbit bolgay
eñsesine degin (-) eñse siñiri güçli olgay

6 takı ol yirleri boş bolmagay takı baş katında ongurga
(--) olmagay yine oñurga

7 yiri berk bolgay boş bolmagay takı boynında ak tüg
olgay olmagay yine

8 bolmagay takı boynı-nıng aşagası king bolgay takı iki
olmagay yine boynı-nıñ giñ olgay yine

9 yagrını ortası çıgık bolgay takı iki bâzûları
çıkık olgay (--)

10 -nıng iti çıgık bolgay takı ol yirleri bazuk bolgay
nıñ eti çıkık olgay yine yirler bazık olgay

11 takı çigini arası king bolgay anıng kibi at nefes-ni tîz
yine giñ olgay anıñ gibi nefesni

12 alagan bolur takı iki çigini- ning tirisi boş bolgay
olur yine (---) derisi olgay

13 öküz boynı-nıng tirisi kibi bolgay takı boynı-nıng
boynunuñ derisi gibi olgay yine boynı-nıñ

14 tirisi tiprene turgay hüsni ol turur kaçan kim anıng
derisi deprene durgay oldurur anıñ

15 kibi bolsa boynı küçli bolur takı berk bolur kaçan kim
gibi güçli olur yine olur

16 at boynı anıng kibi bolsa takı iki çigini- ning ortası
at-nıñ anıñ (--) olsa yine çigini- niñ

17 çukur bolmasa takı tüz bolmasa arkası üstüni takı boynı
olmasa yine olmasa üsti yine

18 -nıng aslında nâkıs bolmasa takı kıska bolmasa takı boynı
nıñ aslından olmasa yine olmasa yine

19 içkerü kovruk bolmasa gâyet yahşı turur takı boynı
(ince ve kuruk) olmasa durur yine

20 tamâm bolgay takı müdevver bolgay takı boynı- nıng iki ingse
olgay yine olgay yine boynı- nıñ eñse

21 singiri yinçke bolmagay takı boynı-nıng iti az bolmagay
siñiri ince olmagay yine boynı-nıñ eti olmagay

22 kaçan anıng kibi bolsa boynı kuvvet-siz bolur takı hâriki
anıñ gibi olsa olur yine

23 yüce bolgay boynı- nıng aslına tigin takı uçası tüz
olgay boynı- nıñ degin yine

24 bolgay takı iki yagrınları yücerek bolgay hâriki
olgay yine olgay (----

25 töşinde takı örtülmiş yirinde yukarusından takı yassı

12(7a)

1 -sından kim yagrın-ları-nıng iki yanı turur takı
----------) yine

2 (-) yagrını ortası çıguk bolgay takı iki çigini arası
iki çıkuk olgay yine

3 king bolgay iki yagrını çigininden yırak bolmagay
giñ olgay ırak olgay

4 takı at-nıng kögsi king bolgay kim ol nefes çıkgan
yine atıñ gögsi giñ olgay çıkan

5 yiri turur takı kögsi yukarudın yassı bolgay takı iki
yiri -dür yine gögsi yukarudan olgay yine

6 yagrın yukarusı arkasına yapuşmış bolgay
olgay

7 aşagasından takı arka başları çıguk bolgay takı kögsi
yine çıkuk olgay yine gögsi

8 itli bolgay takı iki bâzûsı kıska bolgay ol bâzû
etli olgay yine olgay

9 tidükümiz iki süngük turur iki yagrını birle iki
didükümüz suñuk durur

10 yinçüki arasında turur takı ol bâzû süngük-leri ulug
inçük durur yine süñükleri

11 bolgay takı itli bolgay kaçan kim iki bâzûsı ulug
olgay yine etli olgay

12 bolsa takı bazuk bolsa ol at küçli bolur takı kuvvet-li
olsa yine olsa güçli olur (----------

13 bolur takı yörigende il-leri sâbit bolur takı töş başı
-----) yine yörüngende elleri olur yine döş

14 kiçig bolgay tive töşi kibi çıguk bolgay takı iki
giçig olgay (----------) yine

15 zırâ'ı uzun bolgay iki zırâ' tidükümiz iki bâzû
olgay zırâ'ı didikümüz

16 birle iki tiz arası turur takı iki zırâ'ı bazuk bolgay
diz durur yine bazık olgay

17 takı yüce bolgay takı ol zırâ'-nıng singirleri bazuk
yine olgay yine aranıñ siñirleri

18 bolgay takı iki tizinden yukaru bâzûga tigin it-siz
olgay yine dizinden degin et-siz

19 bolgay takı iki- si- ning tirisi yapuşmış bolgay
olgay yine iki- si- niñ derisi olgay

20 kaçan kim anıng kibi bolsa küçli kuvvet-li bolur takı ayakları
anıñ gibi olmasa güçli olur yine

21 sâbit bolur takı iki tizi-ning süngük-leri ulug bolgay
olur yine diziniñ süñükleri ulu olgay

22 takı tizleri muhkem berk bolgay takı iki tizi biri birine
yine dizleri olgay yine dizi

23 yakın bolsa takı iki yinçüki kıska bolgay takı bazuk
olgay yine inçüki olgay yine bazık

24 bolgay takı tirisi (-) takı singiri yinçükine yapuşmış
olgay yine derisi ve dahı siñirleri inçükine yapışmış

25 bolgay takı singirleri berk muhkem bolgay takı örtülmiş
olgay yine siñirleri olgay (--)

13(7b)

1 bolgay takı iki yinçükü itli takı tügli bolmagay sâfî bolgay
olgay yine inçüki eti yine olmagay olgay

2 takı sâfî bolgay it-den takı şikâl yiri- ning süngük
(----------) yine (---) süñük

3 -leri örtülmiş bolgay takı art süngüki belgüsiz bolgay
olgay yine süñüki olgay

4 takı tügi uzun bolmagay ol süngükke aşacı' dirler
yine olmagay o süñüke aşacıg

5 takı türk tilinçe angar baganak dirler ol baganakları
yine dilince aña

6 -nıng singiri berk muhkem bolgay takı baganakları
nıñ siñiri olgay dahı

7 uzun bolmagay kıska bolgay takı yanları ol baganakları
olmagay olgay yine (----------

8 -nıng ulug bolmagay takı yinçe bolgay takı ol baganakları
----------)

9 bileki birle tutuş tüz bolgay ol bilek süngükine 'arab
dutaş düz olgay süñükine

10 tilinçe havşeb dirler ol bileki-ning bogun yiri ulug
dilince bilekiniñ ulu

11 bolmagay kiçig bolgay takı iki- si- ning iti az bolgay takı
olmagay giçig olgay yine iki- si- niñ eti (-) olgay yine

12 singirleri örtülmiş bolgay havşebi içinde takı
siñirleri örtülmüş olgay yine

13 vazîfetîn içinde vazîfî tip 'arab tilinçe bilek birle toynak
vazîfeyn vazîfeyn diyüp dilince dırnagı

14 -nıng kırıgına tigrü vazîfîn dirler takı kam'ası takı iki
-niñ kenarına degin vazîfeyn yine yine

15 'acâbesi kiçig bolgay iki kam'a tip 'arab tilinçe ol
'ucâyesi giçig olgay diyüp dilince

16 şikâl yiri-ning artı-nıng tüg bitgen yiri-ning içine aytur
yiriniñ ardınıñ bitken yiriniñ aydur

17 -lar 'acâbesi-ning kırıgına tigrü takı 'acâbe tip ol
(----------) 'ucâye diyüp

18 şikâl yiri-ning artı kim tüg bitmes toynak-ka tigrü
yiriniñ ardı dı(r)naga degin

19 angar 'arab tilinçe 'acâye dirler takı ol tüg bitgen yirge
aña dilince 'ucâye yine bitken

20 bileki artında 'arab tilinçe senne dirler takı bileki yogun
ardında dilince sünne yine

21 bolgay takı şikâl yiri yogun bolgay takı berk muhkem bolgay
olgay yine olgay yine olgay

22 takı bileki mütemekkin bolgay singiri kıska bolmagay kim
yine olgay siñiri olgay

23 ayakını tik basgay takı hişîn bolmagay takı katı yumşak
ayagını düz (--) haşin olmagay yine

24 takı bolmagay takı havşebi- ning içi yassı bolgay ümmü kırdân
(--) olmagay yine havşebi- niñ olgay ümmü ferdân

25 yirinde ümmü kîrdân tip 'arab tilinçe bilek- ning içi-ning
yirinden ümmü ferdân didükleri dilince bilek- niñ (-------)

14(8a)

1 aşagasına ayturlar takı toynakları ulug bolgay takı
aydurlar yine ulu olgay yine

2 toynakı-nıng artı biyük bolgay takı toynakı iki yanı birle
toynagı-niñ ardı böyük olgay yine toynagı

3 içinden biyük bolgay angar 'arab tilinçe nusûr dirler
böyük olgay aña dilince

4 takı toynakı-nıng iki yanı-nıng biyük-lükine 'arab tilinçe hâmiye
yine toynak-niñ yanı-nıñ böyük-lükine dilince

5 dirler takı toynakı- nıng ucı yitik bolgay angar 'arab tilinçe
yine toynagı- nıñ dik olgay aña dilince

6 sünbüke dirler takı toynakı- nıng ortası king bolgay angar
yine toynagı- nuñ giñ olgay aña

7 'arab tilinçe sahhat dirler takı toynakı-nıng iki yanları
dilince sıhhat yine toynagınuñ

8 king bolgay takı nasûrları-nıng tarakları tik bolgay takı
giñ olgay yine nusûrlarınuñ dik olgay yine

9 nasûrı kiçig bolgay takı arası tar bolgay takı sevüklü
nusûrı giçig olgay yine olgay yine sevgülü

10 ol turur kim nusûrı uşak taşı kibi katıg bolgay
durur taş gibi katı olgay

11 takı berk muhkem bolgay nasûr tip 'arab tilinçe toynak- nıng
yine olgay nusûr dimek dilince toynak- nıñ

12 içindeki itli süngükke takı iki yanından yirge tiggen
etli süñüke yine yatgan

13 toynak içine ayturlar niçük kim yâd kılduk mundan burun
aydurlar niçün bundan burın

14 takı toynak-nıng artı yirden yırak bolgay ayakın yirge
yine toynagıñ ardı olgay ayagın yire

15 basganda toynak-nıng ardı yirge tigmegeyol toynakı
toynagıñ eti yire degmegey toynak

16 yirden biyük bolgay ol yirge 'arab tilinçe âliyye
dik olgay yire dilince eliyye

17 dirler kaçan toynak-nıng ardı biyük bolsa yirge
toynaguñ böyük yire

18 tigmese ol at sabûrlu bolur takı sevüklü bolur takı
degmese sabırlu olur yine sevgülü olur yine

19 ayakını yirge basganda korka basmas bolur takı ayakı
ayagını yire olur yine ayagı

20 sâbit bolur takı berk muhkem bolur anıng üçün kim ol
olur (----------) anuñ içün

21 toynak-nıng artı aşak bolsa biyük bolmasa takı toynakı
toynaguñ ardı böyük olmasa yine toynagı

22 -nıng yukargusı nasûr yiri king bolsa takı şikâl
nıñ yukargısı nusûr giñ yine

23 yiri tik bolmasa ol toynak artı yirge tiger takı ol
dik olmasa ardı yire deger yine

24 yiri agrır ayakın basabilmes bolur işinden kalur
ayagın olur

25 takı yinçüki kıska bolgay takı tizi-ning bogunı kiçig
yine olgay yine diziniñ giçig

15(8b)

1 bolgay takı [yu]karı süngüki uzun bolgay angar 'arab
olgay yine yukaru süñüki olgay aña

2 tilinçe zırâ' dirler takı tokmak süngüki itli bolgay
dilince yine süñüki etli olgay

3 takı yogun bolgay ol tokmak süngükke 'arab tilinçe
yine olgay süñüke dilince

4 'azûd dirler takı yagrın süngüki yassı bolgay takı
'azud yine süñüki olgay yine

5 uşunı ulug bolgay takı küçlüki muhkem bolgay takı
öşüni ulu olgay yine güçlü olgay yine

6 iti tolug bolgay takı iyerining alın kaşı-nıng
eti tolu olgay yine eyeriniñ öñ kaşınuñ

7 [nıng] astını uçası birle tüz bolgay angar 'arab
(-----) üstin olgay aña

8 tilinçe hârik dirler takı yagırlık- nıng ileyi biyük
dilince yine yagırlık- nıñ öñi böyük

9 bolgay ol yirge 'arab tilinçe kâhil dirler takı kâhil
olgay yire dilince kâhel yine kâhel

10 -den başına tigrü tüz bolgay takı kalada yiri nefes
den degin düz olgay yine kılada

11 çıkgan bogundakı kiçig bolgay ulug bolmagay takı
boğu(z)dakı giçig olgay ulu olmagay yine

12 iki kulakı alnına yatıg yapuk kulaklı bolmagay takı iki
kulagı yatık yakın (-----) olmagay yine

13 kulakı artına yatıg bolmagay iki yanına yatıg bolgay
kulagı ardına yatuk olmagay yatuk olmagay

14 takı arası king bolgay takı kamış kulaklı bolgay niçük
yine giñ olgay yine olgay neçük

15 kim biz burun yâd kılduk andan soñra iki yanı- nıng
burın yanı- nıñ

16 itleri ulug bolgay takı iki yagrın süngüki artı
etleri ulu olgay yine yagırın süñüki ardı

17 itlig bolgay takı andan aşaga iyegüleri-ning iti hafîf
etli olgay yine eyegüleri-niñ eti

18 bolgay takı öpke yatgan iyegüleri king bolgay anıng
olgay yine eyegüleri giñ olgay anuñ

19 üçün kim kaçan ol yir tar bolsa öpke şişer takı
çün olsa (--)

20 yürekini kısar nefes alabilmes suvsar tâkati kalmas
susar güci kalmaz

21 imgenür takı uçası kıska bolgay makta' hârik arası
yine olgay

22 birle sagrısı üstünde iki yan başı süngüki arası
üstinde süñüki

23 birle tüz bolgay takı kefeli- ning ileyi birle hârikine tigrü
olgay yine kefeli- nüñ öñi degin

24 uçası tüz bolgay takı kıska bolgay ol kefeli-ning başına
olgay yine olgay kefel-nüñ

25 'arab tilinçe hacebe dirler takı uçası- nıng uzunı orta
dilince yine uçası- nıñ

16(9a)

1 çaklı bolgay ni uzun bolgay (-) ni katı kıska bolgay takı
olgay ne (------) ve ne olgay yine

2 uçası-nıng yanları yassı bolgay kaçan (-) anıng kibi
uçası-nıñ olgay kim anıñ gibi

3 bolsa uçası küçli bolur takı kökçek bolur takı uçasında
olsa güçlü olur (----------) yine

4 ka'as bolmagay takı hadeb bolmagay ka'as tidükümiz
olmagay yine olmagay didükümüz

5 ol turur kim uçası aşaga kayışgan bolmagay takı hadeb
durur kayışkan olmagay yine

6 tidükümiz ol turur kim uçası bögri ahdeb bolmagay takı
didükümüz durur olmagay yine

7 yagırlık koygan yiri takı hâriki-ning yüceliki iki- si
yine hâriki-niñ (-)

8 berâber tüz bolgay ol yagırlık koygan yirge 'arab tilinçe
olgay dilince

9 sahva dirler ol yiri aşak takı bolmagay biyük takı bolmagay
(--) olmagay böyük (--) olmagay

10 takı uçası-nıng ongurgaları-nıng iki yanı itli bolgay
yine uçasınıñ oñurgaları-nuñ etli ola

11 takı anıng itleri ongurga süngük-lerindin biyük-rek
yine (eyegü) etleri oñurgaları süñük-leriniñ böyükrek

12 bolgay kim uçası-nıng ongurga süngük-leri belgürmegey
olgay uçası-nıñ oñurga süñük-leri

13 eyegüleri-ning aşaga ucına tigrü takı uçası-nıng
eyegüleriniñ degin yine uçası-nıñ

14 tirisi (-) barçası king bolgay takı iki bıgını yüce bolgay
yarısı yâ giñ olgay yine olgay

15 takı king bolgay tolug bolgay takı ol bıgın-nıng kıska
yine giñ olgay tolu olgay yine bıgın-nıñ

16 iyegüsi barça iyegülerinden yüksek bolgay takı bıgın
eyegüsi eyegülerinden olgay yine

17 -nıng ol kıska iyegüsi iki bögrekinden yırak bolgay
ıñ eyegüsi olgay

18 ol iki iyegüsi yassı bolgay takı itli bolgay takı kefeli
eyegüsi olgay yine etli olgay yine

19 yassı takı tüz bolgay kefeli çıguk bolmagay sıgır kefeli kibi
(--) düz olgay çıkuk olmagay sagır gibi

20 takı iki yan baş arası king bolgay ol kefel tidükümiz
yine başı giñ olgay didükümüz

21 ol turur kim bir kimerse at-ka mingeşse anıng olturgan
durur kimseler ata biñeşse anıñ oturgan

22 yirine kefel dirler takı iki yan başı biyük bolgay takı biri
yire yine böyük olgay yine

23 birinden yırak bolgay ol iki yan başı-nıng süngükine
olgay (-) başınuñ süñükleri

24 'arab tilinçe hacibe dirler ol kerek kim biyük bolgay
dilince hacebe gerek böyük olgay

25 bıgını üstünde takı iki yan başı arası yassı bolgay takı
üstinde yine olgay yine

17(9b)

1 iti tolug bolgay takı tirisi boş bolmagay tirisi berk
eti tüglü olgay yine derisi olmagay derisi

2 muhkem bolgay iki yan baş- larına takı ortası yıgrılmış
olgay baş- ları yine

3 bolgay (---) biraz ya'nî azrak atga köymiş kibi bolgay takı
olgay yine (----------

4 törtkül bolsa yahşı-rak turur 'arab tilinçe angar murabba'
--)-kül durur dilince aña

5 dirler takı câ'iresi birle kuyrukı-nıng 'ukvesi arası
yine kuyrugınıñ

6 kıska bolgay takı ol iki câ'iresi 'acuzına yakın bolgay
olgay (--) olgay

7 takı iki câ'iresi 'aceb-den biyük bolgay iki câ'ire
yine 'acebinden böyük-rek olgay

8 tip 'arab tilinçe iki yan başı-nıng başına ayturlar
diyüp dilince başınıñ aydurlar

9 olturur yirde ol yiri kıska bolgay biyük bolmagay
(----------) olgay böyük olmagay

10 takı vazîfî takı iki butı uzun bolgay ve eger vazîfî takı iki
yine yine budı yine

11 butı kıska bolsa mekrûh dirler yahşı bolmas takı iki
budı olsa yine

12 butı-nıng takı vazîfî- ning arası king bolgay takı iki art
budı-nıñ yine vazîfî- nıñ giñ yine

13 ayakı-nıng singirleri berk muhkem bolgay takı dürüst bolgay
ayagınıñ siñirleri yine

14 kuyrıkı tözinden hasiyesi-ning kabı-nıng astına tigin
kuyrugı husye-si-niñ (----------) üstine degin

15 takı iti tolug bolgay takı tigirmi bolgay ammâ iki yan
(--) eti tolu olgay yine degirmi olgay

16 başı-nıng tutuşgan yirine art butı-nıng yogun itinde
başı-nıñ ulaşgan budınıñ yogın etine

17 'arab tilinçe angar 'irayân dirler takı kuyruk katında
dilince aña 'araya yine

18 yogun itge 'acz dirler 'aybesi-ning ileyinde takı 'aybe
yogın ete 'acûz 'aybe-sinüñ öñinde yine

19 tip 'arab tilinçe garâb birle'aceb arasındagı itge
diyüp dilince gurâb (dirler) arasında ete

20 ayturlar ol yiri itli takı tolug tüz bolgay takı 'aceb
aydurlar etlü yine tolu yine

21 tip 'arab tilinçe kuyruk tözine ayturlar takı garâb
diyüp dilince aydurlar yine gurâb

22 tip yan başı-nıng bir yarı yanına ayturlar ol yirining
diyüp başınuñ yarısına aydurlar yirnüñ

23 tirisi kalıng takı yapuşmış bolgay takı tolug bolgay
derisi kalıñ (--) yapışmış olgay yine tolu

24 takı sagrı-sından kuyruk tözine tigin tüz bolgay
yine degin

25 takı arası king bolgay takısagrısı yassı bolgay uzununça
yine giñ yine uzunınca

18(10a)

1 ol yirge kefel dirler takı kuyruk tözi katıg bolgay takı
yire (--) katı yine

2 yogun bolgay yukaru çıgık bolmagay takı aşaga örtülmiş
olgay çıkık yine

3 takı bolmagay tüz bolgay angar 'arab tilinçe 'acibe dirler
(--) olmagay düz olgay aña dilince 'aceb

4 niçük kim burun yâd kılduk ol sulbı-nıng âhiri turur
neçük salebi-niñ durur

5 kaçan kim ol yiri berk muhkem bolsa uçası küçli bolur takı
(---) güçli olur yine

6 hâlât-ları yahşı bolur takı kefelinden aşaga kuyruk tözine
olur yine

7 tigin 'arab tilinçe 'ukve dirler ol yiri uzun bolgay
degin dilince

8 takı tüz bolgay takı vazîf tip 'arab tilinçe halhal yirine
yine yine dirler dilince

9 ayturlar art ayakında bu yirleri uzun bolgay takı iki
aydurlar ayagından yine

10 butı-nıng iki yanı uyluk süngük başına tigin iti tolug
budınıñ süñüki degin eti tolu

11 bolgay takı yogun bolgay takı artı kuyrukı-nıng artından
yine yine art kuyrugınuñ ardından

12 aşıklı süngük başına tigin cedvel tartgan kibi tigirmi
aşaga süñük degin turgan gibi müdevver

13 bolgay takı iti tolug bolgay takı iki butı arası kuyruk
olgay yine eti tolu olgay yine budı

14 altında ırıgı itlig takı tolug bolgay takı aşıklı süngüki
(--) etli yine tolu olgay yine aşuklı süñüki

15 uzun takı tüz bolgay takı iki borbayı biri birinden
(--) düz olgay (----------

16 yırak bolgay yakın bolmagay takı aşık turgan yiri çukur
----------) yine aşuk turgay

17 bolmagay tüz bolgay takı iki art ayakları temür kazuk
olmagay olgay yine demür kazık

18 kibi (-) bolgay takı küçli bolgay takı hasiye kabı kiçig bolgay
gibi düz yine güçli yine husye giçig

19 ulug bolmagay ol hasiye kabına 'arab tilinçe safan dirler
ulu olmagay (-) husye dilince (-----)

20 ol safanı katı (-) bolmagay takı iki art ayakı sâbit muhkem
(--) ulu yine ayagı

21 bolgay kaçan kim iki art ayakı arası tar bolsa yörigende
ayagı

22 biri birine sürtülür hatun kişi-ning yöriyi-şine
sürtilür kişi-niñ

23 ohşar ol katıg 'ayıb turur 'arab katında takı iki
katı durur yine

24 uylukları yassı bolgay takı uzun bolgay yassı-sı
uyluk-ları (--) olgay

25 ileyinden takı artından bolgay yan başından yinçükke
(ardından) (--) (öñinden) inçüke

19(10b)

1 tigin 'arab tilinçe fahed dirler bu yirleri uzun bolgay
degin dilince

2 takı yassı bolgay yassı bolmak-lık yahşı-rak turur uzun
(----------) olmak-lık (----------

3 bolmakdan bu yirleri ni kadar itli bolsa ança yahşı-rak turur
----------) durur

4 takı uyluk süngüki içi itli yogun bolgay yukarusından
yine süñüki etli

5 takı ulug bolgay takı ırıg arası king bolgay 'arab-lar
yine ulu (--) uylugı giñ

6 angar rablatân dirler takı iki yan başı-nıng aşagası iki
aña baylatân yine başınıñ

7 yanında angar 'arab dilince kâditân dirler ol yirleri
aña kâbîtân

8 -ning iti tolug bolgay takı iki butı-nıng devâ yirine 'arab
nıñ eti tolu olgay yine budı-nıñ

9 tilinçe kâbilân dirler ol yassı bolgay takı tigirmi bolgay
dilince yine degirmi

10 ol kâbilân tidükümiz iki kâditân-dan aşaga bolur
didükümüz kâdîtân-dan olur

11 kaçan kim anıng kibi bolsa iki butı küçli bolur at-ka
kaçan kim anıñ gibi budı güçli olur at-ga

12 mingen kişi angar i'timâd kılur ol yiri küç körer
aña güç görer

13 ol yirleri takı bıgını berk muhkem bolgay takı iki art
yine yine

14 yinçüki kıska bolgay takı yassı yogun bolgay iki
inçüki yine olgay

15 yinçük tidükümiz topukdan yukaru iki uyluk
inçük didükümüz uylık

16 süngükine tigin turur takı borbayı-nıng içi it tolug
süñükine degin durur yine borbayı-nıñ et dolu

17 bolgay takı yinçük-ning yukaru başı turur takı aşıklı
(--) inçükinüñ durur yine

18 süngük- ning aşagası turur ol yiri tolug bolgay
süñük (--) durur tolu

19 çukur bolmagay bogunı tüz bolgay takı iki art yinçük
yine inçük

20 -leri ni yogun bolgay ni yinçke bolgay takı singirleri
(-) (----------) yine siñirleri

21 yogun bolgay itli bolgay takı tügi (-------) uzun bolmagay
etli (----------) tügli bolgay olmagay

22 berk muhkem bolgay iki tamarı belgüsiz bolgay takı topukı
yine topugı

23 birle toynakı arası tüz bolgay takı topukı kiçig bolgay
toynagı olgay yine topuk giçig

24 takı iki art singiri tüz bolgay takı berk muhkem bolgay
yine siñirleri yine

25 takı iki art ayakı-nıng tirisi ol iki art singirine
yine ayagı-nıñ derisi siñirine

20(11a)

1 yapuşmuş bolgay ol iki art singirine 'arab tilinçe
siñire dilince

2 'arkûb dirler ol singirning artı yiti bolgay takı
siñiriniñ ardı iti yine

3 örtülmiş bolgay takı anıng yanında iki singir bar turur
yine anıñ siñir bardur

4 angar 'arab tilinçe vetereyn dirler ol iki singir ol art
añа (----) siñir

5 singiri içinde örtülmiş bolgay takı art singiri-ning
siñiri olmagay yine siñiriniñ

6 halhal yirinde kiçigen süngük bar turur ol süngük
geçgen süñük durur süñük

7 topukına yapuşmış bolgay ol süngükke 'arab tilinçe
(----------) (añа) (-----)

8 ibre dirler takı borbayı-nıng singiri takı süngüki aşıklı
ibere yine borbayı-nıñ siñiri dahı süñüki aşuklı

9 süngük üstünde ol kiçig bolgay ingen ulug bolmagay
süñük üstinde giçig olgay igen ulu olmagay

10 angar 'arab tilinçe mâ'bidân dirler takı ni kim iki ili-ning
añа (----) mâîdân yine eliniñ

11 toynakında yâd kılduk iki art ayakında takı anıng kibi
ayagında ayagında yine anıñ gibi

12 kerek kim bolgay barça sıfat-da meger kim iki art ayakı-nıng
grek olgay sıfatda ayakınıñ

13 baganakları katı tik bolgay iki ili-ning baganak-ları
olgay eliniñ

14 tik bolmagay niçük kim biz burun yâd kılduk andan özgesi
dik (----------

15 barçası iki ili-ning bileki kibi takı toynakı kibi bolgay
---

16 meger kim iki art ayakı-nıng baganakları katı tik bolgay
---

17 temür kazuk kibi bolgay takı toynakı-nıng yanlarına 'arab
---

18 tilinçe hâmiye dirler takı iki art ayakı-nıng yinçüki
---

19 uzun bolgay gazal ayakı kibi takı art ayakı-nıng boguni
---

20 şikâl yirinde ol berk muhkem bolgay uşbu at-larnıng
---

21 sıfat-ları-nıng kıskarakı bu turur takı üküş nerseler
---

22 bar turur at-larnıng sıfatını bilmek içinde velikin biz andan
---

23 sâkit bolduk ya'nî anı beyân kılmaduk kişi-ler anıng içinde
---

24 gark bolurlar velikin kayu kişi bu nerselerni kim yâd kılduk
---

25 anı bilse özgelerine muhtâc bolmas bu kadar bilmek yiter

21(11b)

1 ammâ bilgil ve âgâh bolgıl kaçan kim vâkıf bolsang ol
---

2 nerselerge kim biz yâd kılduk takı anı muhkem bilseng takı ol
---

3 nerse kim at-nıng sıfat-larında bar turur anı körseng
---

4 yahşı-sını takı yamanını bilseng at-nıng sınçı-sından
---

5 muhtâc bolursın ol vakit-de at-nıng hulkını takı husletini
---

6 bilmekke takı nefesi katı-sın bilmekke uşol halde kerek kim
---

7 fikir kılgay sin ol at turur irken süngük-lerini körgey
---

8 sin niçük kim biz yâd kılduk andan soñra üç nerse
---

9 bar turur anı takı bilgey sin birine ma'tuk dirler takı birine
---

10 mukrıb dirler takı birine muhzır dirler biraz vakit-de
---

11 uşbu hâl-ler tagayyîr bolur ma'tuk ol turur kim at turur
---

12 irken kökçek körünür kaçan yörütseng ol sıfat-ları
---

13 özge türlük bolur ol turganda körgen kibi bolmas
---

14 ammâ mukrıb ol turur kim yırakdan at-nıng sınçı-sı yahşı
----------) atıñ sinci-si

15 körünür kaçan kim yakın kilseng bir türlük takı bolur
görinür kaçankim gelse dürlü dahı olur

16 ol yırakdın körgen kibi bolmas tagayyîr bolur ammâ muhzır
yırakdan görgen gibi olmas tagayyür olur

17 ol turur kim at yörügende yahşı körünür kaçan kim
oldurur yörigende görinür kaçankim

18 katınngga kiltürüp yahşı sınçı-lasang bir türlük
katuña getürüp sincileseñ dürlü

19 takı körünür yahşı bolmas uşbu ma'nî-ler üçün kerek
dahı görinür işbu içün gerek

20 kim aşıgıp nerse dimegey sin at-nıng sınçı-lamakı
aşagup nesne atıñ sincilemeki

21 içinde takı nerse hüküm kılmagay (--) ol at üze ançaga
yine nesne sen üstine ancaga

22 tigrü kim ol at-nıng barça ahvâl-lerini bilgey sin
degin atıñ ahvâlini

23 turganda takı yörigende takı yırakda takı yakın-da takı
yine yörügende yine yine yine

24 hâzır kılganda ammâ at-nıng boynına bakgay sin
atıñ bakmagay

25 turganda takı yörigende kim boynın hîç tagayyîr kılmayın
yine tagayyür

22(12a)

1 sâbit tutar niçük kim boynın turganda tutsa yörigende
neçük

2 takı anıng kibi tutgay takı ayaklarını niçük kim turganda
dahı anıñ gibi (--) neçükkim

3 bassa kerek kim yörigende takı anıng kibi basgay takı turganda
gerek yine anıñ gibi yine

4 niçük kim baksa mingende takı yörigende takı anıng kibi közlegey
neçük yine yine anıñ gibi gözlegey

5 ammâ yahşı yörimek nîşânı ol turur kim boynın tüz
oldurur

6 tutkay takıbaşı sâbit bolgay başını artına kaytarmagay
tutgay yine ardına

7 takı ayakları bir yirde müctemi' bolgay müteferrik bolmagay
yine olgay olmagay

8 ya'nî biri birinden yırak bolmagay takı iki ilini bast
birbirinden yine elini

9 itgey bir kezden takı iki-sin birge habs kılgay anıng
gezden yine ikisin bile anıñ

10 kibi bolgay kim bir kezden kötürgen kibi takı bir kezden
gibi olgay gezden götürgen gibi yine gezden

11 koygan kibi bolgay hîç ayaklarını karıştırmagay
gibi olgay

12 bu kâmil sıfat takı kâmil yörimek bu turur ammâ tişi at
yine durur dişi

13 -larga yahşı-rakı ol turur kim kaçan kim bir kısrak körseng
-larda yahşı-rakları durur kısrakı görseñ

14 turganda ayaklarını bir yirde tutar takı iki art ayakını
tutarsa (--) ayagını

15 biri birine koşar toynaklarını biri biri katında koyar
birbirine koşarsa birbiri

16 kaçan kim iki art ayakını açsa biri birinden yırak
kaçankim birbirinden

17 kılsa ol kısrak-nıng za'îf-likine delîl kılur kısrak
kısraknıñ

18 -larda bu katı 'ayıb turur ammâ ol nerse kim mevkûf turur
larda durur nesne durur

19 arşûn birle bilmekke ol eyle kerek kim kaçan bir at-nıng
gerek atıñ

20 tört ayakı-nınıg izini körseng yirde toynakları-nıng
dört ayagı–nıñ görseñ toynakları-nıñ

21 izi bir bir körünür arşûn birle ölç-gil tört ayakı
görinür ölç-kil dört ayagı

22 -nıng izi arası- nı eger ikisi-ning arası altı arşûn bolsa
nıñ iziniñ (-) iki-si-niñ (----------

23 ol tamâm arşûn turur ve eger andan artuk (----) bolsa ol gâyet
----------) durur (-) durur olsa

24 yahşı turur arşûn içinde anıng tengi bolmas yügürmek
durur anıñ gibi olmas

25 içinde ve eger toynakları-nıng izi arası üç arşûn buçuk
(-) toynaklarınuñ

23(12b)

1 bolsa ol kiç bolur munung kibi at nerse yügürmes
olsa giç olur bunuñ gibi nesne yügürmez

2 ammâ orta yügrük at ol turur kim toynakları-nıng izi
yügürgen oldurur toynakları-nıñ

3 arası tört arşûn-dan yukaru bolgay altı arşûn-ga
dört arşûndan arşûnga

4 tigin andan iksük- ni kim bolsa ol kiç yügürmek bolur
degin eksük (-) (-) giç

5 kaçan kim tileseng anı bilmek-likke atla ming birle ölç-gil
kaçankim dileseñ (----------

6 yâhôz ayakıng birle kıyâs kılgıl ayak birle kıyâs
----------) ayagı

7 kılmak yahşı-rak turur ammâ sabırsız at-nıng nişânı
(-) durur atuñ

8 ol turur kim boynı ingen uzun bolgay takı iki zirâ'ı
durur igen olgay yine

9 uzun bolgay takı iki butı-nıng süngük-leri ulug
yine budınuñ süñükleri ulu

10 bolgay takı ayakları uzun bolgay takı toynakı yumşak
yine olgay yine toynagı

11 bolgay takı bir vasıf kılgan sıfat-lardan birisi
olgay yine

12 bolmagay ammâ katı nefes-li at-nıng nişânı ol turur kim
olmagay atıñ oldurur

13 kaçan kim anı yörütseng közlemeki yırakdın bolgay
kaçankim yörütseñ gözlemeki yırakdan olgay

14 ya'nî yırakdın közlegey takı nazarı yiti bolgay takı
yırakdan gözlegey yine iti yine

15 közini yırak yirge tikgey takı yiti közlegey takı agzı
gözini yire dike (--) iti gözlegey yine agzı

16 -nıng yarısı çok bolgay ammâ 'atîk at-nıng nişânı ol
nıñ olgay atıñ

17 turur kim iki irini yuvka bolgay takı iki burnı-nıng
durur (----------) burnınuñ

18 iti yuvka bolgay takı iki burnı tilüki king bolgay takı
eti yufka olgay yine delüki giñ yine

19 burnı-nıng ortası yuvka bolgay takı yangakı-nıng süngük
burnı-nıñ o(r)tası yufka olgay yine yañagı-nıñ süñük

20 -leri it-siz bolgay takı iki aşaga ingeki yuvka bolgay
leri et-siz yine (-) eñeki yufka

21 takı boyun-nıng yukargusı yinçke bolgay takı iley
yine boynunuñ yukarusı ince yine öñ

22 saçı harîr kibi yumşak bolgay takı iki tizi arası
gibi olgay yine dizi

23 tar bolgay ve eger ol at-nıng 'atîk-lıkı belgürse bir
olgay atıñ 'atîk-lıgı belürmese

24 çanak suv algıl takı tüz yirde koygıl takı atnı angar
su (-) (--) kogıl yine atı aña

25 kiltürgil eger ol at ol çanak-dan içse iki ilin çökmese
getürgil elin

24(13a)

1 yâhôz bir ili üze turup birin bükmese ol at 'atîk
eli üzre

2 ['atîk] turur ve eger iki ilin çökse yâhôz bir ili üze turup
(----) durur elini eli üstine

3 birin bükse yâhôz iki çigni-ning birisini bükse ol at
çigni(----)

4 hecîn turur takı ol at kim 'atîk turur suv içgende burnını
durur yine durur su agzını

5 suvga baturur közine yakın kılur takı agzı içi king
suya batırur gözine yine giñ

6 bolur takı agzı yarı üküş bolur takı iki burnı tilüki
olur yine yarısı yine delüki

7 king bolur takı közlemeki yırak bolur takı közi birle yırak
giñ olur yine gözlemeki olur yine gözi

8 yirlerni közler takı közi yiti bolur takı kulakı yiti işitgen
yirleri gözler yine gözi iti yine kulagı

9 bolur takı hârikinden saçı yırak bolur takı hâriki-ning
olur yine olur yine hâriki-niñ

10 ileyi biyük bolur takı uçası kıskarak bolur takı iki
böyük olur yine ucası olur yine

11 tirseki iki tizinden yırak bolur takı iki tizi arası
dirseki dizinden olur yine dizi

12 yakın bolur takı iki yinçüki kıska bolur takı iki topukı
olur yine inçüki olur yine topugı

13 kiçig bolur takı iki art ayakı-nng halhal yirleri uzun
giçi olur yine ayagı-niñ

14 bolur ve ammâ mukrif at burnını suv içkende suv-ka
olur su içgende suga

15 baturmas niçük kim 'atîk at-lar kılgan kibi râsti
baturmaz niçün kılgay gibi (---

16 ol mukrif-ler irni-ning uçını koyar irni-ning uçı
---

17 suv-ga tiger ancak bu bâb-da
---)

18 irkek at-da kayusı yahşı turur tişi at-larda yaramas
yahşıdur dişi

19 takı kayusı tişi at-larda yarar irkek at-larda yaramas
(--) dişi

20 anı beyân kılur her nerse kim tişi at-larda kökçek turur
nesne dişi gökçek durur

21 ol nerse irkek at-larda takı kökçek (-----) meger kim uzun uzak
nesne yine durur

22 ma'lef-de turmak takı az yatmak irkek at-larga ziyân turur
yine durur

23 kısrak-larga yahşı turur takı kısrak tepegen takı kapagan
durur yine yine

24 bolmagay tutgan-da takı mingende takı tepretseng teprenmegey
olmagay tutganda yine bingende yine depretseñ deprenmegey

25 bu nerseler irkek at-larda yahşı degül takı boynı takı kögsi
nesneler yine yine gögsi

25(13b)

1 katı itli bolmagay takı kögsi ulug bolmagay tişi at
etli olmagay yine gögsi ulu olmagay dişi at

2 -larda takı kısrak-larnıng uçası biraz aşagarak bolgay
larda yine kısrak-larıñ (----------) olgay

3 takı iki topukı yakın bolgay takı 'aczi kıska bolgay
(----------)

4 takı iki art ayakı biri birine yakın bolgay bu bâb-da
yine ayagı birbirine olgay (----------

5 kısrak-larnı beyân kılur bir niçe kısraklar aygırnı kabûl
---

6 kılmas ve eger kabûl takı kılsa yükli bolmas kaçan kim
---

7 kısrak aygır tilemese hâyıl bolur kaçan kim hâyıl

8 kısrak-ka aygır sigritseng yiti kün anı aygırdan

9 yırak kılgıl kim hâyılı kitgey andan songra yine aygırga

10 'arıza kılgıl eger tutmamış bolsa yine aygır tiler yine

11 aygır sigritgil andan songra yigirmi kün yine aygır

12 -dan yırak kılgıl andan songra yine aygırga 'arıza

13 kılgıl ve eger aygır tilese yine aygır sigritgil niçük

14 kim burun sigritding ol kısrak-nıng tutganı kırk

15 künge tigin ma'lûm bolur andan aşsa iki ay-da ma'lûm

16 bolur üküşi iki ay turur andan songra yine aygırga

17 'arza kılgıl eger aygırnı yakın kiltürmese bilgil

18 tutdı yükli boldı kaçan togurmak-ka yakın bolsa

19 emçek-leri kararur takı yalguz turmak tiler takı kişi

20 -lerden yırak bolmak-nı tiler kişi katına kilse yâ at katına

21 kilse tilemes kaçan kim togursa yiti kün turgay

22 ni kim içinde barın bırakgay andan songra ol kısrak

23 yine hâyıl bolur yine aygırga sigritgey tîz tutar

24 yiti künden songra kaçan kısrak yükli bolsa on

25 bir ay buçuk kötürür takı biraz kısrak sekiz

26(14a)

1 ay-da togurur on bir ayga tigin ve eger ong emçeki

2 -ning başı salınsa takı süt inse içinde balası

3 irkek turur ve eger ong emçeki başı salınmasa yilinde

4 tursa içindeki balası tişi turur vallahu â'lem bir niçe

5 kısrak-lar bar kim aygır kabûl kılmas takı yükli takı bolmas

6 aslâ ammâ kısrak-nıng tutganı-nıng nişânı ol turur kim

7 kaçan kısrak-ka aygır sigritse ol kısraknı yaş

8 ot üze koygıl siysin irtesi ol yaş ot-ka

9 bakgıl eger siydüki kurumış bolsa tutdı yükli boldı

10 eger kurımamış bolsa tutmadı takı bir niçe kısraklar

11 bar kim iki togurur velîkin tiri bolmas iki togurup

12 tiri bolganını kimerse körmişi yok turur ammâ on kısrakka

13 bir aygır yiter ammâ biraz kısrak kim bar togurur takı

14 balasından kaçar yakın kilmes iti açıgan sebebinden

15 togurganda kaçan anıng kibi kısrak balasından kaçsa

16 ol balasını nokta nokta bizegey kızıl ak sarı birle

17 takı balasını ol kısrakka karşu tutgay ammâ tay atnı
---

18 sınçılamak tay vaktinde bilmek mümkin bolmas anıng
---

19 üçün kim ol nerse kim tay vaktinde yahşı körünse
---

20 ulgayu bardukça yavuz bolur takı ol nerse kim tay
---

21 vaktinde yavuz körünse ulgayu bardukça yahşı bolur
---

22 takı boyı-nıng uzunı takı kıskası anıng kibi turur ma'lûm
---

23 bolmas tay vaktinde bir niçe tay-lar boyı bitişi tay
---

24 vaktinde yahşı körünür takı bardukça takı yahşı bolur
---

25 takı bir niçe taylarnıng butı bitişi tay vaktinde yahşı

27(14b)

1 körünür takı bardukça yavuz bolur takı bir niçe tay-lar
---

2 -nıng boyı bitişi yavuz körünür bardukça takı yavuz bolur
---

3 takı bir niçe tay-lar boyı bitişi yavuz körünür niçe
---

4 bardukça yahşı bolur munung hakîkatı sınçı-sını
---

5 kimerse bilmes tengri ta'ala-dan özge süt iti kitmeyince
---

6 takı 'alef iti kirmeyince ammâ bilgil ve âgâh bolgıl kim
---)

7 at-nıng endâmlarını kim biz vasıf kılduk kim uzun
atıñ endâmları-nı (--)

8 bolgay tip ol kıska bolsa yâhôz ol endâmlarını
diyip olsa endamları

9 kim biz vasıf kılduk kıska bolgay tip ol uzun
(----------) olgay didük

10 bolsa yâhôz ol yirler kim yassı bolgay tidük
olgay didük

11 yinçke bolsa yâhôz ol yirlerni kim biz yinçke bolgay
ince (----------)

12 tidük yassı bolsa yâhôz ol yirleri king bolgay
didük yâ(--) yirler giñ olgay

13 tidük ol yirleri tar bolsa bu barça 'ayıb turur
didük (----) olsa durur

14 at-larda ammâ iley saç-nıng 'ayıbı ol turur kim
atlarda öñ saçınuñ oldurur

15 takı ingsening 'ayıbı ol turur kim iley saçı az
yine eñseniñ oldurur öñ

16 bolmak 'ayıb turur takı iley saç-da (-) tüg bolmak
olmak durur yine öñ ak olmak

17 'ayıb turur 'arab-lar angar sa'af dirler takı ingsesi
durur aña yine eñsesi

18 kiçig bolmak 'ayıb turur takı dimâgı az bolmak 'ayıb turur
giçi olmak durur yine olmak durur

19 ammâ iki kulakı 'ayıbı ol turur kim işitmes bolgay
kulagı oldurur olgay

20 takı iki kulakı artına salık bolgay tik bolmagay takı
yine kulagı ardına olgay dik olmagay yine

21 iki kulakı iki yangakı üze yatgay sıgır kulakı kibi
kulagı yañagı kulagı gibi

22 takı bir kulakı uzun birisi kıska bolmak takı iki kulakı
(--) kulagı (bir kulagı) olmak yine kulagı

23 kısa bolmak 'ayıb turur ammâ közining 'ayıbı ol turur kim
kıska olmak durur gözinüñ oldurur

24 iki közi barça kök bolgay yâhôz bir közi kök takı
gözi gök olgay gözi gök yine

25 bir közi kara bolgay ol takı 'ayıb turur takı (--) iki
gözi olgay yine durur yine atıñ (-)

28(15a)

1 közi-ning uçı takı takı kabakı ak bolmak 'ayıb turur anıng
gözi-niñ ucı yine (-) kabagı (-) olmak durur anuñ

2 üçün kim kaçan kim angar sovuk tigse yâ küneş tigse
çün (----------) aña degse güneş degse

3 yâhôz kar tigse yahşı körmes bolur angar 'arab-lar
degse görmes aña

4 havel dirler takı ol at kim kiçe körmes takı karda körmes
yine gice görmes yine görmes

5 angar 'arab-lar 'işâ dirler takı at-nıng iki közi-ning
aña 'aşâ (--) atıñ gözi-niñ

6 akı üküş bolsa ol (---) 'ayıb turur angar 'arab (-) ahver dirler
agı olsa yine durur aña 'arab-lar

7 közi kök bolmas takı közi-ning uçı ak bolmas velîkin
gözi gök olmasa yine gözi-niñ ucı olmas

8 iki közi-ning akı üküş bolur ahver ol turur ammâ
(-) gözi-niñ agı olur oldurur

9 yüzining 'ayıb-ları ol turur kim burnı-nıng süngüki
yüziniñ durur burnı-nıñ süñüki

10 kayışkak bolgay angar 'arab tilinçe hanis dirler
kayışak olgay aña (----) hasen

11 takı biri at-nıng burnı-nıng süngüki içki burunlı bolgay
yine (-) atıñ yüzi-niñ süñüki (inçke)

12 ya'nî mangkar bolgay angar 'arab tilinçe kanve dirler
(----------) aña (----) kanû

13 kaçan anıng kibi bolsa nefesi çıkar yiri tar bolur takı
anıñ gibi olsa nefes çıkan yir olur yine

14 biri yügen-ning halkası turgan yirden burnı uçına
(--) üyeniñ ucına

15 tigi kıska bolgay angar 'arab tilinçe 'atas dirler takı
degin olgay aña (----) yine

16 iki közi-ning iki nukresi king bolgay takı iki közi-ning
gözi-niñ nakresi giñ olgay yine gözi-niñ

17 ortası katı açuk bolgay takı iki yangakı-nıng iti üküş
olgay yine yañagı-nıñ eti

18 bolgay takı başı kıska bolgay ammâ agzının 'ayıbı

19 ol turur kim aşaka irini sarkık bolgay kaçan kim yörise
oldurur aşaga tutagı olgay kaçankim

20 aşaka irini tive irini kibi şak şak kılgay 'arab
(----------) deve dudagı gibi sak sak

21 tilinçe tabtab dirler ol aşaga irini sarkık at-ka
(----) tutagı ata

22 'arab tilinçe fakme dirler takı 'adal takı dirler takı tili
(----) fakame (----------) yine dili

23 kıska bolmak 'ayıb turur takı tişi katı uzun bolmak 'ayıb
olmak durur yine dişi olmak

24 turur takı azıg tişleri artuk bolmak 'ayıb turur ammâ
durur yine azı dişleri olmak durur

25 boynı-nıng 'ayıbı ol turur kim anı kim biz yukaru yâd kılduk
boynı-nıñ oldurur

29(15b)

1 anıñ hilâfınça bolgay takı (----------
hilafınça olgay yine boynı-nıñ 'ayıbı oldurur kim

----------) boynı-nıng aslı itden
anı kim biz yukarı yâd kılduk anıñ hilâfınça olgay boynı-nıñ etden

2 hâlî bolgay takı boynı boş bolgay kaçan kim yörise
olgay yine olgay kaçankim

3 başını yukaru kötürgey aşaga koymagay takı alnında
götürgey (----------

4 -gın körmegey takı boynı-nıng ortası aşak bolgay
----------) yine boynı-nıñ

5 takı yukargusı boş bolgay takı iki yagrın başları
yine düz olgay (----------

6 açuk bolgay kâhil töşinde takı boynı-nıng ortası
----------) kâ(-) yine boynı-nıñ

7 yüce bolgay anıng kibi kim körgen kişige hoş kilmegey
anıñ gibi (--) görgey kişiye gelmes

8 ammâ üküş kişi-ler kantara boyunlı atnı hoş körerler
atı görerler

9 velîkin 'arab(-) katında 'ayıb turur ammâ uçası-nıng
arab-lar durur uçasınıñ

10 takı karnı-nıng 'ayıb-ları ol turur kim uçası uzun
yine karnı-nıñ durur

11 bolgay takı boş bolgay takı kuvvet-siz bolgay takı
yine olgay dahı olgay yine

12 uçası aşaga kayışkak bolgay 'arab tilinçe angar
yasık olgay (-----) añа

13 ka'as dirler takı hâriki biyük bolgay takı bili aşak
yine böyük olgay yine

14 bolgay takı bili yinçke bolgay takı iki bıgını taşkaru
olgay yine inçke olgay yine tışgaru

15 çıguk bolgay takı yamızından kulak yirine tigi
çıkuk olgay yine kolan dek

16 yinçke bolgay iyerni artkaru sürgey takı iyegüleri
inçke olgay iyerini (----------

17 aç bolgay takı iyegüleri tik bolgay ammâ kefel-ning
----------) kefelinüñ

18 'ayıbı ol turur kim kefeli sıgır kefel-li (---) bolgay yassı
durur kefeli gibi

19 bolmagay takı kefeli aşaga bıgına inmiş bolgay takı
olmagay yine olmagay yine

20 iki yan başları aşak bolgay takı bir yan başı aşak
olgay yine yanı yassı

21 biri biyük bolgay takı kefeli boş bolgay takı kiçig
böyük olgay yine olgay yine giçi

22 bolgay takı kuyruk tözi kiçig bolgay takı halhal yiri
olgay yine giçig olgay yine

23 kıska bolgay takı iki yinçüki tik bolgay ammâ kögüs
yine inçüki dik olgay gögüs

24 'ayıbı ol turur kim kögsi barça tar bolgay takı koltuk-ları
durur gögsi olgay yine

25 (--) biri birine kirmiş bolgay takı iki ili kıska bolgay
yiri birbirine girmiş olgay yine eli olgay

30(16a)

1 takı iki art ayakı uzun bolgay takı koymuçı biyük
yine ayagı olgay (----------

2 bolgay kögsinden iyer anıng üze sâbit bolmagay iyerni
---

3 ilgerü sürgey boynı üze kiltürgey takı yagrını üze (---)
----------) yine üzre eyeri

4 kiltürgey 'arab munung kibi at-larga aden dirler ammâ
getürgey bunuñ gibi atga

5 iki ili-ning 'ayıbı ol turur kim iki bileki uzun bolgay
elinüñ oldurur (-)

6 takı singirleri boş bolgay takı tizleri ulug bolgay takı iki
yine siñirleri olgay yine dizleri ulu olgay yine

7 tizi biri birine sürtüşgey takı toynakları biri
dizi birbirine (--) bir

8 birinden yırak bolgay takı iki bileki biri birine sürtüşgey
birinden ırak olgay yine birbirine sürtişgey

9 angar 'arab tilinçe irtihâş tirler takı iki toynakı biri birine
aña (-----) irtihâs dirler yine (----------

10 bakgay takı iki bileki tik bolgay takı iki ili taşkaru
----------) dik olgay yine eli daşkarı

11 bakgay ammâ toynakı-nıng 'ayıbı ol turur kim toynakı
toynagınuñ toynagı

12 katı tar bolgay takı kiçig bolgay takı tik bolgay takı
olgay yine giçi olgay yine dik olgay yine

13 toynakı boş bolgay takı yuvka bolgay takı toynakı kırıgı
toynagı olgay yine yufka olgay yine toynagı

14 az bolgay mismâr tutmas bolgay bu katı 'ayıb turur
olgay dutmaz olgay durur

15 takı toynakı yuvka bolgay takı içi kovuk kibi turgay
yine toynagı yufka olgay yine gibi

16 na'l tutmagay ammâ iki art ayakı-nıng 'ayıbı ol turur kim
dutmagay ayagınuñ oldurur

17 iki uylukı kıska bolgay takı iki yinçüki tik bolgay
uylugı olgay yine inçüki dik olgay

18 takı halhal yiri kıska bolgay takı iki topukı-nı biri
yine olgay yine topugını bir

19 birine sürtüştürgey kaçan yörise takı aşakakı-nı
birine sürtüşdürgey yine aşşak-nı

20 sürtüştürgey takı topukları boş bolgay takı iki
yine olgay yine

21 yan başı-nıng iti az bolgay takı kuyruk tözi-ning
yanı başınıñ eti olgay (----------

22 iti az bolgay takı koymuçı it-siz bolgay ammâ
----------)

23 kuyruk 'ayıbı ol turur kim kuyrukın tepretgey takı
kuyrugı oldurur kuyrugın depretgey yine

24 kuyrukın kötergey kamçı urganda ol yaman 'adet
kuyrugın götürgey 'ade(t)

25 turur katı 'ayıb turur takı kuyrukını yan başı üze salmak
durur yine kuyrugını üzre

31(16b)

1 'ayıb turur takı kuyruk-da ak bolmak takı şu'al bolmak
durur yine kuyrukda yine şa'al

2 bu iki-si 'arab-lar katında 'ayıb turur biz anı 'ayıb
ikisi durur

3 körmes biz ammâ bir niçe at-lar ma'lef-de turur iken
görmeziz (--------) atlar ma'lefde tururken

4 tipremes kimerseni tipmes tişlemes kaçan kim bir
deprenmes kimesne depmes dişlemes kaçankim

5 kimerse anı ili birle ursa ol takı ili art ayakı birle
kimse eli dahı iki ayagı

6 tiper mungar hîç hîle yok turur (---) bu at ölgünçe ol
deprer buña yine ölince (yine)

7 'âdet-ni koymas takı kişini tişler yakın kilmeke koymas
'âdeti yine dişler gelmeke

8 bu iki haslet-ge hîç hîle yok turur mungar 'arab-lar
haslet-ga yokdur buña

9 harrân dirler bu bâb-da yangı 'ayıb-lar
yiñi

10 kim vâki' bolur at-larda takı 'illet-ler (--) vâki' bolur anı beyân
(-) yiñi kim

11 kılur ammâ bilgil (-) âgâh bolgıl kim at-nıng cemî' 'illet-leri
ve at-nıñ

12 takı mariz-leri barça iki yüz kırk tokuz 'illet turur
yine maraz-ları barçası durur

13 ol 'illet-lerning biri közi körmemek turur ammâ anıng
'illet-lerüñ gözi görmemek durur anıñ

14 nişânı ol turur kim kaçan kim ol at-nı yöritse iki tizini
oldurur (-) at dizini

15 yukaru kötürür ol kadar kim iki irnine yakın kiltürür
götürür uylugına getürür

16 yörigende (---) bukagulaganda takı kaçan yörise iki ilini
dahı yukagulaganda (--) elini

17 liff eyler ya'nî çulgaşturur biri birine mungar
lüff çulgaşdurur birbirine bu

18 'arab tilinçe 'amî dirler takı 'ûr dirler ammâ ol 'illet
(-----) 'amâ yine 'aver 'illet

19 -lerning takı biri tili kisik turur anıng nişânı ol turur
-lerüñ yine dili kesik durur anuñ oldurur

20 kim suv içebilmes takı yimin tamâm yimes arpanı agzında
su yine arpayı

21 izer yutabilmes takı bir niçe at-larnıng tilinde şukâk
ezer yudabilmes yine atlarıñ dilinde

22 bolur arpasın tili birle alabilmes töker tilinde yarık
olur dili alamas döker dilinden

23 -lar bolur andan saklan-kıl bu katı 'ayıb turur ammâ ol
olur saklan-gıl durur

24 'illet-lerning takı biri tişi tüşer vakit-sizün takı tişi
'illet-leriñ yine dişi düşer vakt-süz yine dişi

25 yiri açuk kalur körmeke yahşı bolmas takı agzı
görmege olmas yine

32 (17a)

1 yarısı-nı tutabilmes dâyîm akar bu takı 'ayıb turur ammâ
yarını dutabilmes (--) durur

2 ol 'ayıb-larnıng takı biri kulakı kisik bolgay ol takı
'ayıb-larıñ yine kulagı kesik olgay yine

3 'ayıb turur anıng üçün kim körmeke yahşı bolmas kişi-ler
durur anuñçün görmege olmas

4 katında hôr körünür bu kadar 'ayıbı bar turur ançak takı bir
görinür 'aybı var durur ancak yine

5 'ayıbı ol turur kim sîrpençeng bolur yörigende 'arab-lar
'aybı durur bo(-) yör(i)gende

6 angar cimâh dirler bu (--) 'ayıb turur ammâ ol 'ayıb-larnıng
añа cemâh katı durur 'ayıb-larıñ

7 takı birine 'arab tilinçe harrân dirler (-) ıstabıl-larda
yine (----) ol

8 üküş turmak-dan bolur takı fâris kişi-den özge
çok turmakdan

9 kişi minmekden bolur (----------)
kaçan
mingenden olur yine dâyim at arasında yörimek-den bolur
kaçan

kim yalguz minilse
kim yalıguz (---)

10 yörimes takı ıstabıl-dan çıkmas ol at mingen
yine

11 kişi râyınça bolmas bu 'ayıb üstâd-lar katında katı
kişi-nuñ râyınca olmas

12 'ayıb degül- dür bu 'ayıb-nı üstâd-lar kiterürler
degül durur 'ayıbı giderürler

13 ammâ üküş urmak birle kiter yâhôz altına ot
çok gider od

14 salmak birle kiter ammâ ol 'ayıb-larnıng takı biri iyesin
gider 'ayıb-laruñ yine eyesin

15 tişlemek turur ol 'ayıb seyis-ler takı gulâm-lar üküş
dişlemek durur yine oglanlar

16 urmak-dan bolur takı ol at birle seyis-ler takı oglan
olur yine yine

17 -lar üküş oynamakdan bolur otlag-da takı 'alef vaktinde
çok olur (--------) yine

18 ol haslet bardukça artar takı (------) kim kilse tişler
haslet-ler yine katına gelse

19 munung kibi at-larga 'arab tilinçe 'azâz dirler ammâ
munuñ gibi (----)

20 ol 'ayıb-larnıng takı biri ol turur kim minmekke koymas
'ayıb-laruñ yine durur binmeke

21 takı iyer urmaga koymas bu 'ayıb çıban-lar çıkmakdan
yine eyer

22 bolur arkasında takı töşünde kulan yirinde takı uçasında
olur yine döşinde kolan yirinden yine

23 yagır bolmakdan bolur takı ongalmas-dan bolur anı
olmakdan olur (----------

24 iyerlep minmek-den bolur ol çıban(-) iyer altında
----------) çıban-lar eyer

25 yançılur takı yagır bolur takı süçür ol yiri agrıdugı
yine olur yine suçur

بسم الله الرحمن الرحيم

يوزيمينك شكر سانسيز حمد وثنا اول عالم لارنى يسلاكماز
يير بارتيلدى تاجم قاموغ عالمنى يوقدين بارقيلدى تقى
آدم اوغلانلارينى بارچادين آرتوق قيلمب عقل وفهم
روزى قيلدى تقى بارچا حيوانات لارنى آدم اوغلينا مسخر
قيلدى تقى آدم اوغلينا فراست بيردى كيم يوحيوانلارنى
باقيب اندكو سين تقى يامانين بيلدورمدى تقى آظ لارنى
آدم اوغلانلارينا مركوب تقى زينت قيلدى نيتاكيم تنكرى
تعالى قرآن مجيدنى ياد قيلدى والخيل والبغال لتركبوها
وزينة يعنى آظ لارنى تقى قاتير لارنى تقى آشكار لارنى
آدم اوغلانلارينا مسخر اوچون تقى زينت اوچون يارا تديم
تقدى تقى خير اندكولوكى آظ لارنينك آلينمدا يتيكدك
نيتاكيم رسول عليه السلام آيدى الخير معقود فى نواصى
الخيل تيب يعنى اندكولوك آظ ايلا آلينمدا اوزكولوك تروز تيب
آيدى تقى تومان مينك ذو روح وتحية وسلام اول صاحب
الكوثر والحرمين وامام الثقلين ورسول الخافقين محمد المصطفى
اوزا بولسون تقى آلينك اهلى بيتى اوزا بولسون تقى جملهء
راشدين آغيز ليغ صحابه لارى ابوبكر تقى عمر تقى عثمان تقى
على اوزا بولسون تقى بولدوزدين اوكوش بارچا يارا نلارى
اوزا بولسون رضوان لله عليهم اجمعين آمتا تنكرى تعالى كا
حمد وثنا قيلغاندين صوكرا بوكتاب نى اوقيغاه قارينداش
لارىم غا مفلوم بولسون كيم بوكتاب نى عرب تيلينمدين
ترك تيلى اوزا يازماق ليق قا سبب اول كيشى بولدى كيم
كوتكول لارسيزورى بيكيت لارسارواري عزت مكانى
دولت شاه اينا نجى بيك لارگوقا نجى خلايق كوسانجى
مسكين سوز انجى آتى اينلك

مسكين لارسوز انجى آتى اينلك لينك آلينمدا كونكول لوكل
مخلوق لارا وزدوتدوسى عاقل لارتدوسى علما لارمدن آتى سى
ضعفا لارمقوى سى عقل ايجرا ينت بيلك ايجرا ينلكن
فاضل وكامل عاقل بيلكيمز طولو بيلد ياشى اوزوه بولسون
دولتى دايم بولسون دنيادا تقى آخرت دا آمين يارب
العالمين اوزى خدمتيمنا مدن ضعيف بنجارا ايكيلتوزون
بوبيطن آتليغ كتاب نى عرب تيلينمدين ترك تيلى اوزا
آقوركيد تيب اينكاه رغبت بيرلا طلب قيلدى ايزسا
من مسكين بنجان قول اوزينمدين اوتا تيب سوزينى
له قيلا ايلكا ينمن بوبزوقينا كوچ بيتمينيشيغا كيرا ايرمنيشيغا
طاقت بولدوقجا بوبيوه سوزوب بوكتابنى يارماقلما
باشلا ديم اوزى بيلك آتى قياست كونينا تيكين باهى قالسون
تيب تقى بوكتاب نى كيم اوقيسا اوزينى دعا يغه لايا دقيلسون
تيب اوزى بيلك آتى بيرلا بوكتابنى باشلا ديم تقى بوكتاب كا
بيطن الواضح آت بيردىم تقى توفيق تنكرى تعالى دين
تيلا ديم تقى توكل تنكرى تعالى عا قيلديم تقى آلينكا اوزنى
اعتماد قيلديم وما توفيقى الا بالله وعليه توكلت واليه
تيب ما يليكيلدوا كاه بولغيلكيم راستى آظ قا مينكاه
لينشى بيلك فارس لينكى تمام بولماس آيجاغا تيكيز ولكيم آظ لارنى
كوزكانى تقى احوال لارين بيلكانى قايوسى يارا دقايوسى يارامل
يخشى نى يامانين بيلكاى تقى بيلسانه لارين تقى دانه لارين
بيلكانى تقى علت لارين بيلكاى دى آلينكا علاجينى بيلكا
تقى قايوسى ساقلاماق قايا يارا دقايوسى يارا ماس آنى
بيلكانى تقى قايو آظ بيرلا فارس ليك بيلماه يارا دقايوسى
يارا ماس آنى تقى بيلكانى تقى اول عيب لارنى كيم آظ بيرلا توغقاندا

توغماق دا يوق يا توغمازلقى اول عيب لازكيم توغماندا
صوكرا بولور آنى بيلكاى تقى اول عيب لازكانى قيلماق كرك
تقى نى قيلماسا كرك آنى آنكلاغاى تقى اول عيب ينك
علاجى نى تورور آنى قيلغاى تقى اول عيب ينك علاجى
يوق تورور آنكا زحمت چكمكاى تقى طاى آط لازنى فراست
قيلغاى كيم آينك سوتكى يتچوك كيلورين طاى وقتيندا
ياقيب بيلكاى سوتكى ياخشى موچيقاز بوق ايرسا
ياقورتموچيقاز آنى فراست قيلغاى بيلكاى تقى بولكسى
آط قاينچوك رياضت قيلماق كرك تقى يتچوك تادينى
قيلماق كرك آنى بيلكاى تقى قاينوآط بيتاه دايمنكا
يارار تقى قاينوآط يارينشما يارار آنى سينچيلاب بيلكاى
بوتونا رسا لازنى كيم بيز آينتوق آندين خبر دار بولغاى
تقى هر آط كيم ياقين دين تيبار تقى يورينكا ندا تيبار
آنكا زنى قيلماق كرك آنى بيلكاى تقى تيكما آط نى قدر
يورماك كا تورار آنى بيلكاى آندين آرتوق يركا يارملغاى
ساقلاغاى كيم اول آط هلاك بولماغاى تقى قارس كيشى
آط نى سورمكا ندا نى قيلماق كرك يراق يرلارها تقى يراه
يارينشما ندا آنى تقى بيلكاى تقى يارينش آط لارينقا نى
علف يرمماك كرك تقى نى رسا آنكا زيارار يندورماك
انجينده آنى تقى ياخشى بيلكاى نى وقت دا يندورماك كرك
نى وقت دا يندورماماك كرك وقتى نى بيلكاى اتا اول
نارس محتاج تورور كيم كاندوسى اوچوه بيرآط نى اختيار
قيلغاى كيم اول آط ياخشى آط بولغاى صورنى تقى بيتيشى
ياخشى بولغاى نفس لى بولغاى تقى بارك صبرلى بولغاى
آنوك اوچوه كيم اكر بولكسى ينك مخرفتى بولماسا تقى
تقى آط نى كورورب بيلماسا تقى بيرآط قايسى نسا حاجت وقتيندا
اول آط آينك زا يندجا كيلماس تقصيرلق قيلور حالتى
ضرورت دا تقى آنى يازيندا بيرا غور آ تقى ايناسى يازيندا
قالور تقى هلاك بولور اتا فارس كيشى آط دا بيلماك ليكا
محتاج تورور كرك كيم اول آط ينك حالندا بيلكاى تقى
آط ينك سينچوسينده بيلكاى تقى سوتكو لارى ينك
بيرينداك بيلكاى تقى بوغون لارين بيلكاى تقى آرقاسين
دان بيلكاى قايوبيرى اوزون بولغاى تقى قايوبيرى
قينسقا بولغاى تقى قايوبيرى ياسى بولغاى آندا بيلكاى
تقى قايوسى ياقوزدورقايوسى ياخشى تورور آى كوزكاى تقى
ايركاك آط دا قايوسى ياخشى تورور قايوسى ياقوزتورور
تقى تيشى آط لازدا قايوسى كوكاك تورور قايوسى ياقوزتورور
آنى بيلكاى تقى ايركاك آط لازدا قايوتارسا ياخشى تورور
اول تيشى آط لازها ياراماس تقى قايوتارسا تيشى آط لازها
كوكاك تورور ايركاك آط لازها ياراماس آنى بيلكاى تقى علاج
قيلماق دا تقى آينك كيبى تورور قايو علاج ايركاك آط قاياراز
قينسراق آط قاياراماس تقى اول علاج كيم قينسراق قاياراز
ايركاك آط قاياراماس آنى بيلكاك كرك آينك اوچوه كيم
آط لار يانكى علت لازها خالى بولماس سفر لازها اتنى
چاپغاندا تقى سورمكا ندا تورلوك تورلوك عيب لار واقع بولور
تقى قارين كيشى وقت لارنى قينسمت قيلغاى علف يرماك
اوچوه تقى سوق ايچيرماك اوچوه تقى نعل قيلماق اوچوه
اول وقت علف يركاى تقى سوق ايچيركاى تقى نعلين
يانكرتغاى وقتيندا آسورماغاى آنوك اوچوه كيم آط
عليق وقتيده عليق تاپماسا تقى سوق ايچاروقتيندا

سوڤ تاپماساتتی نعل وقتیندا یانکرتماسا اولاطایمکانور
تتی هلاک بولور بوقت لاازالبته ساقلاماق کرکاراط
ساقلاغاق کیشیکه تابیلکلیم اط ینکلیم صفت لاریڽ
بیاه قیلماق تابانسلاریم قاچاه کلیم اول صفت لاراط دا
تاپولسا اول اط یاخشی اط بولور تتی صبور لی بولور اول
صفت لاریدو کوبیڽ اول تورور کلیم اط ینکلر نوینی دلیل
بولغای تتی تابت بولغای اولاصل بوتورور اندااه سولکل
قاتیغ نفس لی بولغای تتی نفس پیری کینک بولغای نفس
حیقغاه پیری کینک بولغای تتی بویرق اوزوه بولغای
تتی ایمان تورغاه پیری اط ینکلر بارکلوچلی بولغای
اول پیر کاحارکلر دیر لار تتی ایلی بوتلاری بارزوق بولغای
تتی تولوغ بولغای تتی یلی برکلر قاتیغ لوچلی بولغای تتی
ایلی یینجوکلی ینکلر طامار لاری یینجوکا یاپوشمیشن بولغای
تاشکرا بیلکلوزماکای یینجوکلر سینکلیر لاری آرا سیندا
اوزتولیشن بولغای تتی ایلی ینکلر بزغونلاری تور
بولغای تتی بوغوه لاری ینکلر سوتکلوکلاری طرفلاری
تورور بولغای تتی ایت سیز بولغای تتی توینا قاتیغ برکلر
بولغای تتی صبور لی بولغای ایمکلر ایشلار اه ایتی قاتیغ
سوزماکاه دا اتا قاچاه کلیم اط ینکلر نفسی قاتیغ بولسا
کلیڽ توصفت لار اه پیریسی بولماسا اول قاتیغ نفس لی
بولماق منفعتی بولماس قاچاه کلیم آینکلر اوزاچایماق
سوزماکا اوزانسا صبر قیلماق قاتمشاج بولور قاچاه کلیم
اولاط ینکلر صبور لی بولماتی نفسی قاتیغ بولماسا شفعتی
بولماس آینکلر اوچوه کلیم قاچاه کلیم نفسی قاتیغ بولسا نفس
حیقغاه پیر تاد بولور صبر قیلا بیلماس دا کلر نفسی قاتیغ
بولسا تتی نفس حیقغاه پیری

بولسا نفس حیقغاه پیری کینک بولسا تتی نفس آلور
پیری کینک بولماسا تتی پیری سیز کینک بولماسا اویکا یاتغاه
پیری نفس لی انجینداک آلا بیلماس تتی شیشا دتی بولور
پیراه قاصبر قیلا بیلماس تتی اوتوه اوزاه چایماق قاتتی
سوزماکا صبر قیلا بیلماس پس محتاج بولور اویکا سیز
یاتغاه پیری کینک بولماق لیق قاتتی پیری سیز کینک بولماق قا
تتی اوجاسی اوزوه بولماق قا اما ایلی بوت لاری بارزوق
بولغای تتی تیکلیمی بولغای تتی یلی اوجاسی قاتیغ برکل
کوچلی بولغای مینگاه دا توشکاه دا قاپیسا تورماغای
آینکلر اوچوه کلیم ایلی یاه باشی ایلی آرت آیاقی آلکار منعلق
تزور کرکاک ایلی بوتلاری بارزوق تتی کوچلی بولغای تتی
ایلی کوچلی تتی تابت بولغاه تتی یوزیکاه دا آیاقلاری
تیرکاه دا تتی تیکلاه دا تابت باشماغی قورقا آیماتو باشماغای
تتی بوغوه لاری برکل بولغای تتی سینکلیر لاری یینجوکل لاریڽا
یاپوشمیشن بولغای ایلی بوکلی بولماغای تتی توینا لاری
قاتیغ برکل بولغای آینکلر اوچوه اول پیرکا بیکاه تتی باشلار
تینکاه اول توورانا بویتی قیسقا اط ایلاکرکلیم آرقاه
توبیندا بویتی یاتتی بولغای اینکاه قاتیغ قیسقا بولماغای
تتی خارکلر توبیلی پیراد یوحارکل بولغای تتی ایلی یاغیر لاری
یاتسی بولغای اوزونی تتی یاتسی سی یوقاروی بولغای
تتی آسیلیندی بولغای تتی کوکسی قاتیغ برکل بولغای تتی
بارلاری قیسقا بولغاه تتی توبین باشی کیچیک بولغای
ایلی تیرساکل پیر بندا اه تتی ذراعلاری اوزوه بولغای
یوقاروی تتی ایلی بوتلاری اینکاه قانی بارزوه بولغای تتی
ایلی سی خسیل داه بولغای ایلی بولغای اینلاری ناقص

تقی اینکاه ایت سیز تقی بولماغای تقی ایکلی یینجولی قیسقا
بولغای تقی بازوق بولغای تقی ایکلی یاغرین باشلاری کیچک
بولغای تقی برک کوچلی بولغان تقی یینکی آساق بولغای ملکیم
اینتی کولکاک بولغای قاتی آساق بولماغای اوچاسی قیسقا
بولغای تقی اونکورغالاری یاسی بولغای تقی ایکلی یینغینی
ینگ اوستوی کنلی یرلا یاقین بولغای تقی بوغوز لاری
یوغون اولوغ بولماغای تقی یوغون لاری بوتون بولماغای
تقی توینا ق لاری یوغا بولماغای تقی یونشاق بولماغای و
اکر توینا ق یوغا آط قایرماس کیم آینک نفسی بولسا
تقی یینسی یاخشی بولسا سا و اکر یتر قاتیغ ایش توشسا
ایکی ایلی فاسد بولوز تقی توینا قی ینک آرت تیرسی توبار
تقی توینا قلاری آچیلوز تقی توینا قلاری توزار تقی تیز
هلاک بولوز آینک یرلا منفعت قیلمانس باغانا قلاری
بارچا آچیلوز آنکار سطا دیرلار بوبار ـــــ دا
آط ینک آندامیلاری ینک یاخشی سیز بیاض قیلوز اما
آط ینک یوزی کولکاک بولغای تقی ایلای ساچی یرلا اوشوه
ایزینی آیاسی یتراق بولغای قاچان کیم آینک کیبی بولسا
دلیل قیلوز اول آط ینک یاخشی سینا تقی آغزی ینک
یوقاری وینی بولغای تقی سینکر یلی کینک بولغای تقی تیلی
اوزون بولغای قاچان کیم تیلی اوزون بولسا آغزی یاریسی
اوکوش بولوز تقی یوزیکاه دا آینک یرلا راحت لا اوزون
سوقیسا ماس تقی ایکلی قولاغی ینجکا بولغای اول یاخشی
آط ینک یسانی توزور اول آط قاعتیق دیرلار قاچان کیم
ایکلی قولاغی یاسی بولسا اول یاخشی دا کول آینک کیبی آط قا
هیچ بن دیرلار و اکر نفس چیقماه یری تاز بولسا تقی
ایکلی سینکر یلی کینک بولسا

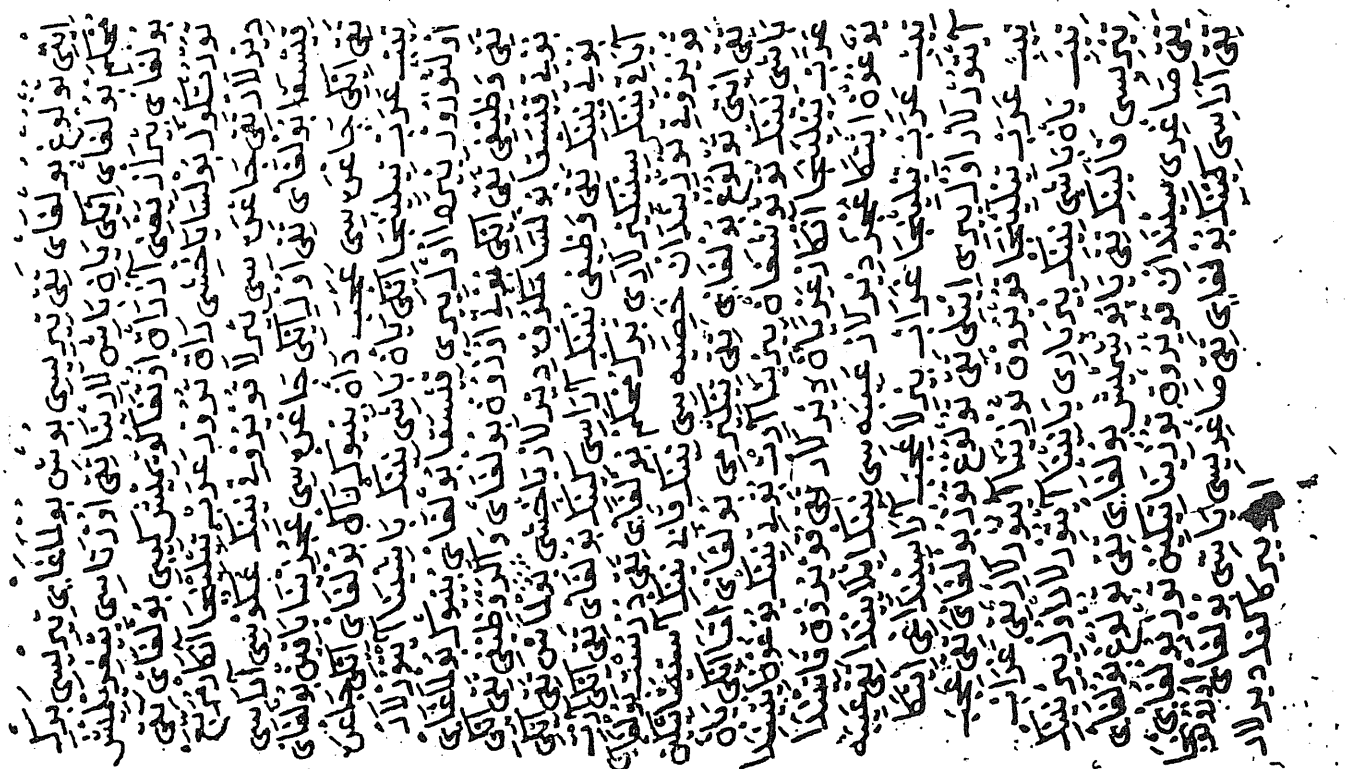
ایکلی سینکر یلی کینک بولسا آینک بوزینی یارغا یلار یقاروو
اوزون ینجکا تقی آساغا سینی کینک قیلغای تقی تا اونکولی
کولکاک قیلغای دایرق یارغای توزیارماغای بوزلی
ینک سوتکولینده ن آشوزماغای قاچاه کیم آنکا ت
آشوزسا قینچ کوزو بوزیاخشی بولماز اما نفس ینک
مخرجی تاز بولسا تقی ایکلی ایکاکلی ینک سوتکولک لاری آیاسی
تاز بولسا ایکلی طریقنداه تقی بوزلی ینک سوتکولی اوزولوک
بوزبولسا کلافسار ینک قایبشی توزغاه یری ماتکلا ینا
ینکلوز تقی یانکا قلاری ایکلی بولماسا غایت کولکاک بولوز
قاچاه کیم بوزلی قایبشقاق بولماسا تقی ایکلی بوزولی بولماسا
یعنی اونکوزغا بوزولی بولماسا یاخشی توزور تقی آینک
خشی اول تزور کیم بوزلی ینک اوستوی آق بولغای بوزینا
توشمیش بولماغای یعنی ایکلی یانکا قینداه آه تو کبولماغای
اوشول دلیل قیلوز اول آط ینک یاخشی لیقینا تقی آط
ینک ایکلی یانکاق ینک یوقاروسی یاسی بولغای تقی
اوزون ینجکا بولغای تقی یانکا قلاری ایکلی بولماغای تقی
تقی ایرکاک آط لار ینک بوینی یرلا حارکلی آیاسی ایکلی بولغای
اول یرکا عرب تیلینجا هزمه دیرلار اول یری ایکلی
بولسا ایرکاک آط لارنه اوینی یانت بولوز تقی ایکاکلی کوچلی
بولوز یشی آط لارنه اول یاخشی بولماس تقی ایکلی ایکاکلی
ینک یوقاروسی ینک آنا سی کینک بولغاماق آساغا سینداه
تقی آساغا ایکاکلی آیاسی یاز بولغای قاچاه کیم آینک کیبی
بولسا نفس چیقماه لیق قالوکاک بولوز تی آط بوکانی ینک
حلقه سی توزغاه یری آغزینداه آیاسی
یوقاری غو ایزینی تقی آساغا ایزینی قالینکا ایکلی بولماغای

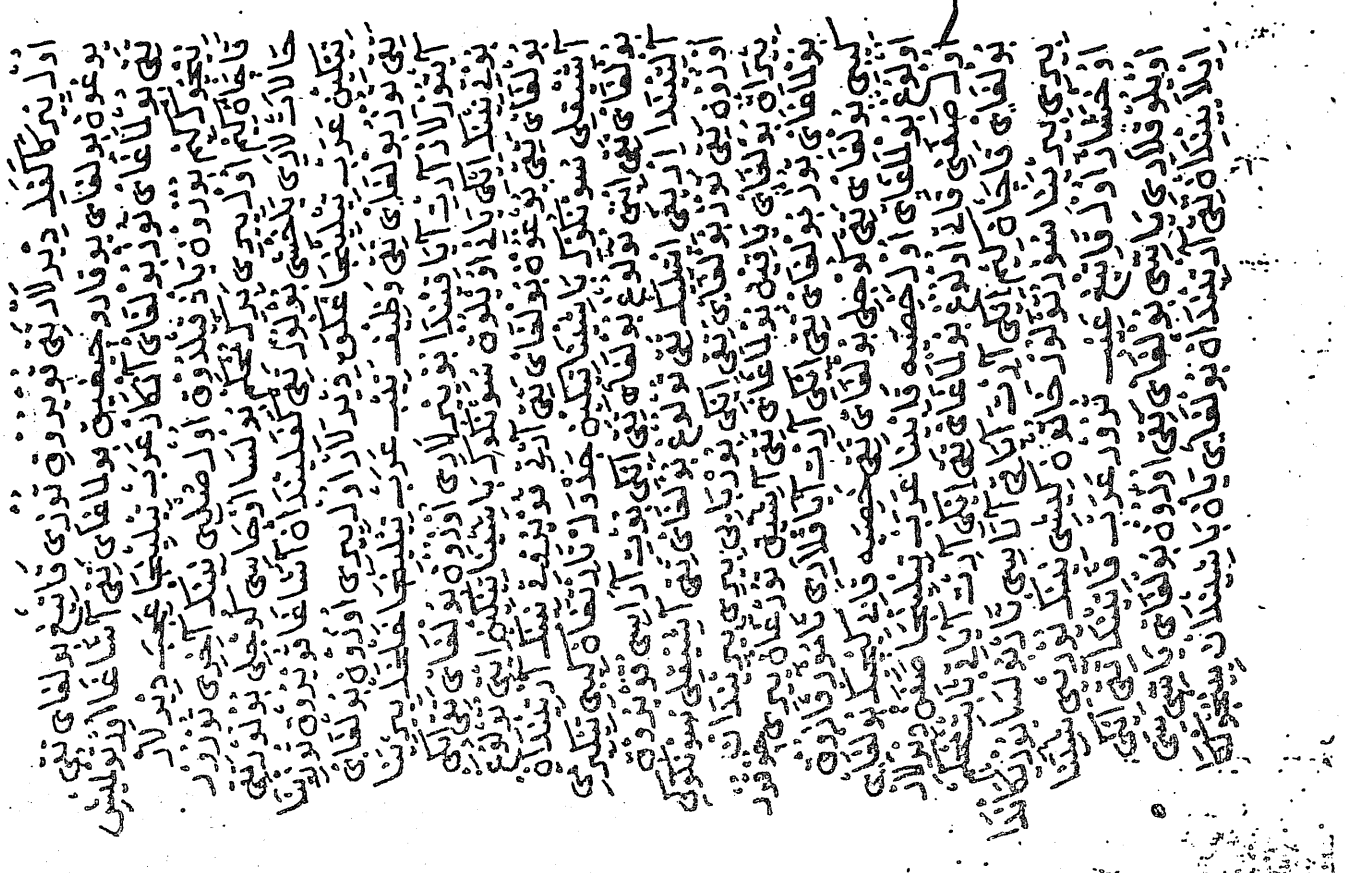
بوقفا ايرينلي بولغاي يوقارغو ايرينسا عرب تيلينجا
جغلغه العليا ديرلار تي آشاغا ايرينسا جغلغه السفلى
ديرلار تي يوكاف ينك جلقه سي توركاه بيري آط ينك
آغزينداوليرگا جلمة الفرس ديرلار تي آط ينك
تيشلاري اوزون بولغاي تي يومشاق بولغاي تيشسا
تيشلي تي توركي اولوغ بولغاي تي كوزي ينك سوتلوك لاري
ايچي ينك بولغاي تي ايكي كوزي ينك قاراسي قاتي قارا بولغاي
تي ايكي كوزي ينك آراسي ينك بولغاي تي باقماق كوزي
يتي بولغاي تي كوزي ينك تيرپسي ينك بولغاي آنكار
عرب تيلينجا ضرامه ديرلار تي ايكي تفر كيم يا ايكي
كوزينداف يوقاروا ولتار بولغاي تاجاه كيم آينك كيبي
بولسا باقماق قاتي بولور تي كوزي يتي بولور نظري
آرتوق بولور تي ايكي كوزي بيرلا ايكي قولاغي آراسي ينك
بولغاي تي ايكي قاشي يتيجا بولغاي تاجاه آينك كيبي
بولسا ديلد قيلور اول آط ينك اصل يقينا تي ياخشي سينا
آينك كيبي آط لار قاعتيق ديرلار تي قاشي ينك ايكي ياقي
ياقي بولغاي تي اينك سيز بولغاي تي تيرپسي سوتلوك سينا
ياتوق ميس بولغاي تي ايكي قولاغي اوزون بولغاي تي
توبينداف اوچينا تيكلي يتيجا بولغاي تي قولاغي ينك
ايچي ني تار بولغاي وي كينك بولغاي اورتا جاقلي بولغاي
تي ايلاي ساجي اوزون اوروق بولغاي تي يومشاق بولغاي
تي ايلاي ساجي ينك يالاري ينك قيلار ي تي يومشاق
بولغاي تي آط ينك توپا سينداكي سوتلوك يالوسيز
بولغاي اول يوقاروچيقمس بولغاي اول سوتلوك كا
عرب تيلينجا عصفور

عرب تيلينجا عصفور ديرلار كيم ايلاي ساج آينك
اوزا ايتار اول مظمون بولغاي تي اول ايلاي ساجينا
عرب تيلينجا عرفه ديرلار اول ساجي اوزوه بولغاي ايكي
قولاغي آراسينداكي اول ساج آناسينداه توغاندا
ير كا توغار اول آناسينداه توغاندا ير كا توغاه
ساجقا عرب تيلينجا زعب ديرلار فاجاه آينك كيبي
بولسا غايت كولكاك بولور تي اول آط ينك ياخشي لقينا
تاتوقلوه يورور تي كيم كيم آينك ايلاي ساجيني توتسا
آينك كيبي ماينغاي آلي كيم جوير كيبي يومشاق بولغاي
خيشه بولماغاي والدا اول ايلاي ساجي خيشين بولسا
اول آط هيجين داه يمراه بولمار امتا بيلكلي كيم عرب لار
عتيق تيب اول آط قا آيتور لار كيم اول آط ينك آتاسي تي
آتاسي اصل عرب آط بولغاي آنكار عتيق ديرلار امتا اول
آط ينك آتاسي عرب آط بولسا تي آتاسي ملاتاري آط
بولسا آنكار هيجين ديرلار وامتا اول آط ينك آتاسي تاتاري
آط بولسا تي آتاسي عرب تيسراه بولسا آنكار مغرره
ديرلار موني آينك اوچون ياذ قيلديم كيم نيمرا كيم تي
آيسام اول عتيق تروري تيب بيلكلي كيم اول آط اصل تروري
تي نيمرا كيم آيسام اول آط هيجين تروري تيب بيلكلي
كيم اول آط عرب تروري تي آتاسي ملاتاري تيسراه
تروري تي آيسام اول آط مغرره تروري تيب
بيلكلي كيم اول آط ملاتاري آط بولغاي تي آتاسي عرب
قيسراه امتا آط ينك بولغاي تي آتاسي ساقلاغيلديم بيرك بولغاي
بولسا آتاسي تي بوغاز لار يتيجا بولسا
ايت كولكاك بولور تي بوينى ينك

بولغاى تقى قارى سوڭلوكى اوزوه بولغاى آنكار عرب
تيلينجا ذراع ديرلار تقى توقماق سوڭلوكى ايتلى بولغاى
تقى يوغوه بولغاى اول توقماق سوڭلوكا عرب تيلينجا
عضد ديرلار تقى ياغرين سوڭلوكى ياتقى بولغاى تقى
اوسقوبى اولوغ بولغاى تقى كوجلوكى محكم بولغاى تقى
ايتى تولوغ بولغاى تقى ايماك تينك آلين قاتى تينك
تيلك آستينى اوجاسى يير لاتوز بولغاى آنكار عرب
تيلينجا حارك ديرلار تقى ياغير ليق تينك ايلاتى بيوك
بولغاى اولوينكا عرب تيلينجا كاهل ديرلار تقى كاهل
داه باشينا تيكيز و توز بولغاى تقى قلاده يير نفس
جيتقاه بوغوه اوكيچك بولغاى اولوغ بولماغاى تقى
ايتلى قولاى آلينا ياتيغ ياپوق قولاقلى بولماغاى تقى ايكى
قولاى آرتينا ياتيغ بولماغاى ايتلى ياپينا ياتيغ بولغاى
تقى آراسى كينك بولغاى تقى قاپيشن قولاقلى بولغاى بيوك
كليم يير بوزوه باذ قيلدوه آنداه ضوكرا ايتلى ياتى تينك
ايتلارى اولوغ بولغاى تقى ايتلى ياغرين سوڭلوكى آرتى
ايتلك بولغاى تقى آنداه آساغا ايتاكولارى تينك ايتى
بولغاى تقى اوپكا ياتقاه ايتاكولارى كينك بولغاى آينك
اوجوه كليم قلجاه اول يير تاز بولسا اوپكا يشسار تقى
يوز ايلكى قيسار نفس آلا ايلماس سوقسار طاقتى قالماس
اينكا توز تقى اوجاسى قيسقا بولغاى مقطع حارك آراسى
يير لاسا غرسى اوسقوندا ايتلى ياه باشى سوڭلوكى آراسى
يير لاتوز بولغاى تقى كفل تينك ايلاتى يير لاحارك ينا تيكيز و
اوجاسى توز بولغاى تقى قيسقا بولغاى اوكفل تينك باشينا
عرب تيلينجا حجبه ديرلار اوكراك كليم بيوك بولغاى
يوقرى اوسقونكا ايتى ايتلى ياه باشى آراسى ياتى بولغاى تقى

جاقلى بولغاى ناوزوه بولغاى تقى قاپيشقا بولغاى تقى
اوجاسى تينك ياتلارى ياتى بولغاى قاجاه آينك كيبى
بولسا اوجاسى كوچلى بولوز تقى كوكاك بولوز تقى اوجاسيندا
قعس بولماغاى تقى حدب بولماغاى قعس تيذوكو ميز
اول تروز ركيم اوجاسى آساغا قاييشقان بولماغاى تقى حدب
تيذوكو ميز اول تروز ركيم اوجاسى بوكرى احدب بولماغاى تقى
ياغير ليق قوپغاه يير تقى حارك تينك بوجاليكى ايكى سى
بدا بر توز بولغاى اول ياغير ليق قوپغاه يير كا عرب تيلينجا
صهوه ديرلار اول يير آساه تقى بولماغاى بيوك تقى بولماغاى
تقى اوجاسى تينك اوتكورغالارى تينك ايكى يانى ايتلى بولغاى
تقى آينك ايتلارى اوتكورغا سوڭلوكلارى ايكى يانى بيوك يانا
بولغاى تقى كليم اوجاسى تينك اوتكورغا سوڭلوكلارى باكلورياكلى
آياكولارى تينك آساغا اوچينا تيكورو تقى اوجاسى تينك
يير يسى باراجاسى كينك بولغاى تقى ايكى يخشى بوجا بولغاى
تقى كينك بولغاى تولوغ بولغاى تقى اول يخشى تينك قيسقا
ايتاكولوسى باراجا ايتاكولارى ينداه بولسا كبولغاى تقى يخشى
تينك اول قيسقا ايتاكولوسى ايتلى بوكراك ينداه يير اه بولغاى
اول ايتلى ايتاكولوسى ياتى بولغاى تقى ايتلى بولغاى تقى كفلى
ياتى تقى تروز بولغاى كفلى چيخوه بولماغاى صيغير كفلى كيبى
تقى ايتلى ياه باش آراسى كينك بولغاى اول كفل تيذوكو ميز
اول تروز ركيم يير كيمار ساكا قاتينكا سسا آينك اولوز غاه
يير ينا كفل ديرلار تقى ايتلى ياه باشى بيوك بولغاى تقى يير
يير ينداك يير اه بولغاى اول ايتلى ياه باشى تينك سوڭلوكينا
عرب تيلينجا حجبه ديرلار اوكراك كليم بيوك بولغاى
يوقرى اوسقونكا ايتى ايتلى ياه باشى آراسى ياتى بولغاى تقى

تيلينجا عرب تيلينجا فخذ ديرلار بويي لاري اوزوه بولغاي
تقي ياشي بولغاني ياشمه بولماه ليق ياخشي ياه توزوز اوزوه
بولماقداه بويي لاري نى قدر ايتلي بولسا انجا ياخشي ياه توزوز
تقي اويلوق سوتكولي ايجي ايتلي يوغوه بولغاني يوقاروسيندا
تقي اولوغ بولغاني تقي ايرتغ آراسي كينك بولغاني عرب لار
آنكار زيلتاه ديرلار تقي ايلكي ياه ياشي كينك آساغاسي ايلكي
يانيندا آنكار عرب ديلينجا كاذتاه ديرلار اول بيرلاري
كينك ايتي تولوغ بولغاني تقي ايلكي بوتي كينك دوليرنا عرب
تيلينجا قايلاه ديرلار اول رياشي بولغاني تقي تيلكي بولغاني
اول قايلاه تيذوكوميز ايلكي كاذتاه داه آساغا توزوز
قاجاه ليم آينك كبي بولسا ايلكي بوي كوجلي بولوز آط قا
سينكاه كيشي آنكار اعتماذ قيلوز اول بيري كوچ كوز
اول بيرلاري تقي ينغيني برك نخلم بولغاني تقي ايلكي ارت
ينجوكي قيسقا بولغاني تقي ياشي يوغوه بولغاني ايلكي
ينجوك تيذوكوميز طوبوقداه يوقاري ايلكي اويلوه
سوتكولكينا تيلينجا توزوز تقي بوزباي كينك ايجي ايت تولوغ
بولغاني تقي ينجوك كينك بوقاروباشي توزوز تقي آيشيقلي
سوتكولك كينك آساغاسي توزوز اول بيري تولوغ بولغاني
چوقور بولماغاني بوغوني توز بولغاني تقي ايلكي ارت ينجوكه
لاري بي يوغوه بولغاني بي ينجكا بولغاني تقي سيلكي لاري
يوغوه بولغاني ايتلي بولغاني تقي تولي اوزون بولماغاني
برك نخلم بولغاني ايلكي طاماري باللوسيز بولغاني تقي طوبوقي
يمز لاتوبياه آراسي توز بولغاني تقي طوبوغ كيچيك بولغاني
تقي ايلكي ارت سينكليري توز بولغاني تقي برك نخلم بولغاني
تقي ايلكي ارت آياغ كينك تيرسي اولايلكي ارت سينكليرينا
ياپوشميش بولغاني

يا پوشميش بولغاني اولايلكي ارت سينكليرينا عرب تيلينجا
عرقوني ديرلار اول سينكليرينك آتي بيتي بولغاني تقي
اول تولينش بولغاني تقي آينك يانيندا ايلكي سينكليري تورور
آنكار عرب تيلينجا وتيرنى ديرلار اولايلكي سينكليري ارت
سينكليري ايجيندا اورتولينش بولغاني تقي ارت سينكليري كينك
خلخل بيريندا ايلكي كاز سوتكولك بار توزور اول سوتكولك
طوبوقينا ياپوشميش بولغاني اول سوتكولكا عرب تيلينجا
ايتي ديرلار تقي بوريايي كينك سينكليري تقي سوتكولكي آشيقلي
سوتكولكا وستوندا اول كيچيك بولغاني اينكاه اولوغ بولغاني
آنكار عرب تيلينجا ماذبضاه ديرلار تقي ايلكي ايلي كينك
توبيناقينداياذ قيلدوق ايلكي ارت آياقينداتي كينك كبي
كراكليم بولغاني باشجا صفت دا مكز ايلكي ارت آياغي كينك
ياغاناقلاري قاغ تيك بولغاني ايلكي ايلي كينك ياغاناقلاري
تيك بولماغاني ينجوكليم بيز بوزوه ياذ قيلدوق آنداه اوزكاسي
باشجاسي ايلكي ايلي كينك بيلاكي كبي تقي توبياغ كبي بولغاني
مكزليم ايلكي ارت آياغي كينك ياغاناقلاري قاغ تيك بولغاني
تاموغ قازوه كبي بولغاني تقي توبياغ كينك يانلاري نا عرب
تيلينجا حاميه ديرلار تقي ايلكي ارت آياغ كينك ينجوكي
اوزوه بولغاني غزل آياغ كبي تقي ارت آياغ كينك بوغوني
سيكال بيريندا اول برك نخلم بولغاني اوشبو آط لار كينك
صفت لاري كينك قيسقا راغ بوتوزور تقي اوكوش نارسالار
باذ توتوزور آط لار كينك صفتيني بيلماك ايجيندا وكلكن بيز انداه
ساكت بولذوق يعني آني بياه قيلماذوق كيشي لار آينك ايجيندا
غزه بولوز لار وكلكن قايو كيشي توبانارسالار كيم باذ قيلدوقه
آني بيلسا اوزكا لاريناتحتاج بولماس بوقدر بيلماك ديتنا

بولسا اول كيچ بولور مونوڭ كيبى آط نارسا يوكلور ماس
امّا اوزتا توڭلروڭ آط اولتروركيم توبا قلارى بيڭ ايرى
آراسى توزت آيرشوه داه يوقاروبولغاى آلتى آرشون
تيلين آنداه ايكسوكى كيم بولسا اول كيچ يوكلور ماكليوزور
قاچاه كيم تيلاساڭ آنى بيلماكليكا آتلامينڭ بيرلا اولڭ
ياخوه آتاقينڭ بيرلاقياس تيلغيلى آياه بيرلاقياس
قيلماه ياخشى داه تروراما صبر سيز آط بيڭ يشلى
اول تروركيم بويى ايڭكاه اوزون بولغاى تى ايكى ذراعى
اوزون بولغاى تى ايكى بوى بيڭ سوڭوكلارى اولوغ
بولغاى تى آياقلارى اوزون بولغاى تى توبناق يوشاه
بولغاى تى بيز وصف قيلغاه صفت لانداه بيرسى يوڭلغا
بولماغاى امّا قالغان نفس لى آط بيڭ يشلى اول تروركيم
قاچاه كيم آنى توزوت ساڭ كوزلاماكى بيراقدين بولغاى
يعنى بيراقدين كوزلاكاى تى نظرى يتى بولغاى تى
كوزيتى بيراه بيركاتيلكاى تى يتى كوزلاكاى تى آغزى
بيڭ يارنسى چوق بولغاى امّا عتيق آط بيڭ يشلى اول
تروركيم ايكى ايزيتى يوقا بولغاى تى ايكى بوزى بيڭ
ايتى يوقا بولغاى تى ايكى بوزى تيلوكى كيڭ بولغاى تى
بوزى بيڭ اوتاسى يوقا بولغاى تى يانكاتى بيڭ سوڭوكلارى
يارى ايت سيز بولغاى تى ايكى آسقا ايڭكاى يوقا بولغاى
تى بويوه بيڭ يوقاروغوسى بيڭكا بولغاى تى ايكاى
ساچى كيز كيبى بوسقاى بولغاى تى ايكى كيز كى آراسى
تاز بولغاى وآلتى اول آط بيڭ عتيق يتى بالكوزسا بيز
جانداى سوڭ آلغيل تى توز بيرماقوبغيل تى آطنى آنكا
كيلتوزكيل آلتى اول آط اول جانداه داه ايچسا ايكى ايلتى چولماسا
ياخوه بيرايلى اوتا توروب

ياخوه بيرايلى اوتا توروب بيزين بوكاسا اول آط عتيق
عتيق تروروآلتى ايكى ايلتى چوكسا ياخوه بيرايلى اوتا توروب
بيزين بوكسا ياخوه ايكى چيكتى بيڭ بيرينيڭ بوكسا اول آط
هيچ بيڭ تروروتى اول آط كيم تروروسوڭ ايچكاندا اوزينى
سوڭماغا باتوروروكوزيتا قيلوروتى آغزى ايچى كيڭ
بولوروتى آغزى يارى اوكوش بولوروتى ايكى بوزى تيلوكى
كيڭ بولوروتى كوزلاماكى بيراه بولوروتى كوزى بيراه
بيزلازى كوزلازتى كوزى يتى بولوروتى تولاغ يتى ايشتكاه
بولوروتى حارى كيندا ساچى بيراه بولوروتى حارى بيڭ
ايلاغ بيتوك بولوروتى اوچاسى قيسقا داه بولوروتى ايكى
تيز ساكى ايكى تيز يندا بيراه بولوروتى ايكى تيزى آراسى
ياقين بولوروتى ايكى يتوكى قيسقا بولوروتى ايكى طوبوغ
كيچيك بولوروتى ايكى آرت آياغ بيڭ خلخل بيزلارى اوزون
بولوروما امّا مقرزه آط بوزينى سوڭ ايچكاندا سوڭماغا
باتوزماس يتوكوركيم عتيق آط لار قيلغاه كيبى ياشتى
اول مقرزه لار ايزغ بيڭ اوخشى قويار ايزغ بيڭ ايچى
سوڭ غاتيكار آلجاه ٭ بوتان

ايزكار آط دا امّا بويسى ياخشى توزوز يتيشى آط لار ايزلاماس
يتى قايوسى يتيشى آط لار ايزكار آط لار ايزلاماس
آغ بياه قيلوز هرنارسا كيم يتيشى آط لار آلوكيار توزوز
اول نارسا ايزكار آط لار ايكى كوكيار كيم اوزه اوزاه
تعلغدا توزماه تى آرياتماه ايزكار آط لار ازياه توزوز
قيسيراق لار غا يلخشى تزغرتى قيسيراه تا ياكاه تى قايا غاه
بولماغاى تولغاه دا يتى ميڭكاه دا يتى ياير اتسا ڭ تا ايزاتماكاه
بوتا رسا لار ايزكار آط لار اوڭ جانداه دا ياخشى دا كولا تى بويى تى كيسى

قاچاق ایتیلی بولماغای تیقی کوکسی اولوغ بولماغای یئیشی آط
لاردا تیقی قیسراق لاردینکا وجایسی بیرلن آساغاراق بولغای
تیقی ایتیلی طوتوقلی یاقین بولغای تیقی عجزی قیسقا بولغای
تیقی ایتیلی آرت آیاق بیری بیرینا یاقین بولغای
قیسراق لاردینکا بیاه قیلور بیرینجا قیسراق قیلار آیغیر قبول
قیلماس وا کر قبول تیقی قیلسا یوکلی بولماس قاچاق کیم
قیسراق آیغیر تیلاماسا حایل بولور قاچاق کیم حایل
قیسراق قا آیغیر سیکیر یئسا کینکا یئتی کوه آیغیر داق
بیراق قیلغیلک کیم حایلی کیشکا آنداق سوکلرا بینا آیغیر
عرضه قیلغیلک اگر توتماسیق بولسا بینا آیغیر تیلاماسا بینا
آیغیر سیکیر یئکیلک آنداق صوکلرا بینکیر می کوه بینا آیغیر
داق بیراق قیلغیلک آنداق سوکلرا بینا آیغیر غا عرضه
قیلغیلک وا کر آیغیر تیلاسا بینا آیغیر سیکیر یئکیلک
کیم یوروه سیکیر یئدینکا اول قیسراق کینکا توتقاچ قیرق
کوکلا تیکلین معلوم بولور آنداق آشسا ایتیلی آی دا معلوم
بولور اولوشی ایتیلی آی تیروز آنداق سوکلرا بینا آیغیر
عرضه قیلغیلک اگر آیغیر غا یاقین کیلتورماسا بینکیلک
توتدی یوکلی بولدی قیاق توغورماق قا یاقین بولسا
آنجاکلاری قادار وز تیقی یالغوز توزماق تیلار تیقی یئشی
لاناق بیراق بولماق نی تیلار کیلسا قاتینا کیلسا یا آط قاتینا
کیلسا تیلاماس قاچاق کیم توغورسا یئتی کوه توغرغانی
کیم ایچیندا یارینی بیراقلای آنداق سوکلرا اول قیسراق
بینا حایل بولور بینا آیغیر غا سیکیر یئکای تیز توتار
یئتی کوکلا صوکلرا قاچاق قیسراق یوکلی بولسا اون
بیر آی بوغوق کوتوروز تیقی بیراز قیسراق ساکیز

آی دا توغورور اوه یئر آیغا تیکلین وا کر اونکا آنجاکلی
یئنکا یاشی ساکیسنا تیقی سوت اینسا ایچیندا یالاسی
ایرکاک تیروز وا کر اونکا آنجاکلی یاشی ساکیسنا ثیلیندا
توزسا ایچیندا کلی یالاسی یئشی تیروز والله اعلم تیقی یئر یئنجا
قیسراق لاردینکا یاقین بولغای قیلماس تیقی یوکلی تیقی بولماس
اصلا آتا قیسراق یئنکا توتقاچ یئنکا یئشلیک اول تیروز کیم
قاچاق قیسراق قا آیغیر سیکیر یئسا اول قیسراق یئتی یاشی
اوت اوزا قوتیغیلک سیکیسیز ایرتاسی اول یاشی اوت قا
یاقین لیک اگر سیکیروکلی قوزغیلیش بولسا توتدی یوکلی بولدی
اگر قوزغاماسیش بولسا توتماغای تیقی یئر یئنجا قیسراق لار
یاردیم ایتیلی توغورور ولیکن تیری بولماس ایتیلی توغورور
یئری بولغانی کیلماسا کوزیشی یوق تیروز آتا اوه قیسراق
یئر آیغیر یئتار آتا یئراز قیسراق کیم یاز توغورور تیقی
تا لاسیندان قاچاق یاقین کیلماس ایتی آچیغاه سیکیسیز اه
توغور غاندا قاچاق آیئنکا کیبی قیسراق یا لاسیندا قاچا
اول یا لاسینی نقطه نقطه یئر اکای قیز یلاق ساری یئرلا

تیقی یا لاسینی اول قیسراق قا تاز یئتوتقای آتا طاغ آط
سیکیز یلاناق طاغ وقتیندا یلکار تمکین بولماس آیئنکا
اوچوه کیم اول یار ساکیم طاغ وقتیندا یاخشی کوزونسا
اولغای توبانوه قا یاقور بولور تیقی اول یار ساکیم طاغ
وقتیندا یاقوز کوزونسا اولغای توبانوه قا یاخشی بولور
تیقی یوتی یئنکا اوزونی تیقی قیسقاسی آیئنکا کیبی توزور معلوم
بولماس طاغ وقتیندا یئر یئنجا طاغ لار یوتی یئشی طاغ
وقتیندا یاخشی کوزونور تیقی باه وقا تیقی یاخشی بولور
تیقی یئر یئنجا طاغ لار یئنکا یوتی یئشی طاغ وقتیندا یاخشی

كوزونوز تقي بارهو فجا ياقوز بولوز تقي بيرينجا طاي لازم
ينك بوني بيتيشي ياقوز كوزونوز بارهو فجا تقي ياقوز نوز
تقي بيرينجا طاي لازم بوني بيتيشي ياقوز كوزونوز ينجا
بارهو فجا يلخشي بولوز مونونك حقيقت سينجي سيني
كليمازسا بلماس تينكري تعالى داه اوزكا سوت اينى كليمايجا
تقي علف اينى كليم ماينجا اما ينكيد وآگاه بولغيل كليم
آط ينك آندا املارينى كليم بيز وصف قيلدوق كليم اوزون
بولغاني تيبا ول قيسقا بولسا ياخوه اول آندا املارينى
كليم بيز وصف قيلدوق قيسقا بولغاني تيبا ول اوزوه
بولسا ياخوه اول بيرلازكليم ياسي بولغاي تيدوك
بينجكا بولسا ياخوه اول بيرلازكليم بيز بينجكا بولغاي
تيدوك ياسي بولسا ياخوه اول بيرلاري كينك بولغاي
تيدوك اول بيرلاري تاز بولسا بوبارچا عيب تروز
آط لاريغا اما ايلاي ساچ ينك عيبي اول تورور كليم
تقي اينكسا ينك عيبي اول تروز كليم ايلاي ساچ آز
بولماه عيب تروز تقي ايلاي ساچ دا آن توك بولماه
عيب تروز عرب لازآنكار سعف ديرلازتقي اينكسا سي
كيجك بولماه عيب تروز تقي دماغي آز بولماه عيب تروز
اما ايلكي قولاق عيبي اول تروز كليم اينشيتماس بولغاي
تقي ايلكي قولاغ آرتينا سالبوق بولغاي تيك بولماغاي تقي
ايلكي قولاقي ايلكي يانكاغ اوزا ياتغاي صيغير قولاقي كيبي
تقي بير قولاقي اوزوه بير ينسي قيسقا بولماه تقي ايلكي قولاقي
قيسقا بولماه عيب بوزور اما كوزينك عيبي اول تروز كليم
ايلكي كوزي بارجا كوك بولغاي ياخوه بير كوزي كوك تقي
بير كوزي قارا بولغاي اول تقي عيب توزور تقي ايلكي
كوزي ينك اوجي تقي قابا قي آه بولماه عيب تروز اينك
اوخوه كليم فاجاه كليم آنكار سوقوق تيكسا ياكونا شر تيكسا
ياخوه قار تيكسا ياخشي كورماس بولور آنكار عرب لاز
حوله ديرلاز تقي اول آط كليم كيجا كورماس تقي قاراه كورماس
آنكار عرب لاز عشا ديرلاز تقي آط ينك ايلكي كوزي ينك
آچ اولوش بولسا اول عيب تروز آنكار عرب لاخورد ديرلاز
كوزي كوك بولماس تقي كوزي ينك اوجي آچ بولماس وليكن
ايلكي كوزي ينك آچ اولوش بولور لاخورز اول تروز اما
بوز ينك عيب لازي اول تروز كليم بوز ينك سونكولي قاييسقا
قاييسقاه بولغاي آنكار عرب تيلينجا خنس ديرلاز
تقي بيرى آط ينك بوز ينك سونكولي ايچكي بوز ولي بولغاي
تعني مانكقار بولغاي آنكار عرب تيلينجا قنوه ديرلاز
قاچاه آينك كيبي بولسا نفس چيقار بيرى تار بولور تقي
بيرى بوكاه ينك حلقه سي تورغاه بيناه بوز ينا اوجينا
تيلي قيسقا بولغاي آنكار عرب تيلينجا عطس ديرلاز تقي
ايلكي كوزي ينك ايلكي تقرسي كينك بولغاي تقي ايلكي كوزي ينك
اوز ماسي قاله آچوه بولغاي تقي ايلكي يانكاغ ينك ايلكي اولوش
بولغاي تقي باسي قيسقا بولغاي اما آغيز ينك عيبي
اول تروز كليم آسا قا ايريني سارقيق بولغاي قاچاه كليم بوز
آسا قا ايريني تيقا ايريني كيبي شاه شاه تيلغاي عرب
تيلينجا طبطب ديرلاز اول آسا غا ايريني سارقيق آط قا
عرب تيلينجا قعمه ديرلاز تقي عدل تقي ديرلاز تقي تيلي
قيسقا بولماه عيب تروز تقي تيشي قاچاه اوزوه بولماه عيب
تروز تقي آز تيغ تيشلاري آز توق بولماه عيب تروز اما
بوبيني ينك عيبي اول تروز كليم آچ كليم بير يوقاروياد قيلاه

آینینگ خلافینجا بولغای تقی بویینی بینگ اصلی ابتدا
خالی بولغای تقی بویینی بوتون بولغانی قاچاغه کیم یورسا
یاسینی یوقاروکو توورکای آساغا قویماغای تقی آلینندا
غنه کورسه کای تقی بویینی بینگ اوزاسی آساغه بولغانی
تقی یوقاروغو سی بوتون بولغانی تقی ایکی یاغینی یاشلاره
آجوق بولغانی کاهله توشیندا تقی بویینی بینگ اوزاسی
بوجا بولغانی آینینگ کینی کیم کورکاه کیشینگ خوش کیلمکاه
اما اولوتش کیشی لار قنطره بویولی آلمنی خوش کوبارلار
ولیکن عرب قابیندا عیب تروز اما اوجاسی بینگ
تقی قارنی بینگ عیب لاری اولو تورورکیم اوجاسی اوزوه
بولغانی تقی بوتون بولغانی تقی قوت سیز بولغانی تقی
اوجاسی آساغا قاپیشقاه بولغانی عرب تیلینجا آکار
قعنس دیرلار تقی حارکی بیوک بولغانی تقی یلی آساغه
بولغانی تقی یلی یینگکا بولغانی تقی ایکی یینغینی تاشقاری
اچیغوق بولغانی تقی یلمیزیندا قولاغه یبرینا ایکی
یینگکا بولغانی ایناز آرتقا یوسورکای تقی اینا کولاری
آج بولغانی تقی اینا کولاری تیک بولغانی اما کلغه بینگ
عیبی اولو تروز کیم کلغلی صیغینی کلغلی بولغانی یاستی
بولغانی تقی کلغلی آساغا یغینا اینمیش بولغانی تقی
ایلی یاغه باشلاری آساغ بولغانی تقی یبرینا باشی آساغه
یبری بیوک بولغانی تقی کلغلی بوتون بولغانی تقی کیچیک
بولغانی تقی تویروق توزی کیچیک بولغانی تقی خلخله یبری
قیسقا بولغانی تقی ایکی یینجولی تیک بولغانی اما کولوتش
عیبی اولو تروز کیم کوکسی یارچا ناز بولغانی تقی قولتوقه لاری
یبری یبرینا کیرمیش بولغانی تقی ایکی ایلی قیسقا بولغای

تقی ایکی آرت آیاقی اوزوق بولغای

تقی ایکی آیت آیاقی اوزوه بولغای تقی قوموجی بیوک
بولغانی کوکسینداه ایناز آینینگ اوزا ناییت بولماغانی ایناز
ایلکاری سورکای بویینی اونا کیلتورکای تقی یاغرینی اوزا
کیلتورکای عرب تونوبنگ کیبی آطلارغا ادهٔ دیرلار اما
ایکی ایلی بینگ عیبی اولو تروز کیم ایکی بیلاکی اوزوه بولغانی
تقی سینگیر لاری بوتون بولغانی تقی تیز لاری بولغانی تقی ایکی
تیزی بیرینا سورتوشکای تقی توبا قلاری بیری
بیرینداه یبرانی بولغانی تقی ایکی بیلاکی بیری بیرینا شورتوشکای
آنکار عرب تیلینجا ارهاش تیز لار تقی ایکی توباغ بیری بیرینا
باقغانی تقی ایکی بیلاکی تیک بولغانی تقی ایکی ایلی تاشقاری
باقغانی اما توبناغ بینگ عیبی اولو تروز کیم توباغ
قاپاغ تلز بولغانی تقی کیچیک بولغانی تقی تیک بولغانی تقی
توباغ بوتون بولغانی تقی یوقاری بولغانی تقی توباغ یبرینا
آز بولغانی منمار توتماش بولغانی بوقاری عیب تروز
تقی توباغ یوقاری بولغانی تقی اینجی قوقوق کیبی توزغانی
تیک توتماغانی اما ایکی آرت آیاق بینگ عیبی اولو تروز کیم
ایکی اویلوق قیسقا بولغانی تقی ایکی بینجولی تیک بولغانی
تقی خلخله بیری قیسقا بولغانی تقی ایکی طوبوق بیری
بیرینا شورتوشتورکای قاچاق یورسا تقی آساغا قاپاغ
سوزتوشتورکای تقی طوبوقلاری بوتون بولغانی تقی ایکی
یاه باشی بینگ ایکی آز بولغانی تقی قویروق توزی بینگ
ایکی آز بولغانی تقی قوموجی ایت سیز بولغانی اما
قویروق عیبی اولو تروز کیم قویروق تقی یاپراکای تقی
قویروق تقی کوتارکای قاچمچی اوزغاندا اولو یاماه عاده
تروز قاپاغ عیب تروز تقی قویروق تقی یاه باشی اوزاسالماه

عیب ترور تی قونیروق دا آق بولماق تی شعله بولماق
بو اینکی سی عرب لار قاتیندا عیب ترور بیر آنی عیب
کلور ماس بیر اتا بیر نیچا آط لار محلف دا تورور اد کاه
بیر اماس کیمار سا نی تیمماس تیشلا ماس قاچاق کیم بیر
کیمار سا آنی اینکی بیر لار اورسا اول تی اینکی آرتیق آیاق بیر لار
تیل یاز مو تکاز هیچ حیله یوق ترور بو آط اولکاز نجا اول
عاده نی قو تیماس تی کیشی نی تیشلار یاقین کیلما کا قو تیماس
بو اینکی خصلت کا هیچ حیله یوق ترور مو تکاز عرب لار
حران دیر لار ده بو یاب ـــــــــ دا یا اینکی عیب لار
کیم واقع بولور آط لار دا تی علت لار واقع بولور آنی یاق
قیلور اتا بیلکیدک آکاه بولغیدک کیم آط اینکی جمیع علت لار دی
تی مرض لار دی یاز جا اینکی یوز قیرق یوقوز علت ترور
اول علت لار اینکی بیر دی کوز دی کور ماکا ترور اتا اینکی
تیشا نی اول ترور کیم قاچاق کیم اول آط نی یوز یسا اینکی بیر تی
یوقا ر کولوق تو ر اول قدر کیم اینکی اینر تیا یاقین کیلتور ور
یور یکاندا تی بوقا غولاغاندا تی قاچاق یوز یسا اینکی اینکی
لمه آیلار یخی جولقا شتور در بیر دی بیر تا مو تکاز
عرب تیلیجا عمی دیر لار تی عور دیر لار اما اول علت
لار اینکی تی بیر دی تیلی کیشیک ترور آ اینکی تیشا نی اول ترور
لیم سوق اینجا بیلماس تی بیر یمین تمام بیر ماس آیاق آغزی ندا
ایر از یو تا بیلماس تی بیر نیچا آط لار اینکی تیلیجا شقاق
بولور آ ر یا سین تیلی بیر لا آ لا بیلماس تو کاز تیلیجا یار تی
لار بولور آ ندا ق ساقلاق قیلا بوقا تی عیب ترو یا اتا اول
علت لار اینکی تی بیر دی تیشی تو شا ر وقت سیر من تی تیشی
بیر دی آجوق قالور کور ماکا یاخشی بولماس تی آغزی

یار یسی نی تو تا بیلماس

یار یسی نی تو تا بیلماس دا یم آقار بو تی عیب ترو را تا
اول عیب لار اینکی تی بیر دی قو لاغی کسیک بو لغای اول تی
عیب ترور آ اینکا اوچوق کیم کور ماکا یاخشی بولماس کیشی لار
قاتیندا خور کور تو ر تو ر بو قدر غیبی یار ترور آنجا تی بیر
عیبی اول ترور کیم سیر یا نجا اینکا بولور یور یکاندا عرب لار
آنکا ر جاخ دیر لار بو عیب ترور اتا اول عیب لار اینکا
تی بیر تا عرب تیلیجا حران دیر لار اول اصطبل لار ها
اول تو ش تو رماق دا ه بولور تی فارس کیشی دا ه اونکا
کیشی بیتما کدا ه بولور قاچاق کیم یا لغوز تیلیسا
یو ز تماس تی اصطبل دا ه چیقماس اول آط بیتکا ه
کیشی ر ایلیجا بولماس بو عیب او ستاد لار قاتیندا قالی
عیب دا کول دور بو عیب لی او ستاد لار یاکیتاز ور لار
اما اولوش او رماق بیر لا کیتاز یاخو ق آلتیتا او ب
سلطاق بیر لا کیتاز اتا اول عیب لار اینکا تی بیر دی اتا
تیشلا ماکا ترور اول عیب سا یماس لار تی غلام لار اولوش
او رماق دا ه بولور تی اول آط بیر لا سا یماس لار تی او غلا ه
لار اولوش او تماق دا ه بولور او تلاغ دا تی علم وقتیندا
اول خصلت با ره وجا آر تار تی قاتیتا کیم کیلسا تیشلار
مو تو نکا کیبی آط لار غا عرب تیلیجا عضاص دیر لار اتا
اول عیب لار اینکا تی بیر دی اول ترور کیم سیما کا قو تیماس
تی اینار او رماقا قو تیماس بو عیب چیناه لار چیقماق
بولور آ ر قا سیندا تی تو شو تا قو لا ه بیر یندا اتو ر کیشی
یاغیر بولما قدا ه بولور تی او نکا لماس دا ه بولور آ
اینار لا ب بیتما کدا ه بولور اول چیناه اینار ا کیشی
یا نجیلور تی یاغیر بولور تی شوجور اول بیر دی کغر یو ر

Turkmence
buruşko

اوجوه تیی آینک کیبی قالور اول آط قا اول چیباه لار
یاخشی بولغای داه شونکرا تیی آینک کیبی قالوره
بوبا ——— دا آط لار ینک آغریغ لاری ینک علاج
تیی دوا لاری بیاه قیلور اول آغریغ لار آ لینی بیاه
قیلما قبا شلاذوه آنکار عرب تیلینجا مشش دیر لار
مشمش اول بولور کیم آط ینک ایلینده یا آرت آیاقینده
قوره کیبی ثومالیب چیقار قونه اه اولوغ تیی بولور تیی
کیچیک تیی بولور تیی اول چیتغاه سونکولی بوش بولور
برکی نخلم بولماس تیی اول بیر تیشیلور تیی اول آرت ینجول
اوزا بولور تیی سینکیز اوزا بولور تیی تیزی اوزا تیی ینجول
اوزا بولور تیی آینک آذی قاتی زیاه تروز بیر ینجا آط لار
آنداه هلاک بولور تیی اول بیماز وقتده ایکی تیزی ینک
بوغونی اوزا بولور ایکی یا ینده یا یتی سینجا ایچینداه تیی
تلی تاشیندا آنکار هیچ علاج یوق تروز آنکار مشش
هلاک دیر لار بیماز وقتده اولوغ بولور تیی بیماز وقتده
کیچیک بولور بیر قدر ینجا بولور تیی بیماز وقتده ایکیناز
بینا کیلور تیی اول ایکی ایلی ینک ینجوک سونکولی اوزا دانیم
بولاغاه بولور اول یومشاه بولور آنداه سونکرا قاتیغ
بولور تیی بیماز وقتده اول قاتیغ بولور آینکلا اوزا قالور
تیی بیماز وقتده اول آرت ینجول ینک آلینده بولور
آنکار عرب لار مشش غصب دیر لار اما یومشش کیم
حاصل بولور یا تاش تیلکا داه بولور یا خوشکال ینک
غصنوری تیلکا داه بولور یا خوه غلام یا سایس لار
اورماه داه بولور آنداه سونکرا ینجا بایه وقا قاتیغ
بولور آینک کیبی قالور اما آینک علاجی اول تروز کیم

بصل نرجس داه ایکی یا ینک یا غینی آلغای سینه تیی یفا اورکاجی
یا شقا یا شقا یا نجغای سینه آنداه صوکرا ایکی سینه قاریشتورغای سینه
تیی عجین کیبی قیلغای سینه آنداه سونکرا بیر کسا کبور
آلغای سینه اول عجین ایچینده اول بوزغی قیلغه قیلغای سینه
یوغون داه تیی اول قیلغه نی اول مشش قدر ینجا حلقه
قیلغای سینه آنداه سونکرا اول حلقه نی اول مشش ینک
چاقراسی اوزا یاغلاغای سینه اول مشش اول حلقه ایچینده
قالغای آنداه سونکرا بودوا لار اول حلقه ایچینده اولغای
آنجاغا تیلکر کیم اول حلقه اول دوا بیر لا تولوغ بولغای
مشش ینک ایچی تیی چاقراسی آنداه سونکرا آینکلا اوزا
بیر وزقه یا کوشتورغای سینه آنداه سونکرا آینکلا اوزا
خرقه بیر لا چولغاغای سینه تیی ایکی کوه آینک کیبی قویغای سینه
آنداه سونکرا اوچونجی کوه یشیشکای سینه تیی یاغای سینه
آکر اول مشش یومشاندی تیی سوه کیبی بولدی یاغینی
آز قیلغای سینه تیی بصل نرجس نی چوقه قیلغای سینه
آنداه سونکرا اینا تیی یاغلاغای سینه آنجاغا تیلکر کیم
اول مشش یومشاغای آنداه سونکرا آنی یارغای سینه
اول یومشاماغاه بیر ینداه قاچاه کیم آینکلا ایچینداکی
آقسا آنی تنور ینک شقفه سینا آلغای سینه تیی اول
شقفه نی توکاغای سینه اوه کیبی قیلغای سینه تیی آینکلا
اوزا یاغلاغای سینه بیر ینجا کوه لار کیم اول مشش اوتکالغای
کیشکای اه شاء الله تعالی تیی بیر تور لوک علاج مشش
اوچوه اول تروز کیم آنداغی توزینه آلغای ساه تیی
قاتیغ یا نجغای ساه یومشاغای بولغای تیی صیغیر یا غی بیر

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
DOKTORA TEZİ

BAYTARATÜ'L-VÂZIH'IN KIPÇAKÇA VE TÜRKMENCE YAZMALARINA GÖRE KIPÇAKÇANIN OĞUZCALAŞMASI (TÜRKMENCELEŞMESİ) ÜZERİNE BİR DİL ARAŞTIRMASI

Hazırlayan
Can ÖZGÜR

Danışman
Doç. Dr. Osman Fikri SERTKAYA

İSTANBUL
1994